Ion DRÃGUªANUL

Bucovina ºi Eminescu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Ion DRÃGUª ANUL

Bucovina şi Eminescu

Editura Muºatinii
Suceava, 2006

Grupul editorial
Crai Nou* 🕮 *Muşatinii* 🕮 *Bucovina viitoare
Suceava, str. Tipografiei nr. 1,
Tel. 523640, 531970 (I.D.)
Director general:
Gheorghe DAVID

Tehnoredactare:
Alexandru PÎNZAR

Grup Mușatinii
tipografie · editură · producție publicitara
SUCEAVA, str. Tipografiei 1, tel.: 0230 523640, fax: 0230 221699, E-mail: office@musatinii.ro

Motto: „Ne-a dat tot ce avea mai scump, inima sa de frate, fãrã a ne cere ceva în schimb... Noi, Românii bucovineni, n-am fãcut aproape nimic pentru Eminescu al „nostru“, al tuturora. N-am fãcut poate fiindcã nu putem, suntem sãraci. Dar n-am fãcut, desigur, ºi din pricinã cã nu ne-am ºtiut ridica la înãlþimea vremurilor de azi, pentru care se cer, mai mult decât oricând, virtuþile unui Eminescu“ (Liviu Marian).

Un nevinovat recurs la memorie

Dacã Eminescu n-ar fi existat, l-ar fi inventat Bucovina. De altfel, Eminescu nici nu a existat ºi nici nu existã pentru Bucovina. El este doar închipuirea ºi trufia „veselei grãdini“, cea mereu flãmândã de mit ºi vindecându-se de neputinþe cu bãsmuiri exaltate. Bãsmuirile ne absolvã de responsabilitãþi, de istoria realã ºi de obligaþiile faþã de un prezent ºi un viitor la fel de reale.

Bucovina suferea. Devenise ducat, vorbea nemþeºte de bunã voie, scãpase de o unire spiritualã cu toþi românii din „Europa în miniaturã“ a imperiului austro-ungar, sub sceptrul de pãstor al înþeleptului ardelean Andrei ªaguna, ºi tremurase de fricã, prin vara anului 1871, când câþiva zurbagii de studenþi români pãrãsiserã Viena ºi veniserã la Putna sã rãscoale ºi sã tulbure „vesela grãdinã“.

Ce spaimã a mai tras, atunci, Bucovina, câte telegrame n-a mai trimis la Viena ca sã anunþe sosirea anarhiºtilor ºi sã roage grabnica lor arestuire!

Câþi cãlugãraºi n-au mai fost trimiºi pe urmele tinerilor zurbagii ca sã tragã cu urechea, sã noteze ºi sã raporteze!

ªi-n vremea asta, s-au tras obloanele, începând cu ferestrele mitropoliei ºi terminând cu cele ale ultimului conac rural, ca nu cumva sã se spunã cã „þara“ s-ar fi luat dupã vânturãtorii de vreme. Nici mãcar prin crãpãturile obloanelor n-a privit þara, nici din aerul împrospãtat cu tinereþe n-a respirat Bucovina, dar tot era sã iasã bucluc mare, pentru cã s-a supãrat dumnealui, boier Kogãlniceanu, ºi a ameninþat cã o astfel de laºitate blasfemitoare are s-o biciuiascã zdravãn prin cele gazete româneºti din Regat. Noroc de bietul profesor Ion a lui Gheorghe Sbiera, care atâta s-a rugat de Kogãlniceanu, atâtea scuze a mai nãscocit pentru purtarea Bucovinei, atât a mai acuzat ochiul treaz ºi veºnic acuzator al duºmanilor din lãuntru, încât cumsecadele Kogãlniceanu s-a îmbunat ºi mai-mai cã

a lãcrimat de mila Bucovinei.

Dar de rãzbunat tot s-a rãzbunat Bucovina pentru ruºinea pe care era s-o „paþã“ în ochii drãguþului de împãrat, care drãguþ, în mod inexplicabil, aprobase, prin miniºtrii sãi, zavistiile de la Putna, pe care le socotea o manifestare culturalã nevinovatã, drãguþul ºi graþiosul având, de altfel, o slãbiciune pentru mitul lui ªtefan cel Mare, pe care o ºi mãrturisise în actul de stabilire a însemnelor ducatului Bucovinei. Întorºi la Viena, tulburãtorii de „secularã adormire“ româneascã în Bucovina, în frunte cu capii lor, Ioan Slavici ºi Mihai Eminescu, au fost îmbrânciþi din „România Junã“ ºi daþi de-a berbeleacul, sã le piarã cheful de imperialism românesc („Eu sã vreau unirea cu Moldova, fraþilor?“, se desvinovãþea, retoric, la 1848 ºi pentru urmãtoarele ºapte decenii, în numele bucovinenilor, deputatul Michail Bodnarescul), prin grija ºi grijirea cumintelui patriot bucovinean Ioniþã Bumbac, dar cu sprijinul austriac entuziast al celorlalþi bucovineni, cu excepþia lui ªtefan ªtefureac.

Bucovina redevenea, încetul cu încetul, un stãtuleþ episcopesc, deºi, la 1848, se cam clãtinase din temelie, pentru cã-ºi suspectau þãranii deputaþii cã ar vrea sã-i vândã popilor prin obþinerea autonomiei Bucovinei. „Eu sã vã vând pe voi popilor?“, se desvinovãþea, la fel de retoric, deputatul-þãran Michail Bodnarescul (se obrãzniciserã þãranii, pentru cã, nu ºtiu cum, prin ce mijloace ºi de unde învãþaserã puþinã carte ºi câºtigau alegerile pentru parlamentul vienez, inclusiv în dauna ultimului cumnat bucovinean al lui Eminescu, care se va întâmpla sã fie austriac!), iar ceilalþi þãrani, proaspãt emancipaþi, din graþia drãguþului de împãrat, nu mai voiau sã lucreze pe pãmânturi boiereºti ºi popeºti, de era sã se ducã þara de râpã, mai ales cã ºi fondul religionar se mai subþiase prin împroprietãrirea, cu desdãunare, a obraznicilor de þãrani. Noroc de neproductiva Galiþie, unde au aflat boierii mânã de lucru berechet ºi berechet de ieftinã, pe care au „depozitat-o“ pe imaºurile comunale româneºti, întemeind sate noi sau bucãþi de sat, punând, astfel, bazele unei multiculturalitãþi etnice în Bucovina. De unde sã ºtie boierii ºi popii cã, dupã ce-ºi vor fi ºcolit copiii, aduºii în Bucovina vor dori sã se înfrupte, prin popii lor, din dulceaþa fondului religionar, iar accesul popesc la bunurile pãmânteºti nu se poate face decât prin cultivarea naþionalismului pânã la baza treptelor tronului Împãratului Ceresc, cu legitimitatea limbei

liturgice în care s-a fãcut... cultura românã din tinda bisericilor, slava veche a strãbunilor galiþienilor? Ce-i drept, popimea noastrã o cârmise pe ºleaul exprimãrii nemþeºti, de nu mai afla bietul Ion a lui Gheorghe Sbiera, pe la 1860, popã românesc care sã vorbeascã româneºte, ci numai erudit nemþeºte, dar de pãþanii de astea aveau sã aibã parte ºi alþii. De pildã Iorgu Toma, în 1901, la Rãdãuþi, când a invitat o domniºoarã la dans românesc, dar obligat fiind sã converseze numai în germanã, cã doar atât ºtia romăncuþa noastrã. Sau Ion Grãmadã, în 1908, la Cernãuþi, când primise un roliºor într-o piesã de teatru, pusã în scenã de „Doamnele Române“, care doamne ºi domniºoare erau române, dar le cãdea greu la linguricã sã vorbeascã în limba aceea rusticã a strãmoºilor lor. Nu ºi primitivã, pentru cã limba þãrãneascã nu era deloc primitivã, dupã cum o aratã textele folclorice de prin revistele vremii, pe lângã care pãlesc ºi cele mai strãlucite versificãri culte.

ªi aveau dreptate toþi, ºi popii, ºi cucoanele, ºi fiicele lor, sã vorbeascã numai nemþeºte, pentru cã ºcoli româneºti nu prea existau, iar când aveau sã existe numai þãranii îºi trimiteau copiii la despãrþitura româneascã, nu ºi domnii.

Adevãrul este cã la despãrþitura româneascã nu aveai ce învãþa.

Închipuiþi-vã cã ocupantul austriac a fost atât de perfid în tendinþele lui germanizante, încât nu ne-a fãcut nici manuale ºcolare în româneºte, nici dascãli români din copiii nemþi sau evrei care mergeau la ºcoalã. Încercase, ce-i drept, sã aducã niºte dascãli români de prin Ardeal, care sã se ocupe ºi de problema realizãrii de manuale ºcolare, dar numai sã îndrãzneascã cineva sã frunzãreascã gramatica mureºeanului Anton de Marchi ºi uitã ºi româna pe care o ºtie.

Doar Aron Pumnul a scos-o la capãt cu manualele sale de citire, iar Lepturariile erau adevãrate istorii ale literaturii române de pânã atunci (Titu Maiorescu se supãrase pe abundenþa de autori minori, precum Ion Maiorescu, tatãl lui Titu, dar de unde era sã-i scoatã bietul Pumnul pe cei geniali?). Numai cã Pumnul, impus ca autor de manuale ºcolare, în dauna prea sfinþitului ºi prea excelentului Teoctist Blajevici, de Alecu Hurmuzachi, deºi a fost de-o vrednicie fãrã de asemuire (la teoriile „autorului minor“ Ion Maiorescu deja s-a revenit, iar „Rohonzi Codex“, recent tradus, le confirmã genialitatea), Pumnul deci, oricât de vrednic

s-a dovedit a fi, era semi-papistaº, adicã greco-catolic, ºi le cãdea greu în dreapta credinþã drept mãritoare mãrimilor din consistoriul care plesnea de fericire ºi de bunãstare divinã la Cernãuþi. În plus, acelaºi Pumnul îndrãznise sã punã la îndoialã, în dialogurile sale „tatã-fiu“, vrednica noastrã culturã ortodoxã, întrebând unde sunt tratatele teologice, studiile biblice, istoriile religioase, tratatele de drept, de fizicã, de matematicã, iar când luminaþii clerici dreptmãritori i-au dat peste nas cu ºcolile mãnãstireºti, Pumnul le-a cerut sã arate acele tratate, uitând cã, de unde nu-i, nici Dumnezeu nu cere.

Fãrã manuale ºcolare româneºti ºi fãrã dascãli români, Bucovina nu putea pãtrunde în tainele ºtiinþei decât prin intermediul limbii germane, ceea ce a fãcut ºi un tânãr din regat, Mihaiu Eminoviciu, care-l urmase pe fratele sãu, Nicolaiu, la gimnaziul cernãuþean, iar cãrþile româneºti ºi germane, aduse de acasã de cei doi fraþi, au fost depuse frumos în biblioteca gimnaziului ºi la bazele doctoratelor de mai târziu ale altor vrednici români bucovineni.

*

Alecu Hurmuzachi, el însuºi ºcolit în limba germanã, armeano-grec prin strãbuni, era un cãrturar de talie europeanã, care visa un prezent european ºi pentru... românii sãi. Izbutise sã adune în jurul sãu un mãnunchi de intelectuali bucovineni, toþi ºcoliþi prin universitãþile germane, dar respirând spiritualitate româneascã, indiferent de cât de huþuli, de poloni, de ucraineni, de greci sau de armeni le erau strãbunii. Cu mâna aceea de oameni, toþi sfãtuiþi, ba chiar iniþiaþi în a fi de refugiaþii revoluþionari moldoveni de la 1848 ºi, în primul rând, de Vasile Alecsandri ºi de Costache Negruzzi, Alecu Hurmuzachi a fãcut douã gazete, mai întâi „Bucovina“, cu fratele sãu, Georgie, cu Aron Pumnul ºi cu tânãrul Iraclie Porumbescu principali colaboratori, apoi „Foaea Societãþii pentru cultura ºi literatura românã în Bucovina“.

„Bucovina“ a fost tipãritã mai ales cu litere chirilice, deºi Iraclie Porumbescu, încântându-l pe Pumnul cu fabula „Buchia ºi Litera“, îl ajutã pe acesta în redactarea materialelor persuasive care militau pentru înlocuirea buchiilor cu „literet“ latin.

A doua gazetã, pe care cu siguranþã a citit-o ºi tânãrul Mihaiu Eminoviciu (cumnatul sãu, Ioan Drogli, se numãra printre colaboratori),

era scrisã ºi tipãritã cu litere latine, într-o foneticã greoie – ce-i drept, ºi redactatã cu erudiþie ºi cu imaginaþie. Redactorul responsabil al revistei era un oarecare Ambrosiu Dumitroviþã, doctor în Drept al Universitãþii din Lemberg, bun cunoscãtor ºi culegãtor de folclor românesc, adevãrate bijuterii poetice, pe care le valorifica în paginile gazetei, dar ºi autor al unor studii folclorice temeinice ºi adevãrate. Din pãcate, Dimitroviþã moare, rãpus de ciumã, prin 1865, iar spiritualitatea bucovineanã pierde mult, dar fãrã sã ºtie, vreodatã, ce a pierdut.

Un alt colaborator al lui Alesandru Hurmuzachi, Vasiliu Mitrofanoviþã, teolog ortodox din ºcoala lui Silvestru Morariu, încânta cu eseul „Înrâurinþa creºtinismului asupra culturii genului omenesc“ (oricând ar merita dreptul sãlaº între coperþile unei cãrþi acest insolit studiu), în vreme ce Ion a lui Gheorghe Sbiera, care îl suplinea pe Pumnul la catedrã, tribunul fiind mai mult bolnav dupã redactarea Lepturariilor, realiza primele studii mitologice (despre originea reminescenþei lingvistice „Ler“) ºi publica vreo câteva documente moldoveneºti.

„Foaea“ era o revistã superbã, densã în conþinut, care pãcãtuia doar prin calitatea producþiilor poetice culte, cele mai multe traduceri-adaptãri dupã autori germani sau texte poetice ale lui Vasile Bumbac sau ale nepotului Hurmuzãcheºtilor, basarabeanul Dimitrie Petrino, nãscut ºi crescut în limba rusã, dar care a învãþat ºi româneºte, ºi nemþeºte, în câþiva ani petrecuþi la Cernãuþi ºi tocmai aspira la gloria de a deveni cel mai mare poet român din Bucovina, dupã ce suferise o mare pierdere, prin moartea soþiei, la nici un an de la cãsãtorie.

Existau, printre textele lui Petrino, ºi bucãþi agreabile, pe care tinerii gimnaziºti cu aspiraþii lirice le puteau lua ca model, pentru cã, uitasem sã vã spun, deºi „Foaea“ avea o redacþie superbã ºi de un surprinzãtor erudism, alþi cititori, în afarã de preoþi ºi de gimnaziºtii cernãuþeni, nu prea avea, pentru cã nici nu existau alþi alfabetizaþi în Bucovina vremii. Cã ºi elevul Mihaiu Eminoviciu privea, pe atunci, cu admiraþie scrierile lui Dimitrie Petrino o demonstreazã ºi fragmentul de text care urmeazã (din „Invocare“, de Petrino):

„Deci eu pentru tine, dulce Bucovinã,
Vreau sã cânt un cântec de-nfocat amor
Cãci o dimineaþã splendidã, seninã
Þie îþi vesteºte mare viitor!

Dupã ani de lupte, în sfârºit rãsare
Raza ce odatã þi s-a arãtat,
Când Europa toatã era în vibrare,
Globul ca de-un farmec viu electrizat.

ªi aceastã razã, ce-a apus cu noapte
ªi þie-þi lucise numai un minut,
Astãzi rãspândeºte flacãre-nfocate:
Tristul întuneric ea l-a strãbãtut.

Bucurã-te-acuma, þarã de plãcere,
Gloria-þi strãveche vei redobândi!
Soarele rãsare, noaptea e-n scãdere,
Cerul niciodatã nu te-a pãrãsi.

Umbrele prea sfinte, care dorm în tine,
Dulce Bucovinã, se vor deºtepta!
Deºi a' lor oase putrezesc în fine,
Spiritul eroic nu va înceta.

Þarina-þi ce este atât de mãnoasã
Spre a da nutrire la atâþi strãini
Cu cât va fi oare ea mai glorioasã
Spre a da viaþã bravilor Români?

Bravi sã fim cu toþii, nobili în simþire,
Liberi în puterea de a te iubi,
Drepþi, cãci prin dreptate vom avea unire,
ªi uniþi la glorii mândri vom pãºi!

Sã lucrãm de-adinsul spre înaintare,
Lucrul nobileze genul omenesc,
Sã pãstrãm curajul de neatârnare,
Simþul cãtre þarã, cultul pãrintesc!

Astã datorie timpul ne impune,
Timpul care cere fapte de la noi;
ªi tu, Bucovinã, nouã ne poþi spune
Cum trebuie sã fie fapte de eroi!”

(Foaea, 1-3/1865, pp. 48-49).

Erau vremurile în care limba era socotitã, simþitã, trãitã drept „sigiliul dumnezeirii“, erau vremurile în care se credea cu mintea ºi cu sufletul cã, „precum trupul fãrã suflet e mort, aºa e moartã ºi naþiunea fãrã limbã“ (Pumnul), iar împãratul vienez provoca „pe guvernul þãrii sã pãºeascã fãrã întârziere la activarea ºcoalei reale superioare ºi la îndrumarea mãsurilor de lipsã spre a cãºtiga candidaþi de profesurã gr.or. ºi cãrþi potrivite ºcolastice în limba românã“.

*

Voia împãratului, însã, în ciuda idolatriei de care se bucura simpaticul vienez printre români, nu prea avea trecere în Bucovina, pentru cã þãriºoara, deºi devenise ducat cu o conducere româneascã, încãpuse pe mâna ciocoilor în sutane, cum îi numea Iraclie Porumbescu, care aveau un cuvânt greu de spus ºi în chestiunea învãþãmântului, inclusiv în cea privind constituirea unei comisii „pentru adãptarea cãrþilor ºcolastice româneºti”.

Ministerul de culte ºi de instrucþiune publicã tot grãbea consistoriul sã înfiinþeze comisia care „sã cerceteze cãrþile ºcolastice române tipãrite pânã acuma, precum ºi alte opuri ce se vor arãta potrivite spre acest scop, ºi, cu privire la planul învãþãmântului în vigoare pentru ºcoalele reale... pentru primirea ºi schimbarea cãrþilor publicate pânã acuma sau pentru compunerea altora noauã“, recomandând „ca comisiunea sã-ºi îndrepte activitatea sa în doauã direcþiuni: pe de o parte, ea are de cercetat cãrþile române respective, ori de corespunde cuprinsul lor material cu trebuinþele învãþãmântului ºcolastic real pentru un obiect anumit ºi pentru

o clasã anumitã; iar pe de altã parte, comisiunea este chematã de a judeca ori de sunt scrise cãrþile corect ºi amãsurat firii limbei române, ori de este terminologia întrebuinþatã într'însele amãsuratã usului limbistic stãtorit pânã acuma ºi ce se atinge de neologisme, ori de sunt formate dupã legile formãciunii cuvintelor române ºi ori de se potrivesc spre însãmnarea ideii anumite. Aºadarã, comisiunea se va compune din doauã despãrþituri: Una are sã se ocupe cu cuprinsul material al cãrþii, iar cealaltã cu adãptarea limbisticã a ei... Ce se atinge, însã, de compunerea acestor doauã comisiuni, apoi despãrþitura întãia va consta din consilierul ºcolastic Dr. **G. Bozdoch** ºi din directorul ºcoalei reale gr.or. din Cernãuþ, Dr. **H. Tausch**, cari, la cercetarea cãrþilor deosãbite, au sã se întãreascã, dupã alegere proprie, atât cu bãrbaþi din corpul profesoral din Cernãuþ, cât ºi de prin alte cercuri, cari sunt competenþi în privinþa obiectului amintit ºi poºed cunoºtinþa limbei române în gradul amintit mai sus. A doua despãrþiturã, cercetãtoare de limbã, se poate compune sau din membrii propuºi de consistoriu sau ºi din alþii, aleºi de cãtrã c.r. presidiu al þãrii". ªi tot ministerul, grijuliu foarte cu amocul nostru dreptmãritor, „spre a putea pãºi la activarea acestei comisiuni" propune ca „protopopul **Samuil Andrieviciu** ºi profesorii de teologie **Vasili Ianoviciu** ºi **Vasili Mitrofanoviciu** sã între în aceastã comisiune... Acuma, consistoriul îi propuse pe opt inºi de membri ai acestei comisiuni, 4 preoþi ºi 4 mireni, ºi anume: pe protopopul **Samuil Andrieviciu**, pe profesorul de teologie **Vasili Mitrofanoviciu**, pe profesorul suplent de teologie ºi custodele bibliotecei þãrii **Eusebi Popoviciu** (tatãl istoricului George Popovici, cel care ºi-a semnat opera poeticã cu pseudonimul T. Robeanu – n.r.), pe parochul din Ceahor **Artemi Ieremieviciu** (Berariu, cuscrul lui Silvestru Morariu, tatãl poetului ºi dramaturgului bucovinean Constantin Berariu – n.r.), pe **Alexandru Hurmuzachi**, pe secretariul þãrii, **Orest Reni de Herºeni** (ctitorul gimnaziului din Rãdãuþi ºi unul dintre cei mai exigenþi prefecþi pe care i-a avut þinutul – n.r.), pe profesorul de preparandie **Ioan Drogli** ºi pe profesorul supleant la gimnasiul din Cernãuþi **Ion al lui G. Sbiera** (cel care îl suplinea pe Aron Pumnul, care era bolnav de câþiva ani; Sbiera fãcuse Dreptul, dar a renunþat la o carierã în administraþie, pe care i-o propusese guvernatorul Bucovinei, pentru a sluji cauza „iluminãrii ºi deºteptãrii poporului", cum se spunea pe atunci – n.r.);

înºtiinþând despre aceasta pe toþi cei propuºi, cu rugarea ca ei sã se dechere (sã declare – n.r.) ori de primesc sã între în comisiune sau ba. Afarã de dl profesor **Eusebi Popoviciu**, care se scusã temeinic, toþi ceilalþi primirã cu bucurie propunerea pe care consistoriul o înaintã, acuma, guvernului spre aprobare.

Guvernul îi decretã pe 6 inºi ca membri ai despãrþiturei a doaua, iar relativ la profesorul **Ioan Drogli** fãcu obsãrvarea cã-l primeºte ca locþiitoriu, în cazul când vreunul din cei 6 ar demisiona”.

Ioan Drogli, cumnatul lui Eminescu, fãcea parte din elita intelectualã cu care Alecu Hurmuzachi întemeiase ºi Societatea pentru cultura ºi literatura românã în Bucovina, ºi „Foaea societãþii“, foaie în care, în 1867, sub semnãtura lui Ioan Drogli, se publicã ºi o primã înjghebare (în unanimitate) de opþiuni pentru manuale ºcolare, ºi anume ca „ca înaltul guvern al þãrii sã binevoiascã a mijloci tipãrirea manuscriptului pãrþii a treia din istoria naturalã a lui Pokorny (mineralogie) ºi ca întreg opul acesta, în trãducerea sa româneascã, sã se dechiere de cãtrã înaltul ministeriu de carte ºcolasticã ºi pentru ºcoalele reale cu limba de propunere româneascã“, sã fie traduse, din germanã, „Geometria pentru clasa I ºi II, de Mocnik, Architectura pentru clasa a III, de Gabriely, Chemia pentru clasa a III, de Hirtenberger, Aritimetica aplicatã, de Mocnik, Aritimetica pentru clasa I ºi II, de Mocnik, Gramatica germanã, ediþia 16, 1865, de Hoffmann, Geografia, de Dr. Klun (cartea asta începuse a fi tradusã) ºi Fisica, de Dr. Schabus“.

Însuºi Eminescu avea sã facã mare haz pe seama unor astfel de „autoritãþi“ didactice, dar asta abia prin 1876, dupã ce se fãcuserã numirile la nou-înfiinþata Universitate din Cernãuþi:

„Cu aceastã ocazie ne aducem ºi noi aminte de o convorbire c-un învãþat din Moldova, care era docent de la Universitatea comunalã din Mãlãceºti, þinutul Cârligãturei:

– Mã rog, unde-ai învãþat d-ta carte? îl întreb eu.

– Mã cunoaºte cucoana Profira din Mãndineºti.

– Da‘ nu te-ntreb cine te cunoaºte. Vei fi cunoscând d-ta multã lume – dar unde-ai învãþat carte?

– Eu l-am învãþat carte pe redactorul Curierului intereselor generale.

– Tocmai de asta te ºi întreb unde ai învãþat d-ta?

– Apoi, cam tot prin Hîrlãu m-am tãvãlit ºi eu.

Mutatis mutandis, o convorbire cu aceºti ilustraþi (profesorii universitãþii cernãuþene – n.r.) ar suna cam astfel:

– Mã rog, unde ai învãþat d-ta carte?

– Mã cunoaºte d-nu Stremayer.

– Nu-i vorba de cine te cunoaºte. Unde a-i învãþat?

– Am ºters ciubotele d-lui Brzrcek, referend la Ministerul Instrucþiei.

– Nu te-ntreb unde-ai ºters ciubotele. Unde-ai învãþat?

– Apoi cam tot prin Kecikemet ºi prin Brody m-am tãvãlit ºe eu.

De aceea credem a-i face un serviciul d-lui Stremayer recomandându-i o preþioasã personalitate pentru ocuparea catedrei de filologie comparativã a „limbelor semitice“. Este d-nul Herºcu ªloim Zeiling, actual docent privat de limbã ebraicã la o micã universitate, improvizatã sub un ºopron din Târgul-Cucului“ (Curierul de Iaºi, 23 iulie 1876, apud „Mihai Eminescu / Opere politice“, I, 1997, pg. 187).

Ironia amarã, îndreptatã împotriva altora, ni se cuvine, în totalitate, ca moºtenire istoricã, pentru cã „ºtim, cu bunã samã, cã înainte de venirea þãrii noastre la împãrãþiea Austriei (1774), **sistemul ºcoalelor publice nu era cunoscut în Bucovina**.... cã în vremile cele mai nainte de întrarea acestei þeri sub milostiva moºtenire a Împãratului Austriei, „cãlugãrii, preoþii mireneºti, diaconii ºi alte cinuri duchovniceºti se aºezau din candidaþii acei carii din ºcoalele de rând erau învãþaþi în **ºtiinþa cetirei, scrisorii, cântãrilor ºi orânduirilor, rugãciunilor ºi slujbelor bisericeºti**, un mic catechisis, testamentul nou ºi din parte cel vechiu“... cã „ºcoalele pentru acest feliu de învãþãturi erau la Episcopie, pre la mãnãstiri, pre la târguri ºi la câteva însemnate sate“, cã „pentru cheltuiale þinerii ºcoalelor de la Episcopie, de prin târguri ºi sate era obicinuitã

dajde, dupã care fiecare preot de mir ºi diacon era datoriu a da la eparchialnicul Episcop câte 4 fl. 30 creiþari pe an, din cari bani Episcopul þinea acele ºcoale ºi acea priveghiare asupra lor“ (în condiþiile în care trei sferturi din Moldova aveau statut de averi mãnãstireºti, deci aparþineau bisericii lui Iisus Hristos – n.r.), în fine cã „pentru ºcoalele mãnãstireºti, mãnãstirile singure purta de grijã“.

ªi mai ºtim, chiar dacã istoria consacrã, de fapt, alte inutile fãloºenii, cã la „ºcoala din mãnãstirea Putna, care a esistat încã în anul 1778, a fost cea mai însãmnatã, cãci într‘însa se învãþau obiectele urmãtoare: „Ceaslovul, psaltirea, octoichul, catechisul moldovinesc ºi rusesc, alcãtuirea scrisorilor moldovineºte, psaltichia dupã melodia greceascã, gramatica, geografia cea tãlmãcitã de Episcopul Amfilochie dupã Bufier, retorica, peatra scandelii asupra despãrþirei bisericilor, epistola archieiscopului Eugenie, istoria bisericei dupã Eusebie ºi alþi istorici de la începutul creºtinãtãþii pânã la veacul al noauãlea ºi pânã la soborul din Florenþa, ºi o prescurtare a filosofiei platonice“.

ªi mai ºtim cã „generalul Spleny, primul administrãtoriu militar al Bucovinei, avea destul temeiu de a zice, în „proiectul sãu de administrare militarã“ pentru þara noastrã, adresat consiliului de rãsboiu aulic din Viena în 10 Decemvre 1774, cã „ar fi bine ºi de folos de a înfiinþa în Cernãuþi ºi Suceavã, sub priveghierea cãlugãrilor, doauã ºcoli lãtineºti de câte 4 clase“, pentru cã cãlugãrii erau, pe atunci, în faptã luminãtorii poporului nostru (nu exista, pe atunci, nici o carte de uz didactic în limba românã, învãþãmântul desfãºurându-se în limba slavonã; nici mãcar tipãriturile lui Varlaam, de care se face atâta caz, nu erau scrise în limba românã; de fapt, mult lãudatele ºcoli mãnãstireºti funcþionau mai curând prin cursuri de alfabetizare ºi de îndoctrinare; dar nu „a poporului“, ci a altor viitori vanitoºi spãlãtori de creiere – n.r.)“.

ªi mai ºtim, „dupã o consignãþiune din luna lui April 1780“ cã „erau, pe atunci, în Bucovina numai opt învãþãtori, anume câte unul în mãnãstirea Putna, în Cernãuþ, Siretiu, Câmpulung-moldovinesc ºi 4 în Suceavã, dintre cari unul era neamþ ºi unul grec-fanariot, ºi în toatã þara esista numai noauã ºcoli, adecã: ºese româneºti, una nemþascã, una greceascã ºi una latineascã, dintre cari 4 se aflau în Suceavã“.

ªi mai ºtim sau mãcar ar trebui sã ºtim cã „trei ani mai târziu,

vizitând marele Împãrat Iosif II Bucovina, porunci generalului-maior baron de Enzenberg sã înfiinþeze ºcoale pretutindeni în þarã, sã chieme învãþãtori din Ardeal ºi din Ungaria cari sã ºtie limba românã ºi germanã, în fine sã introducã învãþãmântul obligãtor pentru întreaga poporãþiune“ ºi cã, datoritã ordinului imperial, „cele dintãi ºcoale poporale bucovinene ce se înfiinþarã sub stãpânire austriacã îºi primirã învãþãtorii din Ardeal, din acel isvor de luminã româneascã care a dat þãrii munteneºti pe marele dascãl Georgi Lazãr, Moldovei pe August Treboniu Laurian ºi alþi apostoli naþionali ieºiþi din ºcoalele din Blasiu (Blaj – n.r.), iarã Bucovinei pe nemuritoriul Aron Pumnul“.

Tot împãratul Iosif II hotãrâse, „prin „planul de regulament“...cã din veniturile fondului religionar are a se îngriji prin crearea de ºcoale pentru creºterea poporului în genere, cã ºcoalele naþionale capitale pentru limba moldoveneascã din Cernãuþ, Siretiu, Suceava, Zastavna, Câmpulungul-moldovenesc ºi Vaºcãuþ au sã se clãdeascã, au sã fie înzãstrate ºi susþinute tot pe spesele fondului, precum **pe spesele aceluiaºi fond trebuie sã se înfiinþeze ºi ºcoale triviale în toate locurile unde se aflã biserici parochiale ori filiale**. Paragraful 10 din Cap. V al planului de regulament dispune învãþãtorii ºcoalelor poporale din Bucovina au sã se creascã în cele doauã ºcoale normale din Cernãuþ ºi Suceava, ceea ce consunã pe deplin cu „regulamentul ºcolar“ emis de împãrãteasa Maria Teresa în anul 1774, prin urmare cu planul învãþãmântul poporal din întreaga monarchie. Dupã paragraful 18 din cap. V al planului de regulament, avea sã se predeie învãþãmântul în ºcoalele normale, districtuale ºi triviale numai în limba moldoveneascã ºi nemþascã.

ªcoalele înfiinþate pe temeiul acestor dispoziþiuni erau menite, întru adevãr, pentru trebuinþele poporului bucovinean de pe atuncia atât în privinþa naþionalã, cât ºi confesionalã, cãci un raport (al consistoriului nostru) din anul 1848, Nr. 2870, despre starea ºcoalelor poporale, adresat ministeriului de culte, ni spune cã primii învãþãtori ai ºcoalelor noastre celor dintãi erau „toþi naþionaliºtii ori oameni cunoscãtori de limba naþionalã. Aºa era, la ºcoala cãpitalã din Cernãuþ, **de Marki** (transilvãnean), care ºtia perfect moldovineºte (de Marki, conform cercetãrilor lui Teodor Bãlan, publicate în „Codrul Cosminului“ din 1926, era târg-mureºean, deci vorbea ºi limba românã – n.r.), apoi **Bothy, Balint,**

Voronca etc., la ºcoala capitalã din Suceava erau **Rogojinschi, Petrovici** ºi **Herceac**, la ºcoala din Câmpulung **Teutel**, la cea din Siretiu **Talpalar**“. ªi cum cã aceste ºcoale erau menite pentru trebuinþele poporului ºi-n privinþa confesionalã ni dovedeºte rescriptul împãrãtesc din 10 Ianuarie 1784, dupã care „toate hotãrârile în chestiuni ºcolare se fãceau sub privighierea ori cel puþin cu ºtirea episcopului bucovinean ºi a consistoriului sãu“.

ªi mai ºtim cã „spre nefericirea“ delãsãtoarei aristocraþii ortodoxe din Bucovina, tocmai când „se puse fundamentul cel mai solid pentru prosperarea fireascã a învãþãmântului nostru poporal, tocmai atunci ieºi, în 8 August 1786, ºi patentul împãrãtesc prin care se decretã împreunarea Bucovinei cu Galiþia. Ca diregãtorie ºcolasticã supremã începu, acuma, sã funcþioneze ºi pentru þara noastrã „regescul consens normal de studii“ din Lemberg, în frunte cu „regescul inspector de ºcoale normale“ pentru Galiþia osticã ºi cu Guberniul din Lemberg.

Guberniul desrãdicã în Bucovina, în anul 1793, învãþãmântul obligãtor, iarã înfiinþarea de ºcoale o lãsã în arbitriul comunelor. În urma acestei proceduri, rãmaserã, din 32 de ºcoale cu învãþãtori români, ce esistau în anul 1792, numai 14, adecã: o ºcoalã româneacã-nemþascã în Cernãuþ, 9 ºcoale româneºti-nemþeºti pe la þarã, douã ºcoale curat româneºti în Siretiu ºi Suceava, o ºcoalã ungureascã ºi una armeneascã (ºcolile dispar, aºa cum se vede, datoritã delãsãrii noastre, provocatã ºi de revolta ortodoxã împotriva subordonãrii catolice – n.r.).

Darã o loviturã ºi mai grea i se dete instrucþiunii noastre poporale dupã desfiinþarea inspectoratului ºcoalelor poporale din Lemberg, în anul 1816. De la acel an, primi agendele administrative ale acestui inspectorat diregãtoria cercualã (Kreisamt) din Cernãuþ, iarã agendele conducerii ºi ale privighierii ºcoalelor noastre i se încredinþarã consistoriului romano-catolic din Lemberg.

Într-aceea se întroduse un curs pedagogic de 6 luni numai la ºcoala normalã din Cernãuþ. Cum cã acel curs n-au putut fi folositor intereselor poporului nostru ni divideºte lupta crâncenã ce se iscã, de la anul 1816 înainte, între consistoriul nostru ºi între cel romano-catolic. Aºa cetim într-o motivare a raportului amintit, din 26 August (7 Septemvre) 1848, Nr. 2870, adresat de consistoriu ministeriului de instrucþiune, cã, dupã

anul 1816, „în puterea unei orânduiri emise ºi strict observate de consistoriul romano-catolic din Lemberg, nici un naþionalist nu se primea de învãþãtor (dar noi, din pãcate, nici nu aveam învãþãtori – n.r.), dacã nu jura mai întâiu cã se leapãdã de credinþa pãrinteascã; cã posturile de învãþãtori se încredinþau strãinilor, cari nu cunoºteau limba naþionalã defeliu, cã limba moldovineascã se învãþa foarte puþin, cea rusascã însã deloc (de ce-i interesau pe „liderii spirituali ai românilor“ nepredarea limbii ruse? – n.r.), iar limba polonã se punea ca limbã principalã, alãturea cu cea nemþascã, ºi se învãþa cu atâta zel ca ºi când Bucovina ar avea naþionalitate polonã. Cu o conducere aºa de antinaþionalã – zice motivarea mai departe – se prea înþelege cã instrucþiunea poporului nu putu sã prospereze. **Poporul nu-ºi trimise copiii la ºcoalã, pentru cã prinse urã contra mãsurilor ce-i batjocoreau religiunea moºtenitã ºi-i jigneau adânc simþul naþional**, ºi urmarea a fost cã acest popor nu ºtie astãzi (1848) nici scrie, nici ceti, soarte de cari au parte chiar deputaþii sãi din dieta imperialã“ (inexact: toþi þãranii din dieta imperialã ºtiau sã scrie, ºi încã româneºte, dar cu buchii chirilice, o dovadã în acest sens reprezentând-o textul rãdãuþeanului Michail Bodnarescu, prin care se dezvinovãþea de acuza cã ar intenþiona sã-i vândã pe þãrani popilor ºi cã ar dori unirea cu Moldova, dar ºi corespondenþa dintre deputaþii-þãrani, pe care o putem afla prin vechile gazete bucovinene – n.r.).

Asemenea plângeri afãm ºi-n raportul amintit al consistoriului nostru din anul 1848, Nr. 2970, în care se zice cã „dupã ce s-au nesocotit multele representaþiuni ale consistoriului de aice, din 24 April 1826, Nr. 618, 30 April 1832, Nr. 1379, 20 Iuni 1833, Nr. 1309, 20 Martie 1834, Nr. 404, 15 Decemvre 1836, Nr. 3224, ºi dupã ce, cu emisele înaltului Guberniu din 19 Iuli 1833, Nr. 39031, 29 Martie 1934, Nr. 15134 ºi 16 Septemvre 1834, Nr. 68163, ºcoalele amintite (cele înfiinþate sub administrarea militarã) ºi cele de mai târziu s-au declarat de ºcoale catolice; dupã ce naþionaliºtii furã opriþi de a fi învãþãtori la acele ºcoale, limba þãrii fu delãturatã dintr‘însele ºi-n locul ei începu a se învãþa limba polonã; dupã ce consistoriul de aice ºi preoþimea sa nu mai putu sã participe la conducerea ºcoalelor poporale, fiindcã privighierea lor îi era încredinþatã consistoriului metropolitan din Lemberg, atunci, încetul cu încetul, pãrinþii au trebuit sã se desguste de a-ºi mai trimite copiii la

ºcoalã (la îndemnul preoþilor dreptmãritori, cu consecinþa închiderii ºcolilor înfiinþate de Enzenberg – n.r.), din care nu mai aveau nici un folos pentru cã învãþãtorilor poloni li lipsea cunoºtinþa limbei, ei nu erau în stare sã-l facã pe un copil de moldovan (cuvântul „rumân“ era încã refuzat, pentru cã desemna, în epocã, statutul de iobag – n.r.) sã priceapã nici cel mai simplu concept. Aceste sunt causele principale de ce a rãmas instrucþiunea poporalã din Bucovina atât de înapoiatã“ (pentru cã trufaºa noastrã preoþime n-a contracarat cu întemeierea unei ºcoli româneºti de învãþãtori ºi cu grabnica traducere a manualelor ºcolare germane – n.r.).

Spre a face sã prospereze învãþãmântul nostru poporal ºi spre a delãtura rãul ce se încuibase în el prin vitrega administrare a consistoriului galiþian, se adresã consistoriul nostru, în 3/17 Septemvre 1837, la Guberniu cu un raport care conþinea propunerile de îndreptare. În 18 Mai 1844, urmã, apoi, urmãtoarea **resoluþiune împãrãteascã**:

„1. Norma generalã cã o parochie trebue sã aibã o ºcoalã sau, dacã cere trebuinþa, ºi mai multe ºcoli poporale, este a se privi ca regulã, de la care sã poate face abatere numai sub anumite împregiurãri locale. Dacã se poate înfiinþa în o comunã, unde poporaþiunea greco-neunitã ºi cea catolicã e împãrþitã în doauã parochii, numai o ºcoalã, ºcoala asta are sã fie catolicã.

2. Privighierea ºi conducerea ºcoalelor greco-neunite este a se da în sama episcopului diecesan ºi a consistoriului sãu ºi la aceste ºcoli sunt a se aºãza învãþãtori greco-neuniþi. Limba de propunere în ºcoalele triviale este limba pãrinteascã a copiilor ce cerceteazã ºcoala, iar în ºcoalele capitale limba germanã are sã se adauge ca obiect de învãþãmânt.

3. Chiar acuma trebue fãcut începutul pentru înfiinþarea unei ºcoale capitale, împreunatã cu un curs de preparandie, în Suceavã. Tratãrile relative la înfiinþarea unei ºcoale cantorale în Cernãuþ au sã urmeze deosebit.

4. Fondul religionar este potrivit pentru sprijinirea ºcoalelor greco-neunite, darã el n-are a se privi astfel, ca ºi când ar trebui sã poarte toate cheltuelele ºcoalelor numai singur, fãrã ajutorul comunelor, domeniilor ºi patronilor. Prin urmare, trebue de cugetat ori de se poate stãtori o normã generalã în privinþa înfiinþãrii ºi susþinerii ºcoalelor din acest fond sau poate cã cheltuelile lui ar fi de hotãrât în fiecare cas dupã însuºiile

(însuºirile – n.r.) comunelor unde este a se înfiinþa o ºcoalã“.

Unul din cele mai însemnate puncte ale acestei resoluþiuni din 18 Mai 1844 este, pentru cercetãrile noastre, acela care orânduieºte sã se înfiinþeze în Suceava o ºcoalã capitalã împreunatã cu un curs de preparandie, cãci aice e vorba de prima ºcoalã de feliul acesta, care ar fi putut da þãrii noastre învãþãtori harnici pentru ºcoalele poporale. Însã ºi cu privire la acest punct cetim, în raportul consistorial din 1848, Nr. 2970, cã „tratãrilor ce soposeau sã se înfiinþeze în Suceava o ºcoalã capitalã împreunatã cu un curs de preparandie li se puse în contra voinþei lãmurit esprimate a Maiestãþii Sale din partea consistoriului din Lemberg ºi a preoþilor catolici însãrcinaþi cu inspectoratul ºcoalelor districtuale din Bucovina multe ºi feliurite pedeci, din care causã nu puturã fi scoase la capãt“ (în realitate, refuzul consistoriului ortodox de a stabili bursele de studiu pentru tinerii români, care urmau sã fie trimiºi la Viena, pentru a deveni profesori ºi a lua, astfel, pulsul învãþãmântului european, a dus ºi la întârzierea gimnaziului din Suceava, aprobat din 1848 ºi deschis, în 1856, dar numai cu „despãrþiturã germanã“, Francisc Iosif mizând pe orgoliul ortodox; ºi, într-adevãr, abia atunci s-a milostivit consistoriul în a acorda acele burse, din care a beneficiat, printre alþii, ºi mãrturisitorul Vasile Bumbac, aºa cã, din 1860, gimnaziu a devenit cu adevãrat funcþional, iar tinerii profesori au „confecþionat“, de cele mai multe ori prin traduceri-adaptate, primele manuale ºcolare româneºti – n.r.)“.

ªi mai ºtim, dacã vrem sã ºtim, cã punctul al „treilea din resoluþiunea împãrãteascã din 18 Maiu 1844, care orânduieºte înfiinþarea unei ºcoli capitale împreunatã cu un curs de preparandie în Suceava“, deschisã, în cele din urmã, la Cernãuþi, a fost, încã din start, o literã moartã, atât datoritã ifoselor consistoriului cernãuþean, cât ºi din cauza unor realitãþi dureroase, adicã lipsa de pedagogi, dar ºi de candidaþi români doritori de cariere didactice.

Consistoriul, pretextând cu un naþionalism de faþadã, nu poate gãsi, în întreaga Bucovinã, câþiva profesori (în fond, nici nu aprobase bursele pentru trimiterea la studii universitare vieneze a unor copii români, aºa cum ceruse împãratul) ºi se vede obligat sã apeleze la preoþi pentru a înjgheba „învãþãmântul la preparandia gr.or.“. Ce-i drept, preoþii aceia erau profesori cu renume la ºcoala teologicã ºi urmau sã predea: „pãrintele

Niculai Hacman, din religiune, **Vasilie Ianovici**, din limba românã, pãrintele **Constantin Popovici**, sen. din limba germanã, catechetul **Iacob Vorobkewicz** din limba ruteanã, spiritualul seminarial **Teoctist Blajevici**, din antropologie, psichologie, igiena poporalã ºi pedagogicã, rectorul seminarial **Teofil Bendela** din comput, fisicã, technologia ºi metodica învãþãmântului intuiþiv, **Ilarion Hacman** din geografie ºi istorie, catechetul ºcoalei triviale **Porfiriu Dimitrovici** din istoria naturalã ºi economia poporalã, în fine **Iosef Barezinski** din caligrafie, desen ºi geometrie“.

Nici vorbã sã poatã ieºi învãþãtori, care sã ajute la redeºteptarea neamului, cu astfel de profesori ºi cu un program didactic atât de rudimentar. Totuºi, „cursul se activã cu **6 candidaþi** în localul ºcoalei triviale, în 13/25 Decemvre 1848. Numãrul cel mic al candidaþilor înscriºi se esplicã prin aceea cã, amãsurat referinþelor de pe atuncea, condiþiunile de primire erau pentru candidaþi prea grele, din care causã dispuse ministeriul de instrucþiune, cu emisul din 21 August 1849, sã fie primiþi ºi astfel de candidaþi, cari au absolvat cu succes bun numai cele trei clase prime ale ºcoalei capitale, ori numai primul an al clasei a IV, ori câteva clase gimnasiale, documentând calificare suficientã ºi având a se griji de cultivarea lor ulterioarã, în decursul petrecerii lor în ºcoala pedagogicã“.

Taman ca în ironia eminescianã, tot „tãvãliþi prin Hârlãu“ se cereau pentru candidaturã, dar nici aºa, adicã dupã coborârea standardelor, nu se gãseau candidaþi, deºi „se închirie, anume pentru acest scop, realitatea lui Parfeni Tomaºciuc, de sub Nr. Cons. 247, cu 230 fl. m.c. pe an“, deci o casã mare, spaþioasã, în care nu se înghesuia nimeni, dupã cum se constatã ºi în „raportul din 5/17 August 1856, Nr. 2558“, ºi anume cã: „1) **Numãrul candidaþilor nu s-a mãrit**, ci, precum au fost 6 în anul 1849, tot 6 au rãmas ºi în anul 1856. 2) În decursul acestui rãstimp de 7 ani, **ºi-au cãºtigat calificarea legalã numai 24 de candidaþi**, cari, însã, din causa lipsei de ºcoale poporale, au fost nevoiþi sã-ºi caute pânea de toate zilele ca scriitori ori învãþãtori privaþi. 3) Cursul de preparandie este numai provisor ºi nu stã în nici o legãturã organicã cu vreo ºcoalã capitalã, în care candidaþii s-ar pute deprinde cu învãþãmântul practic. 4) Învãþãtorii îºi primesc lefile abia la finea fiecãrui an ºcolar. Deci, propune

consistoriul sã se creeze, pentru fiecare an al preparandiei, câte 10 stipendii din fondul religionar, ºcoala trivialã gr.or. din Cernãuþ sã se prefacã în ºcoalã capitalã, cu care sã fie împreunatã preparandia, ºi lefile învãþãtorilor sã se plãteascã în rate lunare...

Aceste paºuri ale consistoriului avurã drept urmare cã ºcoala trivialã gr.or. din Cernãuþ fu prefãcutã, în anul 1858, în ºcoalã capitalã provisoricã, iarã în anul 1860 în ºcoalã capitalã definitivã, cu care fu împreunatã ºi preparandia, ºi, cu emisul ministerial din 4 August 1858, Nr. 6536, li se încuviinþa candidaþilor din nou ajutoare din fondul religionar, sub condiþiunea ca ei sã primeascã a fi învãþãtori oricând vor fi provocaþi, cãci, de altfel, vor fi siliþi sã restitue toate ajutoarele primite.

Trei ani mai târziu, încuviinþã ministeriul, cu emisul din 9 Faur 1861, Nr. 18546, pentru candidaþii preparandiei 15 stipendii de câte 63 fl. pe trei ani, sistându-le, însã, dupã acel termin, cu emisul din 1 Septemvre 1863, Nr. 8891, ºi observând, totodatã, cã deoarece candidaþii absolvaþi nu pot conta la aºãzarea în posturi de învãþãtori, consistoriul ar fi bine sã-ºi tragã pe samã ori de sã mai primeascã pentru anul ºcolar 1863/4 candidaþi nuoi în preparandie sau sã lese sã existe numai anul al doilea.

La aceasta, rãspunse consistoriul cu raportul din 8/20 Mai 1864, Nr. 369, în care zice cã în dieceza Bucovinei se aflã 239 de parochii ºi numai doauã ºcoale capitale gr.or., în Cernãuþ ºi Siretiu, ºi 80 ºcoale triviale. Subtrãgând numãrul ºcoalelor de la cel al parochiilor, rãmân încã 147 de parochii fãrã ºcoale, ceea ce dovedeºte cã lipsa de învãþãtori este foarte mare ºi cã, prin sistarea anului întâiu al preparandiei, s-ar cãusa mare daunã pentru ºcoalele poporale.

Raportul acesta avu efect, cãci preparandia rãmase ºi mai departe precum fusese înainte“(Constantin Morariu, „Pedagogia românã în Bucovina / 1774-1889”, „Revista Politicã”, nr. 7 din 1 aprilie 1890, pp. 12-16, nr. 8 din 15 aprilie 1890, pp. 9-14).

*

Precum se vede, dacã refuzi ochelarii de cal ai bigotismului ºi îþi asumi responsabilitatea de a nu mai muta povara neîmplinirilor de pe umerii noºtri pe umerii altora, nouã, românilor, ni se datoreazã

începuturile diletante ale învãþãmântului românesc în Bucovina. Pentru cã, „pentru a aduce liniºtea ºi desvoltarea în þarã“, aºa cum o visa ºi Eminescu, „s-ar fi cerut ca poporul românesc sã nu fi fost dezbinat înlãuntru ºi în afarã“, iar realitatea bucovineanã era marcatã de un ciocoism ultragrãbit în expansiunea sa, care ne mãcina ºi clerul, ºi boierimea, dar ºi gospodãriile þãrãneºti. Iar ruinãrile acestea, pentru cã nu ºi le asuma nimeni, trebuiau puse pe seama altcuiva, trebuiau motivate „naþional“ prin sublimarea nevrednicilor ca victime ale ofensivelor de desnaþionalizare.

Eminescu povestea, revoltat, în vara anului 1880, cã, „în unul din anii trecuþi, un arhiduce a vizitat Suceava. Înãlþimea sa imperialã s-a mirat cum în vechea reºedinþã a domnilor Moldovei, într-un judeþ curat românesc, într-o parte de þarã în care se vorbeºte numai româneºte, în fine, într-o ºcoalã susþinutã din venitul averilor mãnãstirilor române din fosta eparhie a Rãdãuþilor, limba de propunere nu e cea românã. În sfârºit, dupã repetate fãgãduinþe ale ilustrului d. Stremayer, vestit prin arta de a fãgãdui în deºert, Camera provincialã a Bucovinei a repetat cererea din anul curent, încât fãgãduinþa poate cã se va împlini.

Ce face, însã, consiliul comunal al cetãþii Sucevei, compus, se vede, din elementele internaþionale descrise mai sus? O meschinãrie. Ameninþã cã, îndatã ce se va introduce limba de propunere românã în liceu, consiliul nu va mai da lemnele ºi eclerajul necesar“ (op.cit., pg. 203).

Problema naþionalã a opresãrii e deja rezolvatã, iar românii bucovineni se vor grãbi sã dea cu barda neputinþei în „elementele internaþionale descrise mai sus“, trãgând obloanele peste istoria duplicitãþii lor recente ºi trimiþându-ºi copiii doar la despãrþitura germanã. Eminescu ºtia cum aratã ºi cum se manifestã duplicitatea româneascã în Bucovina, pentru cã fusese martor al dublei trãdãri de identitate naþionalã, în anul 1860 ºi în anii care au urmat. Nu mai ºtiu care filosof opina cã libertatea nu þi-o ia nimeni, cã se cedeazã de bunãvoie, iar în cazul Bucovinei acest adevãr a fost pe deplin confirmat.

I.G. Sbiera, pe atunci profesor al fraþilor Nicolai ºi Mihai Eminovici, dar ºi un onest mãrturisitor de Bucovinã, povesteºte: „Viaþa parlamentarã s-a inaugurat în Bucovina în 6 April 1861, cu **limba**

româneascã ca limbã a þãrii, a caracterului ei istoric, ºi cu **limba nemþascã ca limbã oficialã ºi diplomaticã în tot imperiul**. În îmbele aceste douã limbi s-au redactat ºi publicat protocoalele ºedinþilor din sesiunea 1861...

Când s-a constituit Comitetul Þãrii (Dieta), membrii lui, **deºi în majoritate români,** au început sã vorbeascã întru sine numai nemþeºte ºi **introduserã**, astfel, prin simpla întrebuinþare, **limba nemþeascã ca limbã oficialã în organul autonom al þãrii**. De ce? Fiindcã **toþi Românii** din Comitetul Þãrii, ºi chiar din camera legislativã, **afarã de unul singur**, þãran cu puþinã cunoºtinþã de carte, **ºtiau vorbi nemþeºte mai bine decât româneºte**, cãci studiile ºi le fãcuserã prin ºcoli unde toatã învãþãtura se preda numai în graiul nemþesc.

De aceastã neputinþã momentanã a deputaþilor români s-au folosit, cu prisosinþã, adversarii autonomiei þãrii ºi ai desvoltãrii naþionale a Românilor, atât în camera legislativã, cât ºi în afarã de ea“ (I.G. Sbiera, Amintiri din viaþa autorului, Cernãuþ, 1899, pg. 217).

Înainte de a încerca sã înþelegem, sã mai apelãm la o mãrturie a nevredniciei noastre seculare, cãreia ºi Eminescu, ºi I.G. Sbiera i-au fost martori: „În 1860, când împãratul Francisc Iosif I, la stãruinþa deputaþilor români bucovineni ºi bãnãþeni de la Consiliul Imperial, convocat la Viena, prin resoluþiunea sa din 27 Septemvre 1860, a convocat ºi la Carloveþ un sinod bisericesc, compus din toþi episcopii dreptcredincioºi rãsãriteni din împãrãþie, spre a se consulta împreunã asupra reorganizãrii bisericeºti, conform cu spiritul timpului... Episcopul Eugeniu Hacman n-a voit sã se consulte cu lumeni (laici) în privinþa reformelor de introdus în organismul eparhiei bucovinene ºi în referinþele ei cu celelalte eparhii ºi cu statul, precum o fãcuse episcopul ªaguna în Ardeal, ci s-a sfãtuit, mai întâi, numai cu consistoriul sãu de patru persoane ºi încã cu alþi cinci preuþi convocaþi de el. Printr-o comisiune de trei, aleasã dintre aceºtia, s-au formulat, cu întemeiere, mai multe dorinþi în privinþa aceasta. Între acestea, a fost una pentru rãdicarea Episcopiei din Bucovina la treapta de Mitropolie neatârnatã ºi crearea unui sau a doi episcopi titulari pe lângã mitropolit.

Ideea înfiinþãrii **unei singure mitropolii pentru toþi Românii** din împãrãþie, apãratã altãdatã cu cãldurã de episcopul Eugeniu Hacman, **fu**

acum pãrãsitã, spre uimirea multora. Ca sã le dea acestor dorinþi, pentru sinodul din Carloveþ ºi pentru guvernul central din Viena, o autoritate mai impunãtoare, episcopul Eugeniu a voit sã se asigure ºi de consimþãmântul clerului sãu diecezan. Spre acest scop, a chemat, în ziua de 17/29 Faur 1861, pe lângã cei nouã membri din „Consistoriul Înmulþit“, încã alþi 44 de preuþi din întreaga diecesã ºi le-a supus spre desbatere ºi aprobare dorinþele formulate ºi întemeiate... Aici se zice separat: „**Noi, Bucovinenii, nu suntem cu toþii Români, ci o parte a religionarilor noºtri sunt Ruteni**. De am voi a alege între Carloveþ ºi Alba-Juliea, nu ne-am putea învoi între noi. Unii s-ar trage încolo, alþii încoace; aºadarã, ceea ce ar conveni unora ar fi de supãrare pentru ceilalþi. Pânã acum, vieþuim noi, în Bucovina, frãþeºte ºi în concordia cea mai prietenoasã unii cu alþii; noi dorim cu toþii ca aceastã bunã învoire ºi de acum înainte sã fie. Pentru aceasta sã fim iertaþi dacã dorim ºi voim a delãtura toate cele ce ar turbura împãcarea ºi concordia acestor **douã elemente naþionale** ºi ar cãºuna daune pentru biserica ortodocsã din Bucovina“ (Dorinþele clerului, Cernãuþi, 1861, pg. 17).

Stilisarea acestui temei, fãcutã cam în doi peri, vãdeºte în mod neîndoios cã, pe atunci, se fãcea, prin confesionalii dreptcredincioºi rãsãriteni, o mare agitare în sensul **punerii la ordinea zilei a unei chestiuni naþionale ruteneºti în Bucovina**, ºi anume chiar în biserica ei strãmoºeascã ºi originarã... Cred cã furiºarea **chestiunii naþionale ruteneºti**, mai întâi în biserica dreptcredincioasã rãsãriteanã din Bucovina ºi, apoi, arborarea ei în toatã þara, n-a avut motive curate, cel puþin nu de „împãcare ºi concordie“, ºi-mi pãstrez convingerea cã aceia care o mai susþin ºi o apãrã ºi în ziua de astãzi nu vãdesc nici prudenþã, nici prevedere, ci cã, adeseori de bunã credinþã fiind, nu lucrã decât în interesul acelora cãrora biserica dreptcredincioasã rãsãriteanã ºi naþionalitatea românã ºi ruteanã le sunt numai gozuri în ochi ºi pieidici puternice întru urmãrirea scopurilor lor“ (I.G. Sbiera, op.cit., pp. 163-166).

Iatã, deci, douã masive cedãri de libertate, libertatea de a purta „sigiliul dumnezeirii“, cum numea limba unui popor Aron Pumnul, ºi libertatea regãsirii într-o statalitate europeanã a românilor din câteva provincii, sub sceptrul spiritual al bisericii. ª i mai trebuie spus cã imperiul austriac, care îngloba, federativ, o mulþime de popoare, cu o constituþie

care garanta afirmãrile naþionale, salvase, prin „cumplitul rapt“ al ocupãrii Bucovinei nu numai acest þinut, ci ambele principate româneºti de ocupaþie ruseascã ºi de rapidã ºi brutalã desnaþionalizare, visurile þariste tinzând spre Þarigrad, cum confirmã ºi monedele ruseºti, bãtute la Sadagura, în care cele douã steme româneºti sunt înglobate în cea ruseascã.

Bucovina istoricã, ºi nu numai cea din vremea lui Eminescu, era, prin elitele sale laice ºi religioase, teribil de oportunistã în a vâna onorurile ºi încrâncenat de conservatoare în a întâmpina fiecare nouã zi. E drept, exista ºi o Bucovinã tãcutã, harnicã ºi responsabilã, reprezentatã, dacã vreþi, de oameni precum ªtefan ªtefureac, colegul lui Eminescu la gimnaziul cernãuþean ºi în societatea studenþeascã vienezã „România Junã“, autor ºi el, ca ºi Mihaiu Eminoviciu, al unei „lãcrimioare“ lirice de învãþãcel, depusã nu pe mormântul, ci pe dâra de luminã dumnezeiascã pe care istoria a numit-o Aron Pumnul:

„Plângi acum, junime, plângi cu întristare,
Cãci fatala moarte, fãrã îndurare,
Þi-a rãpit din sânu-þi ce era mai rar,
Þi-a rãpit un mândru, scump mãrgãritar!

Þi-a rãpit, vai!, steaua ce cu înfocare
Sus pe orizontul dulcei þãrii tale,
Fãrã contenire, falnic strãlucea
ªi la meta naltã calea-þi arãta!

Revãrsaþi cu toþii suspine amare
Din inima voastrã, voi aceia care
Scumpele cuvinte ale-ãstui bãrbat,
Acel glas din ceruri sfânt l-aþi ascultat!

Revãrsaþi ºi-aceia a cãror dorire
Ursita o ºterse fãrã împlinire!
Revãrsãm cu toþii, cãci el ne iubea!
Plângem ºi jelimu-l, cã scump ne era!

Dar cu toate, moarte, cã osoasa-þi mânã
Strânse cu-ngrozire inima românã
Ce simþi atâta la fierosu-þi sân...
Faptele-i mãreþe veºnice rãmân!

Nu ne poþi suprime ºi resuvenirea
Ce-o lasã în inimi; nu poþi amintirea
Marilor lui fapte a o nimici;
Cât vom fi în lume, ea nu va pieri!

St. Stefureac, VI cl.”.

Cei asemeni lui ªtefureac, truditori anonimi întru luminarea neamului românesc ºi întru contemporaneizarea europeanã a Bucovinei, fie cã l-au cunoscut pe Eminescu, fie cã nu, i-au admirat cosmicitatea ivirii lirice în spaþiul spiritual românesc ºi i-au deplâns suferinþele trupeºti. L-au descoperit, fireºte, prin intermediul gazetelor ardeleneºti, care soseau cu regularitate în toate localitãþile bucovinene, aºa cum l-au descoperit ºi pe Ciprian Porumbescu, muzicianul nãscut între ei, dar salvat din mormântul uitãrii doar de ardeleni. Probabil cã prin intermediul gazetelor ardeleneºti a pãtruns în Bucovina ºi renumita „Doinã“ (n-am aflat-o publicatã în cele aproape douã tone de foi bucovinene care se pot consulta, acum, la Suceava), care, foarte curând, fusese pe deplin adoptatã ºi circula pe cale oralã aidoma suratelor ei, zãmislite prin cine ºtie ce sat românesc.

„Doina“ vindeca de neputinþã, „Doina“ ne justifica, ne cãina ºi ne ierta de toate pãcatele. Citau fragmente din „Doina“ ºi vornicii sãteºti, când aveau de dat vreo „rectificare“ la gazete, ºi preoþii, din ce în ce mai nemulþumiþi de încontrãrile cu strãinii în viaþa politicã bucovineanã, ºi publiciºtii, ºi cãrturarii, dar ºi poporenii de rând, care s-ar pãrea cã nu prea ºtiau cum se numea „vestitul cântãreþ“, dar erau siguri de acest statut teribil al cântãreþului.

Nostime pânã la duioºie sunt toate referirile la „Doina“, creaþia „cântãreþului celui vestit din Moldova“, în care românii bucovineni îºi vãd plânse propriile aleanuri, care pot vindeca doar dacã ne vom lumina minþile, „cãci numai cu armele minþii veþi pute dobândi înapoi avuþiile

perdute. La lupta aceasta ne îndeamnã pe noi toþi, cari suntem talpa þerii, duchul mãreþ al Voievodului ªtefan cel Mare de la Putna ºi, numai când vom începe-o, se va împlini ºi dorinþa cântãreþului celui vestit din Moldova, Mihail Eminescu, care se roagã într-un cântec cãtrã ªtefan Vodã aºa:

„ªtefane Mãria ta,
Tu la Putna nu mai sta:
Las‘ Archimandritului
Toatã grija schitului,
Lasã grija sfinþilor
În seama pãrinþilor,
Clopotele sã le tragã
Ziua-ntreagã, noaptea-ntreagã,
Doar s-a-ndura Dumnezeu
Ca sã-þi mântui neamul tãu!
Tu te-nalþã din mormânt,
Sã te-aud din corn sunând,
De-i suna din corn odatã,
Ai s-aduni Moldova toatã;
De-i suna de douã ori,
Îþi vin codri-n ajutor;
De-i suna a treia oarã,
Toþi duºmanii or sã pearã
Din hotarã în hotarã.
Îndrãgi-i-ar ciorile
ªi spânzurãtorile“

(Deºteptarea, anul I,
nr. 5 din 1/13 martie 1893, pg. 34).

Eminescu nu mai existã. Nici mãcar atunci când se fac relatãrile sumare, în paginile de cronicã mãruntã ale „Revistei Politice“, despre starea sãnãtãþii sale, Eminescu, deºi trãieºte, nu existã. El este, deja, mit, mitul cel nou, mitul contemporaneitãþii bucovinene, descoperit timid,

stângaci, dar care poate echilibra mitul vrednicei vechi, cel al lui ªtefan cel Mare. Iatã-ne, deci, cu douã mituri depline, cu care contãm în ochii noºtri, cu care ne lustruim încãlþãrile în zilele sãrbãtoreºti, cu care ne stropºim, aidoma lui Constantin Morariu, în „Ceva din istoria Românilor Bucovineni“ (Deºteptarea, nr. 12 din 15/27 iunie 1893, pg. 2), împotriva veneticilor:

„Aºa-i strãinul venetic. El vine pe pãmântul tãu, din care se hrãneºte; tu îl primeºti cu braþele deschise, îi dai pâne ºi sare, ºi el aruncã în tine cu petre. Se vede cã nu degeaba zice cântãreþul nostru, Eminescu:

Cine-a îndrãgit strãinii,
Mânca-i-ar inima cânii,
Mânca-i-ar casa pustia
ªi neamul nemercinia“.

Ca mit, Eminescu strãluceºte atât de intens pe cerul Bucovinei, încât mai cã fiecare bucovinean fãlos e gata sã jure cã ºi el era „când s-a nãscut Hristos“ (Vasile Gherasim) ºi cã ne poate încredinþa o mulþime de amãnunte despre noul sfânt al românitãþii ºi despre prietenia formidabilã care-i lega pe românii noºtri de cel ivit luminã din luminã. Doar ªtefan ªtefureac, bucovineanul care nu l-a trãdat niciodatã pe Eminescu, tãcea (în fond, îºi tãcuse ºi propria vocaþie poeticã pentru a sluji învãþãmântul în limba românã) ºi iniþia generaþiile, prin cãrþile de citire pe care le lucra, ºi în universul poetic eminescian. Fãrã emfazã, dar ºi fãrã prea mult discernãmânt critic în alegerea poemelor, lucru explicabil, de altfel, prin dorinþa lui ªtefureac de a sluji nu poetului, ci învãþãcelului. Prin urmare, generaþiile care vor urma se vor iniþia temeinic în eminescianism, începând cu începutul moralizator sau cu modele de compunere poeticã pe care ºi vârstele lor fragede sã le poatã pãtrunde.

Ca ºi ªtefureac, tãcutul prieten bucovinean al lui Eminescu, a fãptuit ºi Em. Grigorovitza, cel care, în perioada ieºeanã comunã, nu s-a prea înþeles cu Eminescu, fiind altfel alcãtuit pe dinãuntru, dar i-a lucrat ºi publicat lui Eminescu în limba germanã douã ediþii, a doua mult îmbogãþitã, ale cãrþii sale de poezie. ªi nici Grigorovitza nu s-a trufit cu

aceastã probã de prietenie realã, ºi poate cã nici nu era prietenie, ci doar o fireascã responsabilitate a unui cãrturar român de a promova în spaþiul cultural european cele mai temeinice produse ale spiritualitãþii noastre.

*

Alþi bucovineni care ºi-au intersectat biografia cu cea a lui Eminescu au profitat din plin de bagajul de „amintiri“ mai mult sau mai puþin inventate, cãpãtând notorietate prin dezvãluiri ale firii poetului în foile naþionale, apoi adunând bogatul material sporovãitor între coperþi de carte. Era o adevãratã întrecere între T.V. Stefanelli ºi Samuil Isopescu în a povesti despre Eminescu, din care nu putea fi exclus un epigon eminescian ca Radu I. Sbiera, latinist de talie europeanã, dar care nu putea rata ocazia de a se face de râs ºi prin intermediul producþiunilor rimate. Toate aceste relatãri au solidificat, mai ales în memoria generaþiei noi, singura, de altfel, cu memorie în întreaga istorie bucovineanã, mitul creat prin revelaþia „Doinei“, deºi poemele publicate sporadic prin „Revista Politicã“ ºi prin „Deºteptarea“, alese fãrã pretenþia de a contura o personalitate liricã, ci mai curând dintr-o compasiune faþã de suferinþele trupeºti ale autorului, puteau trece neobservate, ba chiar eclipsate de numeroasele poezii ale lui George Coºbuc sau ale lui ªt.O. Iosif.

Coºbuc ºi Iosif erau ºi îndreptãþiþi la o largã ºi intensã publicare în foile bucovinene, pentru cã ardelenii se ºi implicau în miºcarea culturalã bucovineanã. Eminescu, în schimb, deºi era un produs cultural bucovinean, cu toate avantajele ºi dezavantajele formãrii intelectuale într-un asfel de spaþiu, refuza orice implicare în culturalitatea provinciei ºi, deºi avusese bune relaþii cu ªtefureac, Stefanelli sau Isopescu, nici unul dintre ei nu avea, mãcar în copie, un singur poem eminescian, pe care sã-l publice ulterior.

Eminescu vine în Bucovina în 1875 (iar amãnunþitele descrieri ale Sucevei confirmã o nouã vizitã în oraº, deºi nici nu conteazã dacã a fost sau nu în Suceava – n.r.), îºi regãseºte o parte dintre foºtii cunoscuþi, dar nici atunci nu lasã, în Bucovina, nici o contrafacere de manuscris, deºi astfel de contrafaceri au circulat prin Bucovina, dupã 1888, când sora poetului, Aglaea, rãmasã vãduvã dupã moartea lui Ioan Drogli, mai cã s-ar fi întors la Botoºani, dacã n-ar fi cumpãnit pentru rãmânerea în Bucovina stipendiul de 300 de florini, acordat de stat copiilor ei ºi ai lui

Drogli, Gheorghe ºi Ioan, doar în condiþiile în care rãmâneau în Bucovina. Aglaea Drogli primea versuri de la fratele ei, Mihai Eminescu, cu mult înainte de apariþia cãrþii lui de poezie ºi le oferea compozitorului Tudor Flondor, care le punea pe muzicã. Ciprian Porumbescu vehiculase muzical parte din opera liricã a lui Vasile Alecsandri, iar lui Dimitrie Petrino îi conferise o notorietate pe care acesta nu o merita. Tudor Flondor descoperea muzicalitatea cosmicã a liricii eminesciene, iar Aglaea îºi presa fratele, chiar ºi în ultimul lui an de viaþã, sã-i ofere cât mai multe contrafaceri de manuscrise, pentru cã manuscrisele acelea începeau sã aibã ºi o valoare preþuitã în bani buni. „Deci puþinul ciornelor cu care se chinuia Eminescu apus în Botoºanii anului 1888 ºi care îi erau licitate de cãtre unele femei samaritene, cu veleitãþi snobe, atunci, pentru autografe“ (Revista Bucovinei, nr. 2/1943, pg. 83) sau erau duse în Bucovina de cãtre Aglaea nu reprezentau încercãri de întregire a unui spaþiu liric bucovinean, în care deja se afirmase „un Eminescu al Bucovinei“, cum îl numea Iorga pe T. Robeanu, dar care s-ar pãrea cã nu ºtia prea multe despre Eminescu cel adevãrat, tot aºa cum Eminescu cel adevãrat nu ºtia nimic despre Robeanu, deºi aveau suflete gemene.

Eminescu arãtase cu un deget acuzator spre tatãl lui T. Robeanu, teologul ºi înaltul ierarh bucovinean Eusebiu Popovici, care, împreunã cu Isidor Onciul ºi Constantin Popovici, decanul ºi, respectiv, profesorii Facultãþii teologice din Cernãuþi, care, în anul ºcolar 1876-1877, „au ºi început a þine prelegeri în numita limbã (germanã – n.r.), deºi consistoriul metropolitan s-a învoit la prefacerea în facultate a institutului sãu teologic numai cu condiþia ca limba de propunere sã rãmânã cea româneascã“ (Opere politice, pg. 187), dar despre fiul lui Eusebiu, George Popovici, care publica poeme frumoase în „Convorbiri literare“, semnând cu pseudonimul T. Robeanu, nu auzise, aºa cum nu auzise nici Bucovina, decât târziu, dupã moartea istoricului ºi poetului, petrecutã în 1905, într-un hotel din Ungaria, când ªt.O. Iosif ºi Dimitrie Anghel aveau sã lucreze o carte cu cele mai frumoase poezii ale lui T. Robeanu, singura care ar fi rãmas dupã primul mare poet bucovinean, dacã ºi aceastã carte lucratã de alþii nu s-ar fi pierdut.

Robeanu ar fi putut fi un mit bucovinean sutã la sutã bãºtinaº, dar el, rupt de identitatea poeticã din proprie voinþã, exista în mod real, sub

emblema numelui propriu, ºi lupta din rãsputeri pentru emanciparea neamului românesc din Bucovina.

Robeanu nu putea fi acceptat ca mit în Bucovina, pentru cã între noi ºi mit trebuia sã existe o anume îndepãrtare, iar rolul mitului este tocmai acela de a ne conferi o nobleþe necuvenitã ºi de a ne absolvi de orice alte obligaþii faþã de întemeietorii de spiritualitate. Când baladesc-ironic, când de o incredibilã modernitate a discursului poetic, T. Robeanu ar fi putut fi o pecete a sufletului bucovinean, dacã n-ar fi fost condamnat, ºi atunci, pe când trãia, ºi acum, când deja s-a depus un veac de uitare peste mormântul lui cernãuþean, la o inexplicabilã ignorare. Am sã reproduc doar trei dintre poemele sale, care nu pãlesc într-un spaþiu liric eminescian, ci, dimpotrivã, strãlucesc, ne copleºesc ºi ne acuzã:

„Voievodul

În tãcute bolþi din veacuri doarme-n pace Voievodul,
Mâinile scãldate-n sânge stau pe piept, evlavioase,
Peste dânsu-n risipire zace lumea lui cea veche
Lespezi vechi ºi slove ºterse, candele ce nu mai ard.
ªi la cãpãtâi se roagã un cãlugãr ce nu ºtie
Cã din aburul albastru Dumnezeu a dispãrut.
Dar în ceas de miazã-noapte clopotul când sunã jalnic
Voievodul se trezeºte:

„Eu din vechea strãlucire vreau sã ies azi la divan,
Logofete, mergi de adã din muzeu pecetea þãrii
ªi spãtarul sã aducã spada mea vândutã-n Londra!“
Logofãtul nu-l aude ºi spãtarul sãu nu vine –
Goale-n ceas de miazã-noapte oasele-i sclipesc în lunã.

(Convorbiri Literare, XX,
Junimea literarã, nr. 9/1905, pp. 132-133)

Un mort

Nu ard luminile de cearã, cântãri de groapã nu rãsunã,
Sã mã priveascã înc-odatã prietenii mei nu s-adunã,
ªi, totuºi, stau tãcut, zadarnic bãtaia inimii s-ascult,
Când fiecare gând la tine îmi zice c-am murit de mult.
ªi-atunci te vãd venind spre mine, din vremi pierdute-o arãtare
ªi ochii mari ºi plini de milã de vinã grea îmi dau iertare.
(Revista Bucovinei, nr. 5/1943, pg. 215)

La crâºma verde

La crâºma verde pe vâlcea
Voios m-abat din calea mea;
La masa de stejar mã pun,
Nimic nu cer, nimic nu spun.

Dar crâºmãriþa cea nurlie
Ea mã cunoaºte ºi mã ºtie
ªi sprintenã ºi mlãdioasã
Aduce cupa cea frumoasã;

Pe umeri braþul mi-l aºazã
Lumina ochilor sã-mi vazã,
ªi pentru vesele cântãri
Primesc drept platã sãrutãri.

O, filosofi cu gând greoi,
Când oare-þi înþelege voi
C-a fericirii dulce cheie
E-n vin, în cântec ºi-n femeie?“.
(Convorbiri Literare, XXII, pg. 181).

O asumare de Eminescu, pe care Bucovina o ºi merita, ar fi fost posibilã, în condiþiile în care deja se puseserã temeliile unei adevãrate literaturi româneºti în Bucovina, din care nu poate fi exclusã nici „Piramida cu pigmei“ a lui Constantin Morariu, simultanã ºi aidoma piramidei sociale întrezãritã de Eminescu. Exista o ciudatã complementaritate (în fond, dintr-un trunchi comun rãsar lãstari asemãnãtori, chiar dacã numai unul se ridicã uriaº pânã la cer, ceilalþi zgârâind umbrele cu crengi fragile), o complementaritate care permitea asumarea de Eminescu într-un spaþiu cultural bucovinean distinct.

Numai cã Bucovina nu avea nevoie de o astfel de asumare exhaustivã, ci de un mit copleºitor, care sã þinã loc de tot ºi de toate. Tocmai de asta, în presa bucovineanã s-a legendat mult pe seama lui Eminescu, un Eminescu fãrã Eminescu, supus unui nesfârºit supliciu, iar rãdãcinile nedreptelor autopsii, menite sã-l goleascã pe Eminescu de Eminescu, au fost aduse tot din Ardeal, acolo unde Eminescu deja devenise o chestiune de identitate naþionalã. Tot din Ardeal ne venise ºi daco-românismul, iniþial refuzat de bucovineni, pentru cã, dupã cum îi mãrturisea un boier lui Iancu Nistor chiar ºi în 1912, „rumân îi Gheorghe, vizitiul, iar eu mi-s boer moldovan“. În fond, cuvântul „rumân“ consacra statutul social al vlahului în propria lui þarã, vreme de câteva veacuri, acela de iobag, dar ªcoala Ardeleanã pricepuse cum sã facã potrivirea ca sã ne confere o nobleþe, deposedându-ne de alta, cea intuitã de Eminescu în prima strofã a „Rugãciunii unui dac“, dupã lecturi din „Vendidad“ ºi dupã iniþieri, alãturi de Spitama Zarathoustra, din „lumini create ºi lumini necreate“, „singura luminã pe care o consumi aici este specacolul Cerului, al Lunii ºi al Soarelui“, cum iniþia, cândva, Ahura Mazda despre rostul „seminþelor“ umane.

*

Ardealul, ca întotdeauna interesat de fixarea luceferilor noºtri pe cer, furnizeazã Bucovinei ºi primele frânturi de mit eminescian, iar Bucovina le preia cu o disciplinatã cuminþenie, aºa cum tot preluase, în ultimul veac, orice licãr ardelenesc, dorit aici, pe meleagurile în care o bunã parte din populaþie avea rãdãcini ardeleneºti recente.

În „Patria“, nr. 237 din 10/22 februarie 1889, pp. 1, 2, deci pe când încã trãia Eminescu, s-a publicat „Comentarul unei din poesiile lui

Eminescu“ (Floare albastrã), de Angel Demetirescu, autor care descoperã „rãdãcina“ ascunsã a poeziei amintite în „romanul lui Novalis, intitulat „Heinrich von Offerdingen“... (în care) gãsim ºi misterioasa „floare albastrã“... (pe care) eroul romanului... viseazã un vis minunat... Acest vis îi aratã fericirea vieþii sale de poet sub forma unei flori albastre, obiectul amorului sãu. Din acest moment, el pleacã în lume, zãreºte în mai multe rânduri floarea albastrã, însã nu o poate culege“.

Încã nu ne aflãm, totuºi, în epoca mitizãrii agresive, când fiecãrui poem eminescian i se va afla mãcar câte o rãdãcinã planetarã ºi când mediocritãþi gomoase vor anula toate intenþionalitãþile neprecizate ale actului creator eminescian ºi, implicit, infinitatea de finalitãþi prin interpretare, trasformând lirica eminescianã într-o înºiruire de criptograme, pe care numai unii le-ar putea descifra (am citit numeroase „geneze“ ale poemelor eminesciene, care par menite sã-l transforme pe Eminescu într-un compilator îndemânatec).

În Bucovina anilor 1885-1910, vag uimitã sã descopere cã ºi noi, românii de pretutindeni, putem conta în spiritualitatea europeanã, Eminescu încã înseamnã o ºtire mãruntã, bunã pentru ocupat un petec din pagina a ºaptea a gazetei. Uneori, nici mãcar nu se ºtia, nu se percepea cã tocmai ne-au fost fâlfâit aripile de luminã ale poeziei pe la urechi, aºa cum s-a întâmplat cu ocazia concertului dat, în 7/20 ianuarie 1903, de corul Societãþii teologice „Academia ortodoxã“, la Rãdãuþi, când se menþioneazã: „Am avut ºi fericita ocasie de a face **cunoºtinþa unui nou componist naþional**, în persoana domnului profesor **George Mandicevschi**, ale cãrui composiþiuni, „**Psalmul 18**“ ºi „**Somnoroase pãsãrele**“, ne îndreptãþesc la cele mai frumoase speranþe, dând o strãlucitã probã despre incontestabilul talent al tânãrului componist, al cãrui psalm îþi împle sufletul de sfântã evlavie, pe când **piesa lumeascã** þi-l rãpeºte prin gingaºa vioiciune a sonourilor“ (Deºteptarea, nr. 4 din 12/25 ianuarie 1903, pg. 1), fãrã sã se precizeze numele poetului care a scris „Somnoroase pãsãrele“, deºi poezia era inclusã în manualele ºcolare ale lui ªtefan ªtefureac încã din 1886, ce-i drept, însã, sub titlul „Noapte bunã!“.

Eminescu exista în Bucovina, dar nu ca poet, ci ca mit, ca pumn încleºtat, cu care sã ne ameninþãm duºmanii.

*

În Ardeal, dar ºi în Regat, Eminescu începea sã fie perceput ºi prin operã ºi ca operã, iar veºtile acestea au fost aduse în Bucovina de George Tofan, care, în „Deºteptarea“, nr. 66 din 21 iulie / 3 august 1903, pp. 1, 2, ºi nr. 68 din 28 august / 10 septembrie 1903, pp. 3-5, începe sã comenteze o nouã apariþie editorialã ardeleneascã, „Alexandru Ciura: Eminescu ºi Coºbuc / Note comparative; Blaº, 1903, Preþul 1 cor.“.

George Tofan þine sã precizeze, încã din primele rânduri ale „raportului“ sãu cã, pânã în 1889, „cel mai mare geniu al poporului nostru... marele Eminescu era mai cã cu totul necunoscut“, dar cã, dupã moartea poetului, s-au emis puzderii de opinii, iar „în acest chaos de pãreri (asupra luceafãrului literaturii române) am crescut ºi noi. Unii autori de literaturã (Aron Densuºianu aflã cã Eminescu a fost tot ce vom pofti, **numai poet nu**) ºi unii **profesori de limbã românã nici nu-l considerã pe Eminescu de poet**, nu tocmai sã-ºi deie silinþa ca sã-l înþeleagã ºi sã-l apropie de inima elevilor lor. Ce lume anapodã!“.

Asupra lui Eminescu deja se nãpustiserã cioclii, cu consecinþa unei false ºi mereu deruntante literaturi, eminiscianismul, dar prin care se vor construi cariere ºi autoritãþi. Opera nu ne mai aparþinea, iar memoria nu-i mai aparþinea poetului. Opera se transformase într-o pseudoconstituþie a criticii, iar mitul într-o legitimare a mãruntelor tiranii contabiliceºti, care încã dureazã, care încã nu permit trãiri pe cont propriu.

Abia din 1901 („în aceºti doi ani din urmã s-a manifestat un interes deosebit pentru marele poet“), a fost pusã în valoare arhiva eminescianã, pentru cã, pânã atunci, „o comoarã întreagã, adevãratul isvor de unde se puteau lua informaþiuni asupra fiinþei lui Eminescu zãcea colbãitã în manuscrisele lui, dãruite Academiei de dl Maiorescu. Pânã atunci, întreaga glorie a lui Eminescu, a „noptatecului geniu“ consta în volumul sãu de poezii, scos în o mulþime de ediþii, ºi în volumul sãu de prozã. Cred cã va prezenta oarecare interes lista acelor scrieri care tracteazã despre opera nefericitului poet.

Din scrierile de criticã generalã trateazã:

T. Maiorescu în „Critice“, 1874, pag. 351;

Gherea în „Studii critice“, 1890, vol. I, pag. 85, apoi urmeazã **scrieri speciale**:

„Mihail Eminescu“, studiu critic **de un anonim**, Blaj, 1891;

Ar. Densuºianu, „Mihail Eminescu“, în „Revista criticã literarã, apoi în istoria literaturei;

N. Pãtraºcu, „Mihail Eminescu“, 1902;

G.D. Poncioiu, „Proza lui Eminescu“;

I.S. Ordeanu, „Eminescu, Pesimist, Profet ºi Economist“, Bucureºti, 1899, o scriere care presintã puncte nouã în judecarea operei lui Eminescu;

M. Dragomirescu, „Critica ªtiinþificã ºi Eminescu“ (Studii de criticã generalã), 1895;

Pãrerea lui **Haºdãu** asupra lui Eminescu vezi în „Patria“, Anul I, Nr. 1, reprodusã dupã „Epoca“, vezi ºi

„Eminescu ºi Blaºul“, o serie de articole de Dr. **E. Dãianu**, „Tribuna“, 1902, Nr. 73-83;

„Curentul eminescean“, de **G. Brãileanu**, „Noua Revistã Românã“, vol. 3, pag. 546;

C. Panu, în revista „Sãptãmâna“, în „Amintiri de la Junimea“;

Petra Petrescu, „Din juneþea lui Eminescu“, conferinþã, vezi „Familia“, 1900, Nr. 1.

De considerat sunt, apoi, diferitele prefeþe la ediþiunile de poesii...

În anul trecut (1902 – n.r.), apar „Poesii postume“, un volum de 62 bucãþi, scoase din manuscrisele autografe, dãruite Academiei Române de cãtrã T. Maiorescu ºi publicate sub îngrijirea dlui Nerva Hodoº...

Îndatã dupã descoperirea manuscriptelor, a decis institutul de arte grafice „Minerva“, cunoscut prin elegantul ºi instructivul calendar, cel mai bun în româneºte, sã publice operele lui Eminescu în trei volume. Volumul prim a apãrut anul trecut (1902 – n.r.) ºi al doilea va apare cât de curând. Volumul I cuprinde: „Literatura poporalã“ (Un volum de 216 pag., Bucureºti, 1902, preþul 1 leu 50 bani), cu o prefaþã de Ilarie Chendi. Aici sunt strânse poesiile poporale culese de Eminescu din toate provinciile române ºi poeziile originale, scrise pe motive poporale, ca „Cãlin“ etc.“.

În aceste demersuri de recuperare a operei eminesciene, precizeazã George Tofan, dar ºi de impunere a unui mit exclusivist, s-a observat cã „mai toþi cei care se ocupã, în timpul din urmã, mai conºtiincios cu

studierea operei lui Eminescu sunt Ardeleni, aºa: Ilarie Chendi, Ioan Scurtu, Nerva Hodoº“ ºi Alexandru Ciura, autorul broºurei comentate.

*

În 1902, la Dumbrãveni, urma sã se dezveleascã un bust al lui Eminescu, la eveniment urmând sã participe ºi câþiva invitaþi bucovineni, precum Simion Florea Marian sau Constantin Berariu.

Iniþiativa boierului dumbrãvinean Ghyka a sporit, în Bucovina, interesul pentru Eminescu, numele ºi mitul poetului fiind din ce în ce mai des folosite.

„Deºteptarea“, nr. 96 din 4/17 decembrie 1903, pp. 1, 2, publicã „Crâmpeie din viaþa lui Eminescu“, de C. Brânduºã, text preluat din „Cronica“, adicã o povestire moralizatoare despre rostul meseriei („Voi sunteþi viitorul, a voastrã e vieaþa“, ar fi zis Eminescu rãdãºeneanului venit „la ºcoala“ de meserii din Iaºi).

„Deºteptarea“, nr. 101 din 21 decembrie 1903 / 3 ianuarie 1904, pp. 1, 2, publicã „O glumã a lui Eminescu“, de T.V. Stefanelli, din „anul 1870, o zi sau douã dupã sosirea în Viena“.

„Deºteptarea“, nr. 6 din 18/31 ianuarie 1904, pp.1, 2, publicã „Un Roman de Eminescu“ („Geniu Pustiu“), o cronicã scrisã de Nicolae Iorga ºi publicatã în „Sãmãnãtorul“, de unde a fost preluatã de bucovineni.

În paralel, deja circulã o anume anecdoticã de tip haiducesc, în care Eminescu e mereu ºi mereu bãiatul sãrac, dar cu rezolvãri poznaºe pentru orice situaþie existenþialã. Parte din acele întâmplãri, pe care le ºi reproduc în capitolul care urmeazã, pot fi ºi adevãrate, iar dacã sunt doar inventate, tot e bine, pentru cã anecdoticul este expresia cea mai curatã ºi mai entuziastã a afecþiunii. În plus, ca ºi cele mai frumoase poezii, încep sã circule pe cale orarã, sublimând mitul pânã la a-l transforma într-o adevãratã religie. Religie pentru cei mulþi ºi care nu prea conteazã în istorie, dar care, prin mitul lui Eminescu ºi, mai ales, prin „Doina“ lui, se sensibilizeazã în a-ºi justifica propria lor chinuitã existenþã.

*

Pentru o foarte scurtã perioadã din istoria Bucovinei istorice, probabil cã ºi datoritã iniþierilor în eminescianism, sãvârºite de ªtefan ªtefureac ºi de dascãlii care l-au avut pe el ca model, Eminescu se întoarce acasã. Acasã a însemnat, întotdeauna, Bucovina pentru el, fie ºi din

simplul motiv cã aici rãmãsese mormântul lui Pumnul.

Eminescu nu a fost un partizan al latinismului, dar învãþase de la dascãlul sãu îndrãgit un lucru extrem de important: respectul pentru începuturi. Moºtenea de la Pumnul memoria trãitoare, dublând ºi, indirect, nemurind „Lepturariul“ cu „Epigonii“ ºi argumentând, adesea, cu inþieri pumnuliste, precum critica durã a „vremurilor evlavioase“, de care Liviu Marian face, totuºi, abstracþie, dar care îºi are, în fond, rãdãcina în „Lepturariu“, în paginile dedicate întemeietorului liceului din Braºov, Gavril Munteanu, care scrisese: „Ah, dacã bãtrânii noºtri, excelenþi în evlavie, întemeietori atâtor sute de mãnãstiri sfinte, ar fi ridicat ºi ei, dupã esâmplul altor popoare, mãcar o universitate, ceriul nostru ar fi mai senin“.

Eminescu, prin pumnulistã înrãdãcinare bucovineanã, deja devenise „ceriul nostru mai senin“ pentru generaþia junimiºtilor iredentiºti, care, prin Ion Grãmadã ºi Liviu Marian, pãtimaºi scormonitori prin vremuri, descoperã un Eminescu real ºi tulburãtor de frumos.

Ion Grãmadã îl aflã la Viena, mereu alturi de Ioan Slavici, luptând, lucid, bãrbãteºte, pentru întruparea mitului mãcar în viitorimea româneascã. În fond, ºi el mitiza, din moment ce niciodatã n-am izbutit sã fim aºa cum ºi-a închipuit ºi el cã ar trebui sã fim, sã existãm.

Liviu Marian, fiul unui uriaº bucovinean ºi copleºit de a fi feciorul lui Simion Florea Marian, se cautã ºi se aflã pe sine în Eminescu, Bucovina, relaþionatã cu „ceriul nostru mai senin“, deci cu Eminescu, îngãduindu-i o ciudatã, dar binefãcãtoare renaºtere. Uneori exagereazã Liviu Marian, citând trunchiat ºi tendenþios din publicistica eminescianã, dar exagerãrile acestea, ca ºi la Grãmadã, þin de identitatea unei generaþii, prima generaþie bucovineanã iredentistã ºi care nu va ezita sã pãºeascã în tranºeiele înfãptuirii României Mari ºi sã moarã, acolo, pentru neam ºi þarã, adicã pentru mitul lui Mihai Eminescu. O generaþie care nu mai foloseºte mitul pentru a uita de responsabilitãþi, ci care-ºi asumã obligaþiile ºi care vede în eroul mitizat doar un model demn de urmat. Sublim, dar demn de urmat, deci doar un iniþiator care-þi asigurã accesul în dimensiunile sacre ale mitului.

În rest, nu mai conteazã. N-au importanþã nici fraþii Vasile ºi Ioniþã Bumbac, nici Ilie Luþa, nici Dimitrie Petrino, care i-au pricinuit ba

supãrãri, ba necazuri, toate relatate în materialele vremii, pe care le reproduc, aºa cum au fost scrise ºi publicate, în capitolul care urmeazã. În fond, Bumbac, Luþa sau Petrino nu însemnau Bucovina, ci, vorba lui Alecsandri, la moartea lui Petrino, niºte bieþi oameni, care n-au nici o vinã, ci numai „firea lor pãcãtoasă".

Nici exaltaþii acaparatori de Eminescu din perioada Bucovinei interbelice nu conteazã, chiar dacã au rãmas dupã unii dintre ei (Vasile Gherasim, Leca Morariu, I.E. Torouþiu, Traian Cantemir, Aurel Vasiliu, Constantin Loghin etc.) studii importante despre opera poetului sau un împovãrãtor balast biografic.

Eminescu înseamnã doar ce-a scris, „durerea lui nu doare, ne doare doar ce-a scris" (Adrian Pãunescu, într-un poem despre Blaga), iar scrisul lui ne mãrturiseºte, pururi, luminã în luminã, lumina care ar trebui sã fim.

Eu nu l-am cãutat pe Eminescu, când mi-am propus sã lucrez aceastã carte. Am vrut doar sã ºtiu cum arãta Bucovina de fiecare zi a vremurilor eminesciene ºi sã adun, între coperþile unei cãrþi, trãirile ei de atunci ºi eventualele conºtientizãri ale „ceriului nostru mai senin". ªi m-am bucurat când am aflat o Bucovina lãrimând la aflarea veºtii cã „ochii lui s-au pãingenit cu totul" sau o Bucovina pe care a durut-o moartea lui Eminescu, dar ºi singurãtatea nedreaptã a mormântului poetului. Nedreaptã atunci, cumplit de nedreaptã acum. În fond, prietenul lui Mihai Eminescu, Ioan Slavici, încã mai zace, uitat, în spatele gãrii din Panciu, acolo unde s-a retras dupã ce a fost „omagiat" de România Mare, pentru meritele lui în înfiriparea românismului de pretutindeni, cu câþiva ani de închisoare. Ion Grãmadã, cãlãtorind printre vlahii balcanici, prin 1909, din când în când da „peste cârciumi aºezate la marginea drumului", care aveau scris „pe firme numele lui Slavici". Pentru cã aºa, dumnezeiesc de omeneºte, ºtiau vlahii balcanici sã-l omagieze pe cel care, alãturi de Eminescu, ne consolidase o identitate pe care sã putem dura.

Adunând între coperþi de carte frânturi de conºtientizare a lui Eminescu în Bucovina, nu mi-am dorit decât tezaurizarea de mãrturii bucovinene, ceea ce tot fac de câþiva ani încoace. Nu ºtiu ºi nici nu vreau sã ºtiu dacã mãrturiile acestea, trãite ca moºtenire, ne onoreazã sau nu. Dacã ne-ar onora, ar trebui sã ne ºi îndatoreze. Dar nu pot ºi nici nu vreau sã judec eu cum stau lucrurile, ceea ce-mi îngãdui fiind doar un nevinovat recurs la memorie.

Ion DRÃGUªANUL

Conºtientizarea lui Eminescu în Bucovina

„**Starea sãnãtãþii poetului Eminescu**. Starea poetului n-a luat încã nici o schimbare spre bine. Au trecut peste trei sãptãmâni de când nenorocitul bard e lipsit aproape de orice cunoºtinþã. Nu vorbeºte nemic ºi nu mãnâncã decât lapte ºi zamã, întroduse ºi acestea mai mult cu de-a sila. El e internat, în timpul de faþã, în spitalul Eforiei Sf. Spiridon din Botoºani, având o camerã cu totul separatã ºi dându-i-se o îngrijire din cele mai delicate ºi mai omenoase. Pe lângã medicul spitalului, dl dr. Iorgandopol, iubitul bolnav este vizitat, zilnic de câte douã-trei ori, de cãtrã alþi doi medici, Dnii doctori Palauz ºi Calischer, care îi acordã o nobilã solicitudine, fãrã însã ca azi toate aceste generoase îngrijiri sã fi putut ameliora, într-un mod mai simþitor, starea ilustrului de odinioarã cugetãtor“ (Revista Politicã, nr. 4 din 1 iulie 1887, pg. 7).

„**Poetului Eminescu**, care se aflã puþin mai bine, i s-a votat un ajutor de 120 lei pe lunã, cu începere de la 1 Iunie 1887, de cãtrã consiliul general al judeþului Botoºani“ (Revista Politicã, nr. 5 din 15 iulie 1887, pg. 7).

„**Starea poetului Eminescu** devine mereu tot mai grea. Dupã cum citim în „Curierul Român“, nu mai e de aºteptat însãnãtoºirea lui, tot ce se poate aºtepta e numai – moartea. Ochii lui s-au pãinginit cu totul, nu mai cunoaºte pe nimeni ºi nu vorbeºte nimic. Chiar cei mai intimi prieteni ai sãi nu-l pot face sã vorbeascã; zace încontinuu în sine“(Revista Politicã, nr. 10 din 15 octombrie 1887, pg. 7).

„**Pentru poetul M. Eminescu** au votat corpurile legiuitoare ale

României o pensiune viagerã de o sutã cincizeci de lei pe lunã, iar pentru restaurarea de biserici – ºapte sute de mii lei“ (Revista Politicã, nr. 8 din 1 mai 1888, pg. 7).

„**Dl Mihai Eminescu**, distinsul nostru poet, dupã cum se zice, va scoate, în curând, în Bucureºti, o revistã politico-literarã, sub titlul **Fântâna Blandusiei**“(Revista Politicã, nr. 22 din 1 decembrie 1888, pg. 11).

„**Eminescu, autor dramatic**. „România liberã“ spune cã drama lui Eminescu, despre care s-a vorbit cã o scrie poetul, e desãvârºit finitã. Ea se va citi, zilele acestea, de cãtrã poet, într-un cerc intim. Scena se petrece la frumoasa curtezanã din Corint, Lais, cunoscutã în vechime de o neîntrecutã cochetã. Versurile sunt rimate“(Revista Politicã, nr. 18 din 1 octombrie 1888, pg. 7).

„**Sãnãtatea poetului Eminescu** se agrãveazã din zi în zi. Medicii ospiþiului „Marcuþã“, unde e cãutat Eminescu, au pierdut aproape orice speranþã de scãpare“ (Revista Politicã, nr. 12 din 15 iunie 1889, pg. 7).

„**Eminescu**. Sub presidiul dlui Tit Maiorescu, s-a format un comitet, care va face apel la tinerimea românã din toate þãrile locuite de Români ca sã contribueascã la rãdicarea unui monument pe mormãntul ilustrului nostru poet **Michail Eminescu**, care a murit în luna trecutã, în Bucureºti, în vârstã de patruzeci de ani. Planul este ca împrejurul mormântului sã se facã un grilaj de fier, în lãuntru sã se rãdice un monument de marmor ºi alãturea sã se planteze un teiu“ (Revista Politicã, nr. 15 din 1 August 1889, pg. 9).

„Michail Eminescu

Sâmbãtã dimineaþã, în 29 Iuniu 1889 (17 iunie stil nou – n.r.), genialul ºi nefericitul poet Michail Eminescu a murit în casa de alienaþi a doctorului Sutzu.

Cea mai glorioasã întrupare a geniului românesc, precum zice „Tribuna“, ºi-a sfârºit viaþa de miserii în modul cel mai trist. Cu el s-a stâns cea mai mãreaþã figurã a literaturii româneºti.

„Românul“ scrie despre ultimele zile ale rãposatului:

Cu 15 zile înaintea încetãrii lui din vieaþã, doctorul Sutzu a început a se îngriji de sãnãtatea luceafãrului poesiei române, cãci Eminescu începu a merge din ce în ce mai rãu.

Sâmbãtã dimineaþã, el ceru sã i se dee un pãhar cu lapte ºi ceru sã i se trimitã doctorul Sutzu, cãci vrea sã vorbeascã cu el. Era în momente de luciditate; doctorul, întrebându-l cum se simte, Eminescu rãspunse cã are dureri în tot corpul, cari îi causeazã mult rãu.

Din nenorocire... aceste momente lucide n-au þinut mult, cãci, dupã o jumãtate de oarã, bietul Eminescu începu din nou sã... aiureze.

Doctorul Sutzu cãuta sã-l liniºteascã ºi poetul se duse sã se culce.

Nu trecu nici o oarã, când doctorul Sutzu intrã din nou la el, de astã datã îl gãsi întins... fãrã nici o suflare.

Eminescu murise.

Doctorul Sutzu fãcu cunoscut aceastã ºtire prietenilor sãi ºi a membrilor consiliului de familie ce s-a constituit Marþia trecutã.

Corpul sãu a fost îndatã transportat în o altã camerã a ospiciului, în apropierea biroului doctorului Sutzu. Stãtea întins pe un pat ºi era învãlit cu un zãbranic.

Faþa îi e foarte slãbitã ºi are mai multe sgãrieturi, care au provenit din causa mâncãrimii ce suferia el.

În urma dorinþei domnului Tit Maiorescu, s-a proces la autopsia

cadavrului lui Eminescu.

S-a constatat, spune „Constituþionalul“, cã creerii aveau o greutate de 1.400 grame, cu toate cã erau în stare de înmoiare (ramoliþie).

Emisferul stâng singur cântãria 595 grame, cel drept 555, fãrã cerebel. Partea psihicã a creerilor era aproape toatã ulceratã, în emisferul stâng chiar ºi cea psicho-metrice; membranele creerilor injectate ºi aderente. Circumvoluþiunile mult desvoltate ºi adânci. Inima în stare de ipertrofie pasivã cu degenerare grãsoasã a þesutului muscular; la rãdãcina aortei s-a constatat începutul unui proces ateromatos, iar valvulele inimei erau intacte. Degenerarea grãsoasã s-a gãsit în acelaºi stadiu ºi la þesuturile ficatului, care, bineînþeles, era puþin ipertrofiat. Splina în stare iperemicã ºi de degeneraþiune.

Amicii marelui poet au deschis o listã de subscripþiune pentru înmormãntare. Guvernul însã s-a însãrcinat cu toate cheltuelile de înmormãntare.

În „Democraþia“ cetim: Ieri, Duminicã, la oarele 3, rãmãºiþele mortuale ale poetului Eminescu au fost transportate de la ospiciul dlui Dr. Sutzu la spitalul Brâncovenesc ºi depuse în camerã mortuarã, unde dnii doctori Sutzu ºi Alexianu au fãcut autopsia cadavrului.

S-au costatat cã creerii aveau o greutate de 1.400 grame. Greutatea aceasta este unicã în felul ei, deoarece, precât ºtim, creerii marelui poet Schiller în stare normalã o întreceau cu câteva grame. Corpul rãposatului poet Eminescu se aflã ºi astãzi depus în camera mortuarã de la spitalul Brâncovenesc, de unde a fost ridicat la oarele 1 ºi a fost depus la biserica sfântului George nou.

Dnii doctori Alexianu ºi Sutzu, împreunã cu alþi medici au fãcut, la oarele 11, o nouã examinare a creerului ilustrului rãposat.

Înmormãntarea va ave loc astãzi, Duminicã, la oarele 5 p.m., la cimeterul Bellu.

Organisarea paradei de înmormãntare se va face pe contul statului.

Mulþime de coroane vor fi depuse pe cosciugul marelui poet, dintre care una prea frumoasã din partea presei.

La oare 1 1/2, corpul defunctului Eminescu a fost depus în biserica sfântului George nou, adus pânã aici cu carul de morþi al spitalului Brâncovenesc.

Acest poet, care a întrupat în forme nouã ºi atât de puternice sentimentele ºi gândurile lui uriaºe, a murit în vârstã de 40 de ani.

S-a nãscut în Botoºani, la 1849. ªi-a fãcut studiile gimnasiale la Cernãuþi ºi Blaj, iar cele academice la Viena ºi Berlin. Întorcându-se în þarã, Eminescu a ocupat, pe rând, mai multe funcþiuni. Într-un rând, fu numit revisor ºcolar al judeþelor Iaºi ºi Vasluiu. Altãdatã fu însãrcinat cu predarea limbii germane ºi geografia la ºcoala comercialã din Iaºi.

Având un capital de cunoºtinþe întinse, el se aruncã în ziaristicã, unde ocupã locul de prim-redactor al ziarului „Timpul“, pânã în momentul fatal al declarãrii boalei sale.

Acum patru ani, poetul a fost lovit de o boalã crudã, care nu iartã niciodatã ºi care târãe victima sa spre mormânt. Vindecat relativ, poetul recãzu, în douã rânduri, într-o crisã nervoasã, care se isprãvi cu nebunie.

Acum câteva luni, el suferi de erisipela, care însã începea a se vindeca. Alaltãieri seara, el se plânse de o durere acutã în piciorul drept. Bând un pãhar de lapte, el se culcã în pat pe la oarele 11 ca sã nu se mai trezeascã.

Dupã pãrerea doctorilor, moartea a provenit din apoplexie.

Eminescu a fost conservator în vederile lui politice.

Doi poeþi au ieºit din adâncul instinctelor conservatoare ale þãrii acesteia: „Veselul Alecsandri“, cum îl numia Eminescu, ºi „Melancolicul Eminescu“.

Amândoi au înþeles, au iubit ºi au cântat vieaþã româneascã. Alecsandri, într-o vreme când obiceiurile ºi gusturile strãine nu o atinseserã încã, o contempla cu plãcere ºi cu deosebitã satisfacere sufleteascã, Eminescu, care vedea dispãrând ultimele sale crâmpee, o privia cu melancolie ºi o cânta cu durere.

Prin moartea lui Eminescu se face un gol atât de mare în literatura româneascã. ªi el ni-a fost aºa de drag tuturora, ºi dacã el, în poesia „Mai am un singur dor“, zice:

„ªi cum n-oi suferi
De-atuncia-nainte,
Cu flori m-or troieni
Aduceri aminte.“

a zis parcã din inimile noastre aceste vorbe. Noi îl vom iubi totdeauna ºi îi vom pãstra numele lui ca sfânt pe paginile istoriei literaturii române. Zicem ºi noi ca ºi „Naþionalul“:

Schoppenhauer zicea cã regretul ce simþim când moare un om vine de acolo cã, cu fiecare om care moare, se duce o lume întreagã, lumea ce o purta în creerul sãu. Ce sã zicem când lumea care s-a stins, cu moartea lui Eminescu, era atât de mare, atât de frumoasã ºi bogatã.

Reproducem, din timpul petrecerii poetului la gimnasiul din Cernãuþ, urmãtoarea poesie, la mormãntul lui Aron Pumnul, din anul 1866:

„Îmbracã-te în doliu, frumoasã Bucovinã,
Cu cipru verde-ncinge anticã fruntea ta;
C-acuma din pleiada-þi auroasã ºi seninã
Se stinse un luceafãr, se stinse o luminã,
Se stinse-o dalbã stea.

Metalica, vibrânda a clopotelor jale
Vueºte în cadenþã ºi sunã întristat;
Cãci ah! geniul mare al deºteptãrii tale
Pãºi, se duse-acuma pe-a nemuririi cale
ªi-n urmã ne-a lãsat.

Te-ai dus, te-ai dus din lume, o! geniu nalt ºi mare,
Colo unde te-aºteaptã toþi îngerii în cor,
Ce-ntoanã tainic dulce a sferelor cântare
ªi-þi împletesc ghirlande, cununi mirositoare,
Cununi de albe flori!

Te plânge Bucovina, te plânge-n voce tare,
Te plânge-n tângurire ºi locul tãu natal;
Cãci umbra ta mãreaþã în falnica-i sburare
O urmã-ncet cu ochiul în tristã lãcrimare,
Ce-i simþ naþional!

Urmeze încã-n cale-þi ºi lacrima duioasã
Ce junii toþi o varsã pe trist mormântul tãu,
Urmeze-þi ea prin sboru-þi în cânturi tânguioase,
În cânturi rãsunânde, suspine-armonioase
Colo în eliseu!“.

În anii 1869, 1870, 1871, a petrecut Eminescu în Viena, cercetând ca student extraordinar prelecþiunile de la universitate.

De pe timpul acesta, ne aducem aminte ce impresiune fermecãtoare fãcea limba admirabilã a rãposatului asupra noastrã, când vorbia în ºedinþele societãþilor studenþilor români din Viena.

Pe timpul acesta, a intrat Eminescu în legãturã cu „Junimea“ din Iaºi ºi ne aducem aminte ce bucurie i-a fãcut darul domnului Iacob Negruzzi, carele, dupre ce a fost publicat în „Convorbiri literare“ niºte poesii ale lui Eminescu, i-a trimis ca dar operele lui Schoppenhauer.

Fiecare din noi îl þinea, pentru toatã atitudinea lui, pentru pãrerile sale, carile le exprima la discuþiunile provenitoare asupra diferitelor materii, de un „original“.

Eminescu l-a împins pe Slavici, carile studia drepturile, pe calea literarã, îndemnându-l neîntrerupt sã „scrie“.

Eminescu, când scria, se închidea în casã ºi nu-i pãrea bine dacã venia vreun cunoscut la dânsul. Dacã, însã, întra acesta, îl întreba într-un mod brusc: „La ce ai venit?“. Respectivul nu putea sã petreacã mult la poet ºi din causã cã atmosfera în locuinþa lui Eminescu era infernalã, cãci lui îi plãcea prea mult cafeaua neagrã ºi, când lucra, maºina funcþiona fãrã întrerupere. Mirosul cafelei, al spirtului de la maºinã, împreunã cu fumul tutunului, care împlea casa cu o ceaþã de nu puteai vedea obiectele cele mai aproape din casã, îl alungau pre fiecare curând de la Eminescu.

Adese l-am vãzut în aceastã situaþie, îmblând neîntrerupt prin casã ºi cântând. Dacã îl întrebam ce cugetã când cântã, îmi rãspundea: „Mãi! sã ºtii, când cânt melodiile vesele, gândesc poesie, iarã când cânt marºuri, atunci gândesc istorie“.

Renunþa la mâncare, dacã avea numai cafea neagrã. Lucrul principal ce-l fãcea când primea banii de-acasã era cã-ºi cumpãra cafea ºi tutun pentru oarecare timp. Când îl vedeam cã mergea pe stradã cu o

faþã sinistrã, smolit la faþã, ºtiam cã nu are cafea ºi nici bani.

În locurile de întâlnire ale studenþilor nu-l vedeam adese, când nu era acasã sau la universitate, îl aflam, dupã prânz, desigur, într-o cafenea necercetatã de studenþii români, cu „Litterarische Blatter“ ale lui Rudolf Gottschall în mânã.

Pãrãsind Viena, nu l-am mai vãzut“ (T.V. Stefanelli, în „Revista Politicã“, nr. 15 din 1 August 1889, pp. 11-14).

„**Strada Eminescu**. Deschizându-se o stradã în suburbiul Duºumea din Bucureºti, au rugat pe primãrie mai mulþi proprietari de case ca sã se deie stradei numirea „**Strada Eminescu**“, în memoria reposatului poet român ilustru“ (Revista Politicã, nr. 17 din 1 septembrie 1889, pg. 12).

„**Junimea românã de la gimnasiul din Rãdãuþ** a serbat, Duminecã, în 15 Decemvre 1889, stil nou, amintirea rãposatului poet **Mihai Eminescu**.

La 10 oare demineaþã, se adunarã studinþii români într-o clasã, unde a fost de faþã ºi directorul gimnasiului, dl consilieriu **Klauser**, cu mai mulþi membri ai corpului profesoral.

Studintele din clasa a opta, **Alexandru baron de Vassilco**, þinu o cuvântare, în care îºi esprimã simþãmintele de durere pentru marea perdere ce s-a causat întregei naþiuni române prin moartea renumitului poet.

Mai departe, vorbi oratorul despre viaþa ºi activitatea poetului ºi, în speþial, despre poesia lui, citând, între mai multe versuri, ºi urmãtoarea strofã din poesiile poetului:

„De la Nistru pân‘ la Tisa,
Tot Românul plânsu-mi-s-a
Cã nu mai poate strãbate
De-atâta strãinãtate“.

Cuvântarea ºi-o fini oratorul cu cuvintele: El a murit, însã pururea va trãi neuitat în memoria poporului sãu, nemuritorul sãu geniu va încãlzi sufletele româneºti ºi le va înfoca la fapte mãreþe, la fapte ºi glorie“ (Revista Politicã, nr. 1 din 1 ianuarie 1890, pp. 9, 10).

„Deºteptarea“, nr. 31 din 21 aprilie / 4 mai 1902, pg. 1:

„M. Eminescu / Poezii Postume

un volum de 112 pagini, tipãrit în editura tipografie „Minerva“ din Bucureºti. Preþul 1 franc.

Ce impresie de reînviere ne dau poeziile acestea necunoscute încã, rãmase atâta timp îngropate în manuscrisele vrãfuite ale poetului! Maestrul pare cã trece din nou printre noi, cu pasu-i domol, cu fruntea-i largã, cu ochii triºti, închiºi pe jumãtate, pururea gânditor, „învãluit în manta“ visurilor lui profund melancolice, cu totul dintr-o altã lume.

„Dintre sute de catarge
Cari lasã malurile,
Câte oare le vor sparge
Vânturile, valurile“...

Citim ºi sufletul nostru tresare ca la un glas cunoscut, pe care de mult nu-l mai auzisem, pe care nu credeam sã-l mai putem auzi vreodatã, – iubit glas sfânt, ce ne vorbeºte din eternitate.

Întotdeauna, poeziile lui Eminescu au produs o impresie extraordinarã. Gândurile lui veneau ca din cine ºtie ce adâncimi misterioase, îmbrãcate într-o formã aºa de neobicinuit de frumoasã, cuvintele sub condeiul lui cãpãtau parcã un înþeles aºa de solemn º-o musicã aºa de nemaiauzitã cã noi simþeam ca ºi cum ar fi strãbãtut prin versurile lui ceva din sufletul tragic al bibliei, ceva din bãtrâneasca-nþelepciune a cronicilor.

Acum, când ºtim cum s-a sfârºit vieaþa cea pãmânteascã a poetului, poeziile acestea neaºteptate ne impresioneazã ºi mai adânc. Ele vin de departe, încãrcate ºi de durerile vieþii, ºi de misterul morþii aceluia care-a dat cea mai puternicã ºi mai înaltã expresie gândirii româneºti. În bucãþile

neisprãvite, în nehotãrârea „variantelor“, în crâmpeiele de strofe izolate, împrãºtiate ca sfãrâmãturile unei statui, se vede aceeaºi neliniºte profundã a omului care are lucruri mari ºi multe de spus, ºi aceeaºi cãutare pasionatã a „cuvântului predestinat“, a formei desãvârºite. O însemnatã ºi folositoare operã va fi aceea în care se va studia firea aleasã, sufletul complicat al acestui artist, cu felul lui de a gândi ºi de a face versurile.

În Eminescu, literatura noastrã ºi-a atins cel mai glorios moment al desvoltãrii ei, ºi multã vreme va trece pânã sã aparã demnul urmaº al acestui maestru.

O perfectã cunoaºtere a limbei, a credinþelor ºi a datinelor strãmoºeºti, o nemãrginitã iubire de þarã ºi de neam, iatã ce se rãsfrânge mai cu deosebire ºi din aceste pagini sfinte, prin care ne mai vorbeºte încã sufletul marelui nostru rapsod.

A. VLAHUÞÃ“.

„Deºteptarea”, nr. 56 din 21 Iulie / 3 August 1902, pp. 1, 2:

„La Dumbrãveni

Loc de liniºte ºi plãcutã recreare e Dumbrãveni. Acolo, M. Eminescu ºi-a deschis întâiu ochii neºtiutori, cari, mai târziu, pribegi prin ale fantasiei ºi gândirii lumii, s-au încântat de frumuseþi, s-au zãpãcit de enigme, s-au îndurerat de chinul ºi suferinþa întâlnitã.

La marginea satului, o curte boereascã, clãdire largã moldoveneascã, stil vechiu, modernisatã în parte, adãugându-i-se o terasã spaþioasã ºi o sufragerie, þinutã în interiorul ei, în stil seceonist. Jur-împrejur se întinde parcul cu straturi de flori, boschete, copaci înalþi ºi pletoºi ºi pomi roditori. Mai în fund e un pavilion splendid, zidit în cãrãmidã brutã gãlbie, în ziua de azi aranjatã pentru gãzduirea oaspeþilor – odinioarã cãscioarã, unde locuiau pãrinþii lui Eminescu ºi unde poetul a vãzut lumina zilei.

Sosirãm de la Suceava, dupã o cãlãtorie de douã oare, pe la oarele 11 demineaþã, aflând adunatã o societate distinsã din jur ºi din depãrtare, întâmpinaþi, cu o deosebitã prietenie, de stãpânul casei, dl Leon Ghyka, bãrbat iubitor de arte ºi cu multã însufleþire pentru progresul poporului, din care causã comuna Dumbrãveni este o comunã model în Moldova. Domnia-sa e coborâtor din familia domnitorului Grigori Ghyka; e persoanã de distincþie ºi prin eminentele calitãþi personale, cari îl fac atât de simpatic.

Îndatã dupã 11 oare, s-a fãcut desvãlirea bustului lui Eminescu, aºezat în parc, sub umbrã de mesteceni, în faþa curþii.

Pe un postament de piatrã în patru cornuri este aºezat bustul de bronz – **operã a sculptorului O. Spathe** din Bucureºti – cu fruntea ridicatã ºi ochii visãtori, privind în depãrtare ca stãpâniþi de inspiraþii poetice. Pe postament e o tablã de bronz, unde sunt înscrise versurile lui Eminescu:

„Ne-nþeles rãmâne gândul
Ce-þi strãbate cânturile,
Sboarã vecinic, îngânându-l
Valurile, vânturile!“.

Pe o parte a tablei, stã data naºterii ºi morþii: 15 Ianuarie 1850 (în textul „Deºteptãrii” e trecutã tot data de „15 Iunie“ – n.r.) – 15 Iunie 1889 (conform reportajului morþii sale, s-ar pãrea cã a murit în 17/29 iunie 1889 – n.r.).

Desvãlirii îi premerse un serviciu divin în frumoasa bisericã de pe moºie. Apoi s-au sãvârºit rugãciuni în faþa bustului acoperit, pe când corul mixt de plugari – sub conducerea artisticã a dlui **Tempea** – cânta din tufiº, unde era ascuns, o compoziþie admirabilã cu textul versurilor lui Eminescu: „Rugãmu-ne-ndurãrilor“.

Când cãzu vãlul, bustul fu sfinþit cu aghiasmã ºi corul executã o prea frumoasã cantatã, compusã pentru acest prilej de dl Tempea, cu urmãtorul text, de poetul **ªt.O. Iosif**:

„Luceafãr falnic între genii
Ce neamul nostru i-a avut,
Mai recunoºti tu Dumbrãvenii,
Pãmântul sfânt ce te-a nãscut?

În colþu-acesta de luminã,
Pe valea mândrului Siret,
Copilãria ta seninã
Ursit-a visuri de poet.

Dar soartea te-a gonit departe
Din raiul tãu de pe pãmânt,
ªi valul astei lumi deºarte
Te-a nãpãdit ºi te-a înfrânt.

În chinuri trupul tãu, sãrmanul,
S-a mistuit pân-ce s-a stins,

Dar ca Iisus Nazarineanul
Prin moarte moartea ai învins!

ªi iatã, astãzi Dumbrãvenii
Te-au regãsit, cum te-au pierdut;
O, geniu falnic între genii,
De-a pururi falnic renãscut“.

Ne pãtrunsese adânc emoþiunea momentelor atât de sfinte, în cari inimele noastre se legau mai intim de geniul falnic al lui Eminescu.

Urmarã vorbirile în faþa bustului desvãlit.

Poetul **Cincinat Pavelescu** a recitat, cu multã simþire, o odã ocasionalã, compusã de d-sa; dl **N.N. Vlaicu** a rostit un discurs în numele Gãlãþenilor, a cetit o telegramã, acoperitã de vreo 500 iscãlituri ºi a depus pe bust o cununã cu inscripþia: „Gãlãþenii nemuritorului poet român Eminescu“; dl **C.N. Bour** din Galaþi a recitat o odã ocasionalã; dl **Rãdulescu**, delegat din partea „Convorbirilor literare“, a esprimat admiraþia neamului pentru geniul lui Eminescu, a accentuat intima legãturã ce a domnit între poet ºi „Convorbiri literare“ ºi a relevat cã, acum, când falnicul monument al Veneþiei, turnul de San-Marco, s-a prãbuºit, a fost recunoscutã ca cea mai splendidã dintre toate poesiile asupra Veneþiei, poesia-sonet „S-a stins viaþa falnicei Veneþii“, de Eminescu, care s-a ºi publicat pretutindeni, în traducere; dl **Victor Morariu** (representantul „Junimei“ din Cernãuþ) a adus omagiul tinerimei române, special al societãþilor „Junimea“, „România Junã“ ºi „Carmen Sylva“ – representate la serbare – relevând anii tineri, petrecuþi de marele poet ºi mãestru al limbei române pe pãmântul Bucovinei, pe care a imortalizat-o; dl **Constantin Berariu** esprimã bucuria Românilor din Bucovina cã la marginea ei se înalþã, de acum, bustul lui Eminescu ca un simbol însufleþitor al geniului înalt românesc. Întreit de scump inimei oricãrui Român bucovinean e Dumbrãvenii: aici a trãit, în retragere, Iordachi (de fapt, Vasile Balº a fost „în fruntea Bucovinei“, ºi nu Iordachi Balº, boier de frunte ºi mare maestru francmason – n.r.) Balº, care, la finea secolului 18, a stat în fruntea Bucovinei, representând poporul român ºi luptând pentru drepturile lui; aici s-a nãscut strãlucitorul geniu

al lui Eminescu, care pe pãmântul Bucovinei ºi-a primit primele inspiraþii, cãlãuzit fiind, la începute, de geniul lui Alecsandri; ºi tot aici stãpâneºte, astãzi, plin de cele mai nobile simþuri, un coborâtor din acea nobilã familie domnitoare, din al cãrei sânge câte-un strop curge prin inima fiecãrui Român bucovinean. Exprimã dlui Leon Ghyka adânci mulþãmite pentru invitaþia la aceastã serbare atât de înãlþãtoare, onoratoare pentru d-sa ºi pentru neamul întreg.

În fine, a vorbit presidentul „Ligei culturale“, dl **Petru Grãdiºteanu**, care salutã aºezarea acestui bust în apropierea Bucovinei ºi Transilvaniei ca un simbol al unirii culturale a tuturor Românilor, popor de douãsprezece milioane, aºezat cãlare pe Carpaþi. Eminescu a cercetat ºi Bucovina ºi Transilvania, pentru toþi Românii bãtea inima sa caldã ºi pentru toþi se inspira fantasia lui bogatã, prinsã în nemuritoare versuri. Doreºte ca sã se împlineascã vorbele romane: **poeta vates**. Aprobãri cãlduroase ºi vii aclamaþii urmarã tuturor recitaþiunilor ºi discursurilor rostite.

În urmã, dl **Leon Ghyka** mulþãmi, plin de emoþiune, tuturor participanþilor pentru asistarea la serbarea prin care d-sa nu ºi-a împlinit decât o datorie cãtrã nemuritorul poet, nãscut pe aceastã moºie.

La sfârºit, corul a executat, cu multã bravurã, marºul eroic „La arme“, de Eminescu, muzica de **Mehul**. Serbarea din grãdinã s-a terminat prin fotografierea bustului încunjurat de întreaga asistenþã.

Cãtrã oarele 1 din zi, a început splendidul banchet, dat de dl Leon Ghyka, la care a participat întreaga societate. În decursul banchetului, s-au þinut însufleþite toaste, dintre care redãm ale domnilor **Simion Florea Marian** pentru domnul Leon Ghyka, dorindu-i viaþã lungã pentru a face fapte mari ºi nobile ca aceastã serbare, la care s-a adunat lume din þarã ºi de peste hotare; dl **Petre Grãdiºteanu**, în sãnãtatea MM. LL. Regele ºi Regina României; poetul **Al Davila**, în sãnãtatea amfitrionului; dl **N. Vlaicu**, pentru familia Ghyka, dl **Cincinat Pavelescu**, pentru dl P. Grãdiºteanu, dl **Rãdulescu** pentru unitatea de simþire româneascã, în sfârºit, dl **Leon Ghyka**, pentru toþi comesenii cari au urmat inivaþiei. Stãpânului casei i s-au mai fãcut cãlduroase ovaþii.

Pe la 6 oare, banchetul a fost gata ºi o micã parte din societate a plecat, cu trenul, cãtrã Bucureºti. Cea mai mare parte, însã, a rãmas,

desfãtându-se în parcul din Dumbrãveni ºi în saloane. Pretutindeni, în saloane, se gãsesc tablouri alese, parte de ale pictorilor recunoscuþi – am observat ºi un Rubens mic – parte pictate de o doamnã Ghyka: foarte frumoase pastele de flori. În salonul principal, atârnã pe pãreþi tablouri cu patriarchalele figuri ale antecesorilor familiei Ghyka. Dl Leon Ghyka a avut bunãvoinþa a-mi atrage atenþia asupra tabloului lui Iordachi Balº. Un prieten a vãzut ºi portretul lui Constantin Hormuzachi, care însã mi-a scãpat din vedere.

Seara, dupã dineu, avurãm o plãcutã surprindere. Corul mixt al plugarilor din Dumbrãveni a dat, în clãdirea ºcoalei, un concert, la care am asistat cu toþii, cu multã plãcere. S-au executat, cu preferinþã, composiþii de ale lui (Gavril – n.r.) **Musicescu**, precum ºi douã duete pe flaut, de doi tineri din Dumbrãveni.

Reveniþi de la concert, petrecurãm pânã târziu, noaptea, pe terasa curþii. Tot parcul era scãldat în luminã electricã ºi, mai ales, feericã era terasa pavilionului, cu lumini multicolore, decor veneþian. Petreceam în dorul vorbei ºi al visului, în o societate glumeaþã ºi simpaticã ca rareori, cu schimb de vorbã ºi de cântec. Ne desfãtam în acest „buon retiro“ ideal de varã.

A doua zi, am plecat din Dumbrãveni ºi pururi ne va rãmâne în memorie rara ºi frumoasa serbare.

C.B. (desigur, Constantin Berariu – n.r.)“.

„Eminescu suflor

În strada Domniþa Anastasia din Bucureºti, locuia, acum vreo douãzeci de ani (deci prin 1883 – n.r.), bãtrânul compositor musical Alexandru Flechtenmacher, pe care-l vizitam foarte des. Era un om blând ºi foarte prietenos. Soþia sa, Maria Flechtenmacher, se retrase de la Teatrul Naþional ºi redigea (redacta ºi edita – n.r.) o revistã literarã: „Femeea Românã“, la care colaboram ºi eu.

Parcã vãd ºi acum locuinþa celor doi artiºti: volume mari asvãrlite prin salon, note musicale, portretul în uleiu al lui Christian Flechtenmacher, jurisconsultul Moldovei pe vremea lui Mihail Sturdza, mobilã veche ºi modestã.

– Pe la 1865, dumneata erai la Iaºi, domnule Flechtenmacher?

– Da. Eram ºeful orchestrei teatrului ºi compositor musical.

– Fãceai musicã la piesele lui Alecsandri? (în textul din „Deºteptarea“ e trecut numele „Alexandri“, litera „x“ începând sã fie folositã din ce în ce mai des în scriere – n.r.).

– ªi ale lui Costache Negruzzi.

– Apropos! Ce fel de om era Alecsandri?

– Bun scriitor; dar era prea manierat, prea mânuºat. Era ciocoi. Costache Negruzzi, dimpotrivã, era cât se poate de prietenos, de apropiat.

– Ce spui?

– Da.

– Dumneata, doamnã, ai cunoscut, desigur, pe Eminescu.

– Pe Eminescu? Cum nu. A fost suflor la teatru. Un tânãr cu pãrul cam lung ºi cu mustãþile rase.

– Aºa se purta?

– Da. Ah, la Cernãuþ, în Bucovina, a avut haz...

– Ce?

– Eu eram în trupa lui Pascaly, care da representaþii în Cernãuþ.

Eminescu, suflorul, umbla cu niºte ghete rupte, în niºte haine... vai de mine!

– ªi?

– ªi l-a observat Pascaly, directorul. Acest artist avea ceva din ºcoala vechilor actori: prestanþã, aerul sentenþios. Când mergea pe drum, þinea capul ca Napoleon. Mã mir cum a vãzut el ghetele rupte ale lui Eminescu!

– I-a fãcut observaþii?

– Nu. L-a întrebat dacã n-are altele mai bune. Poetul i-a rãspuns cã n-are.

– Pãi, sã-þi cumperi...

– Sã-mi cumpãr... dar n-am parale.

– Poftim cincizeci de lei... Sã-mi vii, desearã, cu ghete ºi haine! M-ai înþeles?

– Am înþeles, îi rãspunse Eminescu, care umflã banii ºi plecã în oraº.

Când se întoarse, seara, Pascaly îl luã de scurt:

– Ai cumpãrat ghete ºi haine, domnule?

– Da!

– Unde sunt?

– Uite-le!

ªi-i arãtã operele complete ale lui Goethe ºi ale lui Heine... (**D. Teleor**, Deºteptarea, nr. 9 din 30 ianuarie / 12 februarie 1903, pp. 1, 2).

„Eminescu hamal în port

– Dumneata zici c-ai fost intim cu marele nostru poet Mihail Eminescu?

– Da, domnule.

– Eu, însã, îl cunosc mai de mult, continuã dl oficiant Gãvãnescu (fratele prof. Universitar), cu care vorbeam.

– De când?

– De pe la 1866-67.

– Pe-atunci trebue sã fi fost un copil, desigur.

– Era de vreo 18 ani.

– ªi cu ce prilej l-ai cunoscut?

– Ei, sã vezi. Eu aveam dragoste mare de teatru, înainte de a intra la telegraf, ºi mã þineam dupã Iorgu Caragiale. Odatã, am plecat cu trupa acestui ca sã dãm representaþii la Giurgiu. Aici, n-avem sufleor. Ce te faci? Am plecat cu directorul, cu Iorgu Caragiale, prin port sã vedem, n-om gãsi vreun tânãr cu ºtiinþã de carte?

– Ei?

– ªi, în port, printre hamali, am gãsit pe unul care ºtia sã citeascã.

– Hamal?

– Hamal, însã nu cãra grâu.

– Dar ce fãcea?

– Sta cu rãzãtoarea de fer în mânã ºi rãdea baniþele pline, dupã cum se obiºnueºte la încãrcarea de producte.

– Ca sã fie toate egale?

– Neapãrat.

– ªi?

– ªi m-am uitat la el. Þi-era mai mare mila. În picioare avea numai niºte pantaloni de dril albaºtri, iar pe corp un sacou scurt de materie ordinarã. Nici cãmaºã, nici ciorapi, nimic.

– Ce spui?

– Ca ºi ceilalþi hamali, de altminteri.

– Mizerie mare.

– Ce puteau oamenii sã facã cu 60 bani pe zi, cât li se plãtea în port, pe zilele acelea?

– Aºa e.

– Acest hamal care ºtia carte nu era altul decât Mihail Eminescu.

– Acela care avea, mai târziu, sã mã uimeascã cu geniul lui?

– Acela. Iorgu Caragiale l-a tocmit sufleor. Era bãeat foarte deºtept Eminescu, poate mai deºtept decât trebuia. Dupã ce am terminat seria de representaþii în Giurgiu, am plecat la Bucureºti, unde Eminescu a fost angajat sufleor la teatrul naþional ºi a început a scrie poesii“ (**D. Teleor**, Deºteptarea, nr. 17 din 27 februarie / 12 martie 1903, pg. 1).

„La mormântul lui Eminescu

Vizitaserãm expoziþia (economicã de la Bucureºti – n.r.). ªi acum ne hotãrârãm sã mergem la mormântul acelui mare fiu al neamului, ce-ºi doarme somnul de veci în cimitirul Bellu.

E pe la patru dupã-amiazi. Soarele îºi varsã fãrã milã vãpãile de foc. În tramcarul care urcã spre Bellu în tropotul obosit al calului, stãm noi, trei-patru tovarãºi ºi alþi doi strãini, în haine de doliu. Desigur, merg ºi ei la cimitir! Unul, un moºneag slab, cu faþã rãvãºitã, privirea veºtedã, din care nu poþi ceti tristeþã, ci mai mult un fel de dor adânc de liniºte, odihnã. Cealaltã, o femee tânãrã, cu priviri melancolice, cu faþa palidã. Stau tãcuþi, gravi, cu toate cã întregul lor chip lasã sã ghiceºti nerãbdarea, dorul cu care aºteaptã clipa când vor revedea iubiþii lor! Noi, tãcuþi, solemni, cuprinºi de un fior vag, gândim la mormântul lui. În gând se desluºeºte chipul sãu blând, în vreme ce crâmpee din versurile sale ºi melodii dulci picurã în ureche... Un sunet strident de clopot... ne oprim în loc. Am ajuns!

Ne dãm jos. Intrãm printr-un portal pãzit de vardiºti – ºi-n mormânt avem lipsã de pazã! – ºi ne îndreptãm nerãbdãtori spre aleea principalã.

– Unde fugi? ªtii unde e-ngropat?

– Nu ºtiu, dar las‘ cã-l aflãm!

N-am rãbdare sã caut, voesc sã vãd, întâi, mormântul lui ºi, de aceea, mã îndrept spre un moºneag mic, cãrunt ºi slab, ce sclipoceºte alãturi, pe o bancã.

– Poþi sã ne arãþi, moºule, mormântul lui Eminescu?

– Cum nu? Cum nu? Nu e zi sã nu întrebe cineva de el. Zilele aceste, mai cu samã...

Ne luãm, tãcuþi, dupã moºneagul sprinten. Câþiva paºi ºi ne oprim în faþa unui mormânt simplu de tot, cu o piatrã pe el, îngrãdit modest, la creºtet cu un tei tânãr. Mâna tremurãtoare a bãtrânului se ridicã lin ºi aratã spre medalionul de bronz, ce priveºte visãtor de pe piatrã:

– Aici! Îl îngrijeºte primãria. Ea a ridicat monumentul, a fãcut grilajul de fier, a pus florile, teiul...

Nu pot spune ce am simþit, când m-am oprit, cu capul descoperit, în faþa mormântului. Sunt chipuri de oameni, priveliºti pe cari închipuirea ta nicicând nu þi le poate zugrãvi aºa cum sunt. De aceea, poate, când le ai înaintea ta, se fac stãpâni desãvârºiþi pe întreaga fire. Rãmâi surd la toatã viaþa din jurul tãu, gândul amuþeºte, iar ochiul e plin numai de ceea ce vede... ªi-n aceste clipe de extaz am aºteptat zãdarnic sã vãd pe chipul de bronz un clipãt din gene, un zâmbet pe buze. Când privirea obositã s-a deprins, a lunecat pe piatrã, la vale, s-a oprit pe duioasele versuri ale „dorului din urmã“:

„Reverse dulci scântei
  Atotºtiutoarea
Deasuprã-mi crengi de tei
  Sã-ºi scuture floarea.
Nemaifiind pribeag
  De-atunci înainte,
M-or troieni cu drag
  Aduceri aminte...“.

Sunt clipe în cari se face un mare gol în sufletul nostru. Un dor tainic, o melancolie vagã se trezeºte din senin ca adierea ce-o deºteaptã apusul soarelui, vine, îþi cuprinde întreaga fire... ªi, atunci, lacrima ce isvorãºte la sunetul unui tremurat duios de coardã, la auzul unui vers dulce, e singura mângãere ce þi se poate aduce. ªi, cu fiecare lacrimã, golul din suflet parcã dispare cum dispare din potirul unei flori, în care lunecã tainicele boabe de rouã...

Am stat clipe lungi cu privirile þintuite pe sãraca ºi simpla podoabã de flori de pe groapã. ªi, fiindcã nu era chip de floare care sã farmece, sã înlãnþuească privirea, ea a coborât în jos, ducând cu ea gândirea-mi. Înaintea ochilor am vãzut, sbuciumându-se în chinuri, o inimã aleasã, care a trebuit sã sfârºească printr-o moarte tristã, dureroasã, pentru ca groapa rece sã-i deschidã drumul spre nemurirea ce nu se dã în viaþã. O lacrimã tainicã coboarã din ochi, la vale... E singurul ºi cel mai scump prinos ce-l pot aduce umbrei din mormânt...

După ce am mai cutreerat tãcutul locaº al morþii, cu interesul ºi dragostea cu care-þi priveºti locuinþa ce se pregãteºte în tainã pentru ziua de mâni, poimâni – un dor puternic mi-a împins din nou paºii spre mormântul din marginea cimitirului. Simþeam cã nu voi putea ieºi de aici fãrã sã-l mai vãd o datã.

Sub paºii obosiþi, pietriºul stârneºte un sgomot surd, ca venind din altã lume. Prin desiºul de ramuri ºi frunze abia strãbat suliþele de luminã fierbinte, tremurându-ºi petele blânde pe cruci ºi morminte. Pe o ramurã de trandafir, în faþa unui drãguþ bust de copil, cioplit în marmurã albã – desigur, chipul celui mort – ciripeºte vesel o pasere, parcã l-ar îngãna... Mai încolo, un fluturaº alb, zglobiu, suflet rãtãcitor în gol, dã ocol neobosit unui frumos ºi bogat monument: parcã ar voi sã între, sã însufleþească din nou trupul pãrãsit în groapă... La umbra unei sãlcii pletoase, ce-ºi plânge bogãþia de ramuri la capul unui mormânt, pe care-l strãjuieºte cu credinþã, stã îngenunchiatã, cu capul rãzimat de crucea rece, pe care o strânge în braþe, o femee. E tânãrã, frumoasă, cu faþa palidã, cu ochii înlãcrimaþi, închiºi. Dacã suspinele înãbuºite nu i-ar sãlta pieptul, ai admira în ea minunatul simbol al durerei omeneºti, sãpat de dalta simþitoare a unui mare mãiestru...

Am ajuns în faþa lui! Gândul din nou se întristează, din nou se face gol în suflet. E vânt de se leagãnã frunza din tei sau îmi tremurã lacrimi în ochi?... Încã o privire duioasã cãtrã „chipul nemuritor ºi rece“, o adevãratã rugãciune fãrã cuvinte ºi mã despart, luând cu mine cea mai scumpã suvenire: o frunzã din trandafirul ce creºte pe mormânt...

„Reverse dulci scântei
　　Atotºtiutoarea,
Deasuprã-þi crengi de tei
　　Sã-ºi scuture floarea.
Nemaifiind pribeag,
　　De-acum înainte,
Aduceri aminte
　　Te-or troieni cu drag...“.

Bucureºti, Iulie 1906 / **L.M.**“

(Liviu Marian, Gazeta Bucovinei, nr. 36 din 19 iulie / 6 august 1906, pp. 1, 2).

„Mihai Eminescu

Probabil cã în toamna anului 1868, când au început cursurile universitare pentru semestrul de iarnã, va fi venit tânãrul Eminescu, pentru prima datã, la Viena, ca sã se înscrie la facultatea de litere ca auditor extraordinar, deoarece el nu avea bacalaureatul.

Rãposatul Vasile Morariu, prieten al poetului, a spus, la o ºedinþã literarã a „României June“ din 1909, aranjatã de societate în amintirea lui Eminescu, cã acesta s-a înscris în baza unui atestat de studii, exoperat de Silvestru Morariu, pe atunci membru în consistoriul din Cernãuþi, iar mai târziu Mitropolit al Bucovinei ºi al Dalmaþiei.

Eminescu n-a luat, imediat, parte la viaþa studenþilor din societãþile româneºti din Viena, cãci abia în Februarie 1869 citim în „Consemnarea P.P. Domnilor cari binevoiescu a se înscrie ca membri ai Societãþii Literare-scienþifice române din Viena“, la Nr. 55, numele lui „Mihaiu Eminescu, auditoru la filosofia, membru activu pe 69/70 care a solvit taxa de 2 fl.“; la Nr. 56, îl aflãm introdus ºi pe domnul „Ioane Slaviciu, juristu“, tot cu 2 florini.

Coincidenþa aceasta dã de bãnuit cã prietenia lui Eminescu cu domnul Slavici dateazã chiar de la începutul cunoºtinþei lor, fãcutã, probabil, mai întâi în Viena. Amândoi cercetau, la început, regulat ºedinþele plenare ºi cele literare ale societãþii din care fãceau parte.

La o ºedinþã a „Societãþii literare ºi ºtiinþifice“, din 6 Martie 1869, un oarecare Ioan Papu a citit o conferinþã „Despre însuºirile moºtenite de la pãrinþi“. Între ascultãtori era ºi Eminescu. Nu voiesc sã afirm cu deplinã siguranþã, dar, cine ºtie?, poate cã sub impresia acestei conferinþe a rãsãrit în mintea impresionabilului poet, predispus spre filosofie, poezia de mai târziu:

„Ce suflet trist mi-au dãruit
Pãrinþii din pãrinþi
De-au încãput numai în el
Atâtea suferinþi?“.

Nu înþeleg care sã fi fost pricina cã, abia în ºedinþa din 23 Octombrie 1869, „Societatea literarã ºi ºtiinþificã“ îi numeºte membri definitivi pe Eminescu ºi pe Slavici, care furã salutaþi ºi primiþi cu aplauze din partea adunãrii. Cu trei zile mai înainte, Eminescu, voind, poate, sã dea colegilor sãi învrãjbiþi o pildã de obiectivitate, se înscrie membru ºi în societatea „România“, rivalã „Societãþii literare ºi ºtiinþifice“. Tinerii studenþi din Viena, ce se interesau de toate miºcãrile literare ºi politice din þãrile româneºti, luau de multe ori înºiºi parte la polemicile politice ºi literare de acasã.

Abia trecuserã vreo trei ani de la moartea lui Aron Pumnul, fostul profesor al lui Eminescu de la Cernãuþi, când poetul bucovinean Dimitrie Petrino se ridicã în contra principiilor filologice profesate de Pumnul, iar, dupã moartea acestuia, de urmaºul sãu, domnul Dr. I.G. Sbiera, scriind o broºurã vehementã („Pucine cuvinte despre coruperea limbei române în Bucovina“, Cernãuþi, 1869), în care ataca fãrã cruþare curentul filologic pumnulist din Bucovina. Tinerii din societatea „România“, indignaþi de acest atac lipsit de respect faþã de memoria lui Pumnul, îi trimit, în urma hotãrârii din ºedinþa þinutã în 6 Noiembrie 1869, domnului I.G. Sbiera, elevul lui Pumnul ºi continuatorul ideilor acestuia, o adresã de aderenþã, în care se arãta „deºertãciunea“ broºurei lui Dimitrie Petrino, îndreptatã împotriva lingvisticii pumnuliste ºi, totodatã, ca un fel de demonstraþie, a fost proclamat domnul I.G. Sbiera membru onorific al societãþii.

E adevãrat cã în „România“ vor fi fost mulþi din foºtii elevi ai lui Pumnul, dar tot aºa de adevãrat e cã ºi Eminescu, care þinea aºa de mult la memoria fostului sãu profesor, va fi fost unul din acei care au stãruit mai mult pentru combaterea lui Petrino, ba poate chiar el sã fi compus adresa amintitã cãtre domnul Sbiera. Ca o urmare a acestei ºedinþe, e ºi articolul lui Eminescu, apãrut ca foileton, în numerele 3 ºi 4 ale ziarului „Albina“ din Pesta (7/19 ºi 9 ianuarie / 2 februarie 1870), „Despre curente filologice româneºti în Bucovina“.

Eminescu, ca om paºnic ºi dispreþuitor de vrajbã, de bunã seamã cã n-a luat parte la certurile dintre cele douã societãþi studenþeºti ale Românilor din Viena, ci, din contra, tocmai prin faptul cã era membru în ambele, el voia sã arate cã principiile uneia ºi ale alteia se pot împãca foarte bine, ba, într-o ºedinþã a „României“, din 9 Decembrie 1869, convocatã în chestiunea unirii ambelor societãþi, el fãcu o propunere foarte cuminte: „unirea necondiþionatã; minuþiozitãþile numelui ºi ale statutului sã se dezbatã de cãtre societãþile unite“. În sprijinul propunerii sale, el þinu o vorbire frumoasã, pe care o publicãm în capitolul despre „Întemeierea României June“.

(**Cuvântarea menþionatã**: „Dar, Domnilor! Mi-i o ruºine sã fiu Român! Dar ce fel de Român! Român care vrea a-ºi fi însuºit monopolul, privilegiul patriotismului ºi al naþionalitãþii – aºa, Român de paradã, mi-i ruºine sã fiu. Naþionalitatea trebuie sã fie simþitã cu inima ºi nu vorbitã numai cu gura. Ceea ce se simte ºi se respectã adânc, se pronunþã arareori; cei vechi n-aveau voie sã pronunþe numele Dumnezeului lor! Iubesc poporul românesc, fãrã a iubi pe semidocþii ºi superficialitãþile sale. ª-apoi, când e vorba la adicã, cine conspirã mai mult contra Societãþii „România“, noi – unioniºtii necondiþionaþi, sau acei domni membri care ne fac onoarea oposiþiunii? Eu cred cã ei, împreunã cu însuºi Senatul „României“. ªi de ce?

Senatul ºi cu majoritatea, în proiectul sãu de uniune, admite o schimbare a statutelor, va sã zicã a legii fundamentale, a esenþei societãþii – noi, din contrã, n-avem a face nimica cu caracteristica, cu individul societãþii ca atare – el rãmâne, prin unire, neschimbat, – ce se schimbã? Numele, epitetul, eticheta, firma care nu-nsemneazã niciodatã fiinþa ºi capitalul însuºi.

Domnilor! Un comerciant are un capital de 1.000.000. Firma sa e X! Capitalul sãu nu ar fi acelaºi, dacã el s-ar numi Y sau Z?

Noi suntem o societate cu un capital de principii ºi de inteligenþe, firma noastrã e „România“ – presupunem cã firma noastrã ar fi, de exemplu, „Românismul“ – fondul nostru, fiinþa noastrã moralã n-ar fi aceiaºi? Comerciantul de supt firma X presupunem cã bancroteazã, oare caracterul firmei lui, cu toate cã numele a rãmas acelaºi, nu se schimbã?

Dovadã dar cum cã firma, numele nu e lucrul, fiinþa însãºi, cum haina ce-o poartã un om nu-i omul însuºi, cum zdreanþa unui nume obscur poate acoperi un geniu, cum purpura unui nume regal poate învesti pe un idiot.

Cine conspirã, dar, contra legii fundamentale a „României“, acela e mai conspirator decât cel care conspirã contra numelui, a hainei, pentru cã acea hainã e strâmtã ºi noi vrem sã-i croim, tot acestei naþii, o hainã mai largã, în care sã-ncapã toatã lumea româneascã din Viena“).

Se pare cã Eminescu nu prea venea regulat la ºedinþele „României“, cãci, la 12 Ianuarie 1870, secretarul societãþii, ªtefan ªtefureac, îi trimise o invitaþie specialã la ºedinþa plenarã ordinarã din 15 Ianuarie 1870, ceea ce se face numai în cazuri excepþionale (mss. Academiei Române, 2255, f. 329 sq). La ºedinþa aceasta, a fost instituitã o comisie pentru completarea statutelor ºi a regulamentului intern, adãugându-se în comisie, pe lângã alþi trei, ºi Aurel Mureºanu, Nicolae Oncu, Vasile Burlã ºi Mihai Eminescu.

Societãþii „România Junã“, în a cãrei primã ºedinþã, din 8 Aprilie 1871, Eminescu îi fusese ales bibliotecar, cu 30 de voturi, el i-a dãruit, la o sãptãmânã dupã alegere, împreunã cu ªtefan ªtefureac, operele lui Gheorghe ªincai.

Eminescu era un harnic cititor ºi cred cã mai mult de aceea a dorit sã fie bibliotecar. Cãrþile cele mai noi, pe care le cumpãra societatea „România“, le citea întâi el, dupã cum ne spune actul „României June“ cu Nr. 279. Acest act e inventarul averii societãþii „România“, care a trecut în posesia „României June“. La pagina 7 a acestui inventar, se gãseºte o notiþã: „cãrþile cele nouã se aflã la bibliotecarul actual Eminescu“.

Secretar „României June“ n-a fost Eminescu niciodatã, dupã cum spun, din eroare, domnii Ioan Slavici (Convorbiri literare, 1903, Nr. 10, pg. 926) ºi Al. Vaida (Raportul anual al „R.J.“ pe anul 1894/95, pg. 13), ci numai bibliotecar. Cunosc un singur act (Nr. 268 d, neiscãlit) – altele n-am gãsit în arhivã – din 14 Iunie 1871, care, judecând dupã scriiturã, e conceput de Eminescu. Acest act conþine ciorna unei adrese cãtre Majestatea Sa Regele României Carol I, pe atunci domnitor, adresã prin

care i s-a adus M.S. la cunoºtinþã cã e numit membru fondator al „României June“, datoritã „prea graþiosului sprijin“ ce l-a acordat societãþilor „România“ ºi „Societatea literarã ºi ºtiinþificã“, din împreunarea cãrora a rãsãrit „România Junã“. Se vede cã, atunci când era vorba de compus acte mai grele, îl puneau pe Eminescu sã le scrie, cu toate cã el nu era secretar.

De numele lui Mihai Eminescu se leagã cel mai mãreþ act din trecutul „României June“, serbarea de la Putna, cu toate cã ideea serbãrii, pentru care s-au început pregãtirile încã de la începutul anului 1870, n-a purces de la Eminescu, ci de la alt membru. El a agitat mai ales pentru convocarea primului congres al studenþilor români. Serbarea de la Putna ºi congresul amintit erau, în gândul lui ºi al amicilor sãi, punctul de plecare pentru o organizaþie statornicã a studenþimii române de la toate universitãþile. În comitetul central, instituit pentru punerea la cale a acestei serbãri, Eminescu a lucrat ca secretar (Slavici, Tribuna, Arad, XIII, Nr. 129, pg. 4), ceea ce ne dovedeºte ºi o chitanþã din 14 Aprilie 1870, pe care el o iscãleºte în calitate de secretar, fãrã sã ne spunã al cãrei acociaþii (Actul „R.J.“ Nr. 268 b).

Când firma „Zehetbauer ºi Mureºanu“ pierdu libretul banilor depuºi la cassa de pãstrare din Viena, Eminescu era, la început, cel mai neconsolat dintre toþi, mai ales cã tocmai o firmã româneascã a trebuit sã ne facã o ruºine; mai pe urmã, însã, el i-a încurajat mai mult pe colegii slabi de înger (Stefanelli, op.cit., pg. 136).

Vãzând el cã serbarea nu se va putea face în 1870, din cauza rãzboiului franco-prusian, scrie în revista „Convorbiri literare“ din Iaºi (nr. 4 / 15 Septembrie 1870, pp. 233, 234) un articol, „Notiþã asupra proiectatei întruniri la mormântul lui ªtefan-cel-Mare la Putna“, în care vorbeºte despre însemnãtatea serbãrii ºi despre cauzele amânãrii ei:

„Trebuinþa cea mai mare ni s-a pãrut nouã cã ar fi o singurã direcþiune a spiritului pentru generaþiunea ce creºte... exteriorul acestei festivitãþi are sã fie de un caracter istoric ºi religios, interiorul ei, dacã junimea va fi dispusã pentru aceasta, are sã cuprindã germenii unei desvoltãri organice, pe care spiritele bune o voesc din toatã inima“.

Pentru dânsul, serbarea avea sã devinã o piatrã de hotar în istoria mai nouã a neamului nostru ºi, de aceea, când Dumitru Brãtianu sprijini, în „Românul“ (Bucureºti, 23 Iulie 1871), miºcarea studenþimii pentru aceastã idee, Eminescu îi trimise, din Cernãuþi, o prea frumoasã scrisoare de mulþumire, compusã de dânsul, dar iscãlitã ºi de domnul Pamfil Dan.

Am spus cã mai tare ca de serbare se îngrijea el de congresul studenþilor români, la Putna, în care, vãzând cã nu reuºeºte ºi cã studenþii discutã în zadar, fãrã sã fi studiat cum se cade chestiunea organizãrii studenþeºti, le-a spus prietenilor sãi intimi urmãtoarele cuvinte, caracteristice pentru dânsul:

– Cum e cu putinþã ca atâtea sute de capete la un loc sã nu poatã gândi ca un singur cap sãnãtos? (Ioan Scurtu, Mihai Eminescu‘s Leben und Prosaschrifen, pg. 278, Leipzig, 1904).

În ºedinþa „României June” din 6 Mai 1871, convocatã pentru acea serbare, s-a luat, din partea societãþii noastre, hotãrârea ca sã se trimitã reprezentanþi oficioºi la serbare ºi la congresul studenþesc. Reprezentanþilor respectivi li se împrumutã câte (?) 80 coroane, probabil pentru spezele de cãlãtorie, pentru care se înscrisese – pe lângã alþi membri – girant ºi Eminescu, el însuºi fiind unul din delegaþii trimiºi de societate la Putna. În comitetul filial din Bucovina sau, mai bine zis, în aºa numita „delegaþie” pentru pregãtirea festivitãþilor, el era secretar general, iar domnul Pamfilie Dan – casierul comitetului filial din Bucovina.

Din cauzã cã Eminescu, împreunã cu domnul Slavici, îi alesese pe Vasile Pogor, Vasile Alecsandri ºi pe domnii Iacob Negruzzi ºi Titu Maiorescu sã cenzureze oraþiunile festive ale studenþilor, destinate serbãrii de la Putna, se iscarã, în sânul tinerimii din Viena, mari nemulþumiri, din pricina cãrora avurã sã sufere neplãceri mai ales ei doi, Eminescu ºi Slavici, „capii tuturor rãutãþilor“.

Încã înainte de serbare, la o ºedinþã a comitetului central din Viena, Ioniþã Bumbac îºi dãdu pe faþã nemulþumirea din pricina acelei alegeri, protestând ºi blamând purtarea comitetului central, dar timpul era prea înaintat ca sã se mai poatã schimba ceva. Afarã de aceasta, ºi un oarecare Alexandru Lupaºcu din Bucureºti mai turnã ulei peste foc, trimiþând 87 lei pentru serbare ºi amintind – ca sã aþâþe spiritele – de „trista impresie ce a produs în toatã þara numirea Domnului Maiorescu ºi a companiei

internaþionale din Iaºi ca auguri ai serbãrii“, pe care îi numeºte „agenþi ai strãinilor“, „întreprinzãtori ai colonizãrii þãrii cu Germani ºi Jidovi“, „prezenþa lor la mormântul lui ªtefan va fi o profanaþiune“ etc.

Pricina adevãratã a aversiunii tinerilor faþã de direcþia junimistã e de cãutat în campania cea fãrã de cruþare ce o inaugurase Maiorescu împotriva ideilor false ºi a formelor goale, de fals naþionalism, în cultura ºi literatura noastrã. Cei atacaþi, ca ºi aderenþii lor naivi, vãzându-ºi periclitatã reputaþia lor ºubredã, se apãrau cu orice mijloace. Tinerii din Viena, mai ales cei mai puþin copþi la minte, credeau cã atacurile domnului Maiorescu erau îndreptate în contra persoanelor, nu împotriva ideilor false ale acestora. Aceastã luptã de idei între cele douã direcþii contrare pasiona foarte mult tinerimea din Viena. Eminescu ºi domnul Slavici erau aderenþii convinºi ai ideilor critice profesate de ºcoala de la Iaºi, în frunte cu domnul Titu Maiorescu; afarã de aceasta, ei mai erau ºi colaboratori ai „Convorbirilor literare“, încã din 25 Aprilie 1870.

Ambii prieteni, împreunã cu vreo câþiva bucovineni, furã taxaþi de cosmopoliþi de cãtre agenþii ºcolii latiniste. Furtuna se deslãnþui la adunarea generalã a „României June“ din 4 Noiembrie 1871, când se alese un comitet nou, în fruntea cãruia stãtea ºeful tinerilor latiniºti, Ioniþã Bumbac. În acest nou comitet, domnul Slavici era vicepreºedinte, Eminescu – bibliotecar, ales cu 30 de voturi, iar domnul Chibici – controlor; ceilalþi nu intereseazã.

Acuzele ce li s-au adus aderenþilor ºcolii junimiste erau urmãtoarele:

a) De ce a iscãlit dl Slavici, în calitate de secretar, un apel cãtre publicul român, fãrã ca societatea sã fi hotãrât a face un asemenea apel?

b) Cine l-a autorizat pe dl Slavici sã fie preºedinte al unui comitet central, pe care nime nu l-a ales?

c) De ce a fost ales dl Slavici preºedinte la banchet, în loc sã fi lãsat pe Kogãlniceanu sã prezideze acest banchet?

d) Slavici a profitat de banii societãþii ºi a fãcut cheltuieli de zeci de mii de florini.

e) Dacã studenþii de la congresul din Putna l-au ales pe dl Slavici ºi pe aderenþii Dsale membri în biroul permanent, unde-i procesul verbal, încheiat în toatã regula ºi iscãlit de participanþi, care sã dovedeascã

alegerea fãcutã? (Slavici, Convorbiri literare, 1904, No. 1, pp. 28-48).

Ioniþã Bumbac declarã cã numai cu acea condiþie se primeºte presidenþia dacã Eminescu nu va face parte din comitet, pentru cã pricipiile lor nu se împacã. Dupã lungi dezbateri, demisioneazã din comitet urmãtorii aderenþi ai ºcolii junimiste: Eminescu, ªtefureac, Slavici ºi Chibici. Atunci, un alt membru, O. Tilea, propune ca adunarea sã primeascã sau demisia acestora, sau pe a lui I. Bumbac. Fu primitã a lui Bumbac ºi acesta demisionã din comitet, amânându-se alegerea preºedintelui pe altã datã.

Ioniþã Bumbac însã nu disperã, ci, recrutându-ºi adepþi noi, îi organizã bine ºi veni cu dânºii la ºedinþa din 18 Noiembrie 1871, hotãrât sã revinã asupra demisiei sale din ºedinþa trecutã.

Începutul dezbaterilor îl fãcu Eminescu, care ceru ca comitetul sã conducã societatea numai în calitate de tineri români, ºi nu ca aderenþi ai unui sau altui partid.

În contra acestei pãreri, vorbirã Ilie Luþã, Constantin Aronovici ºi Ioniþã Bumbac. În urma acestei opoziþii sistematice, îºi dãdurã demisia din comitet cei patru membri aleºi în ºedinþa din 4 Noiembrie 1871, alegându-se un preºedinte ad-hoc în persoana lui Ilie Luþã.

La noua alegere, fu ales preºedinte iarãºi Ioniþã Bumbac, care declarã hotãrât cã va conduce societatea „numai în senzul principiilor naþionale ale marilor bãrbaþi Ion Maiorescu (tatãl lui Titu Maiorescu – n.r), Simion Bãrnuþiu ºi Aron Pumnul. Totodatã propuse ca societatea sã exprime etern respect ºi recunoºtinþã acestor bãrbaþi ºi sã promitã cã va urma totdeauna principiile lor“. Propunerea fu primitã fãrã modificare (N.B.: Dovadã cã latiniºtii venirã la putere sunt procesele verbale ºi actele societãþii, care miºunã de cuvinte ca: „antaniu“ (întâi), „scaimb“ (schimb), „lia“ (ia) etc.).

Dupã aceste douã ºedinþe memorabile, care au trecut, din pricina importanþei lor, în domeniul istoriei literaturii române ºi pe care le-am redat dupã procesele verbale ale societãþii noastre, sã-l lãsãm pe Eminescu sã ne povesteascã pe larg toate frãmântãrile de atunci:

„În ºedinþa din 4 Noembre (societatea îºi alese) biroul sãu prin aclamaþiune unanimã. Supt pretext cã unul din birou (subsemnatul) se

þine de direcþia literarã a societãþii „Junimea“ (Maiorescu), dl president ales declarã cã nu va putea ºedea alãturi cu mine, din causã de divergenþã a principiilor. Repet cã ãsta a fost pretextul, causa adevãratã a declaraþiunii d-sale nu meritã a fi adusã înaintea publicului.

În urma acestei declarãri presidenþiale, patru din membrii biroului îºi dau demisiunea, nu doar fiindcã ar aparþinea susnumitei direcþii literare, ci fiindcã, conform statutelor, trebuie sã fii contra exclusivismului de idei. Societatea nu primeºte demisiunile celor patru membri, valideazã printr‘asta de-a doua oarã alegerea lor ºi printr‘asta incidentul odios s-a pãrut închis, rãmânând ca la o a doua ºedinþã sã se aleagã Presidentul.

Intervalul dintre ºedinþa primã ºi a doua a fost acuma spaþiul în care s-a desvoltat o activitate admirabilã în felul ei. Toate elementele pasive ale junimii române din Viena, care cu anii nu se interesau de societate, apoi contingentul proaspãt al studenþilor care vin din provincie, cari nu cunosc decât imaginea celui ce s‘apropie de ei ca sã-i influenþeze, amândouã aceste pãrþi interesante ale junimei române din Viena au fost puse în miºcare de un anume Comitet, format pe tãcute, sã voteze contra lui Slavici º‘a lui Eminescu, cari se þin de ºcoala lui Maiorescu.

Pentru seara ºedinþei a doua, Comitetul latent ºi-a procurat din România jurnalele umoristice ºi serioase, unde Maiorescu era stigmatizat ca persoanã publicã ºi privatã; pentru seara alegerii au fost inventate mici calomnii ad-hoc, aºa de exemplu cã Maiorescu ar fi delapidat averea „Junimei“, cã a abusat de încrederea ei ºi cã în urmã ar fi fugit din România cu familie, cu tot; toate aceste mijloace foarte oneste, cum se vede, de a influenþa pãrþile interesante ale junimii, pe care le-am caracterizat mai sus.

ªedinþa se deschide ºi alegerea biroului din ºedinþa trecutã e contestatã de partea interesatã, fãrã ca în ºedinþa trecutã sã se fi dat vreun protest contra legalitãþii ei. Biroul, ºtiind elementele cu cari are a face, îºi dã demisiunea, desvoltând prin membrii sãi ideile pe care el le credea raþionale în casul de faþã. Iatã-le grupate:

1, Societatea „România Junã“, fiind întemeiatã pe elementul obiectiv al diferiþilor sãi membri, pe acele atribute comune tuturor junilor români, nu ar fi oportun de a ridica chestiunea divergenþelor dintre ei, fiindcã pe divergenþe nu se întemeiazã niciodatã o societate omeneascã.

Divergenþele sunt atât de multiple între individ ºi individ, încât o‘ntemeiare pe ele l-ar sili pe fiecare de-a forma o societate pentru sine însuºi, ceea ce-i o contradicþiune.

2. Societatea, având ca scop perfecþionarea reciprocã pe terenul literar-naþional, aceasta prin expresiunile statutului presupune o divergenþã între indivizi, cãci, dacã am avea fiecare din noi acelaºi cuprins sufletesc, viaþa noastrã ar fi repetarea aceleiaºi individualitãþi în mai multe exemplare, iar nu o perfecþionare reciprocã, o adiþiune a aceluiaºi numãr simplu, iar nu un complex. Apoi spiritul social nu se desvoltã, nici se alimenteazã prin exclusivism faþã cu ideile altuia, ci, din contrã, ideile ce le aduce fiecare de-acasã intrã, prin socialitate, într-un compromis organic, devin o unitate de ordine superioarã. Astfel ar fi cu putinþã sã se facã concesiuni reciproce ºi sã se gãseascã acea cale medie, care, fãrã exclusivism, ar da fiecãrui aerul cuviincios pentru desvoltarea sa pe terenul mai sus amintit.

3. Ideile ºi principiile al cãror proces se propunea Societãþii a-l face (antitesa nominalã Maiorescu ºi Bãrnuþiu) nefiind cunoscute pãrþii celei mai mari din tinerime, a blama pe unele ºi a aplauda pe altele rãmâne un fapt nesocotit. Afarã de aceea, societatea neavând îndreptãþirea de-a decide între vreuna din seriile de idei profesate în viaþa publicã a Românilor, prin asta e exclus ºi dreptul de a determina mãsura românitãþii ºi a patriotismului, dupã cum individul profeseazã una sau alta din ele. Fiind îºiºi în vârsta ideilor, mãsura patriotismului nostru va fi datã de faptele pe cari vom avea ocasiunea de-a le împlini în viitor, iar nu de profesarea nimic-costisitoare a unor idei, pe care individul ºi le alege dupã plac.

4. Chiar în casul când cei ce pun în discuþiune aceastã chestie s-ar fi informat din scrierile numiþilor autori ºi ar fi în stare de a-ºi forma ºi da opiniunea fãrã preocupare, totuºi scopul societãþii nu este acela de-a se amesteca în luptele militante ale publicului, ci acel scop, determinat pregnant ºi cu acurateþe de paragraful 2 al statutelor, cuprinde în sine interese obiective comune tuturor membrilor, care-i unesc fãrã privire la ceea ce crede fiecare subiectiv.

5. Cã alegerea din ºedinþa primã nu se poate contesta legal, fiind confirmatã de societate de douã ori. Intenþiunea realã a statutelor a fost

împlinitã prin o dublã aclamaþiune **mai** unanimã, nici un protest n-a fost ridicat contra alegerii. Alegerea secretã fiind un drept, iar nu o datorie, nimenea n-a putut fi silit de-a exersa, mai ales fiindcã nici n-a contestat nimenea în ºedinþã, sau nemijlocit dupã ea, aclamaþiunea.

6. Cei ce contestã alegerea din prima ºedinþã n-o fac din bunã-credinþã, cãci, în realitate, nu se îndoiesc de legalitatea ei. Dl Ioniþã Bumbac, ales în ºedinþa primã de preºedinte, nu prin vot secret, ci prin aclamaþiune, a **primit** condiþionat presidenþia, pe care azi el ºi cu ai sãi o contestã. Toatã acãþarea de formalitatea votului secret este numai o circumvenþiune conºtientã ºi intenþionatã a legii, cãci alegerea nu poate deveni ilegalã prin aceea cã societatea în unanimitate renunþã la un drept al sãu.

7. Unitatea societãþii este periclitatã prin sulevarea unor asemenea chestiuni, ºi s-a adus de exemplu casul analog al desfacerii societãþii academice române din Viena prin despãrþirea în douã castre, din care una rãdicase pe stindardul ei pe „Bariþ“, iar alta pe „ª aguna“.

Biroul a desfãºurat, prin membrii sãi, aceastã apãrare, a cerut susþinerea principiului de: nesulevare a diverginþii spirituale dintre junimea românã ºi, pentru a evita pânã ºi presupusul cã ambiþia personalã ar putea fi motivul susþinerii cu consecvenþã a ideilor emise, **º’a dat demisiunea**, deºi ar fi avut **dreptul** de a nu recunoaºte contestarea ºi **puterea** de a închide ºedinþa.

Motivele ce s-au adus contra noastrã se pot resuma într’aceea cã:

a) nu suntem români buni, ci rãi, asemenea chiar cu trãdãtorii de patrie ºi de naþiune pot fi români de origine.

b) cã trebuie sã fim sau proºti, sau plãtiþi de streini, pentru a susþine principiile ce le susþinem.

c) cã direcþiunea literarã a „Junimei” (ºcoala Maiorescu) nu meritã decât ca sã scuipe cineva în ea ºi Societatea sã decidã cã scuipã în ºcoala lui Maiorescu (ipsissima verba! ale D-lui Ioniþã Bumbac)”. (Mihai Eminescu, Scrieri politice ºi literare, vol. I, Bucureºti, 1905, pp. 15-18).

Un act al societãþii noastre, cu No. 268 c, conþine demisia lui Eminescu din comitet, dar pare, la prima vedere, cã nu se referã la ºedinþa din 18 Noiembrie 1871, cãci Eminescu demisioneazã din cauza

„neparlamentarismului în desbaterea comitetului prin o revenire asupra votului“; prin urmare, ar fi vorba de o ºedinþã a comitetului, nu de una plenarã. Actul respectiv e iscãlit de Eminescu, dar nu poartã nici o datã, pe contrapaginã, însã, a scris cineva, mai târziu: „89/871“. Numãrul 89 a fost sigur numãrul curent al actului din 1871. Dacã considerãm însã faptul cã Eminescu a fãcut parte din comitetul „României June“ numai de douã ori, prima datã, sub preºedinþia domnului Slavici, de care-l lega o prietenie foarte intimã, care l-ar fi împiedicat sã-ºi dea demisia chiar pe timpul ºi din pricina acestui preºedinte – de altfel, nici un act nu dovedeºte cã Eminescu ar fi demisionat din vreun comitet pe vremea domnului Slavici –, iar a doua oarã, când a fost ales, în 4 Noiembrie 1871, bibliotecar în comitetul cel nou, de sub preºedinþia lui Ioniþã Bumbac, cu care nu se înþelegea; din pricina acestei neînþelegeri, Eminescu ºi-a dat demisia, ca, apoi, sã ºi-o retragã în aceeaºi ºedinþã. Plenul, dupã o deliberare, l-a reþinut pe Eminescu ºi i-a dat demisia lui Ioniþã Bumbac, care, la ºedinþa plenarã din 18 Noiembrie 1871, „revine“ asupra votului plenar din 4 Noiembrie, candidând iar la preºedinþie. Inconsecvenþa aceasta a lui Bumbac îl face pe Eminescu sã scrie, în actul de mai sus, iar fraza „neparlamentarismului în desbaterea comitetului“ ar trebui completatã, poate, în felul acesta: „în desbaterea **pentru completarea** comitetului“.

În tot cazul, Eminescu n-a putut demisiona înainte de 4 Noiembrie 1871, din motivele arãtate, iar dupã ºedinþa din 18 Noiembrie 1871 încã nu, cãci el, dupã data aceasta, n-a mai fãcut parte din comitetul „României June“.

Demisia dateazã, deci, din 18 Noiembrie 1871!

Anul urmãtor, în 8 Mai 1872, e ales membru în secþia literarã a societãþii, împreunã cu domnii Vasile Bumbac, Ioan Slavici ºi alþii. Cu toate acestea, n-am dat peste nici un act din care aº fi alat cã Eminescu a þinut vreo conferinþã sau ar fi citit vreo poezie în ºedinþele literare. Câtã vreme a fost membru în „Societatea literarã ºi ºtiinþificã“, a luat o singurã datã parte la discuþia ce a urmat unei conferinþe þinute de un alt membru.

La ºedinþele literare, Eminescu venea foarte regulat, la cele sociale, însã, rar de tot, din cauzã cã erau fãcute dupã tipicul german. Mai târziu, când a fost introdus „divanul domnesc“, luã ºi el parte la adunãri, alcãtuind

cãrþile ºi hrisoavele domneºti în limba neaoºã a cronicarilor. În urma acestei activitãþi, primi o „boierie“, fiind ales în „divanul domnesc“, alãturi de alþi „boieri veliþi ai þãrii“ (Stefanelli, Amintiri despre Eminescu, pp. 4-6).

Din vremea vieþii de student a lui Eminescu la Viena, mulþi dintre foºtii lui colegi îºi aduc, acum, aminte ce impresie fãcea frumoasa limbã româneascã pe care o vorbea el în ºedinþele studenþilor români din Viena (Revista Politicã, Suceava, 1889, No. din Iunie). Aproape cu fiecare trãia bine.

„Era însã un cerc mai restrâns, în care îl vedeam în fiecare zi, oameni mai potoliþi, ca Vasile Bumbac ºi Grigoroviþã din Bucovina, Stamati din Basarabia, T. Nica de la Braºov, Dr. Maier, D. Barcianu ºi, câtva timp, I. Behnitz de la Sibiu, Tancu ºi Ciocanu de la Nãsãud, V. Lucaciu din pãrþile Sãtmarului, N. Oncu din Zarand, I. Hosanu de pe Mureº, I. Neagoie de la Blaj ºi Caragiani din Macedonia, tinerii bãtrâni, cari aveau pentru el o afecþiune mult mai colegialã ºi pe care el nu-i punea în rând cu ceilalþi“ (Slavici, op.cit., pp. 926, 927).

Chiar ºi Ioniþã Bumbac, adversarul lui de idei, îi era prieten bun, de altfel, ºi discuta cu plãcere cu Eminescu, întinzându-se la vorbã, încât, de multe ori, devenea chiar plictisitor. Odatã, Eminescu ºi cu Ioniþã Bumbac ºedeau, la o masã, într-o cafenea din Viena. Ioniþã Bumbac cãpãtase mâncãrime de limbã ºi povestea câte verzi ºi uscate, încât Eminescu, care-l ascultase toatã vremea fãrã sã scoatã o vorbã, se plictisi, de la o vreme, îºi scoase cãciula din cap ºi, punând-o pe masã, dinaintea lui Bumbac, îi zise:

– Acum mai vorbeºte ºi cãciulei mele...

ªi-l pãrãsi.

În cei patru ani petrecuþi de Eminescu la Viena, el a încheiat o prietenie sincerã mai ales cu Slavici. O reminiscenþã din limbajul ce-l întrebuinþau amândoi, în anii lor de studenþie, e ºi hazlia epistolã, a cãrei ciornã am gãsit-o între manuscrisele poetului din anul 1877 (Mss. Academiei Române 2255 f 307):

„Domino, Domino Schklovaccio (Slavici), sapientissimo ac doctissimo meo amico convivoque, domo veteri (dem alten Hause) magno cerevisiae consumatori, , Magyarophilo – Michaelis Eminescus salutem“.

În 1873, când petrecea Eminescu la Berlin, „România Junã“, „cunoscând zelul lui pentru societate“, îi trimise, în 30 Martie, un act prin care-l ruga sã intervinã la Vasile Burlã pentru o datorie de niºte parale, pentru care garantase Eminescu, iar doi ani mai târziu, în 1875, tânãrul „Drd.fil“ din Iaºi e numit membru emerit al societãþii noastre; membru onorific n-a fost deloc, poate pentru motivul cã nu avea... merite pentru naþiune (?!)...

Nu putem spune cã el a fost preþuit dupã merit de „România Junã“ încã pe când trãia, cãci abia cu ocazia sãrbãtorilor date de societatea noastrã în onoarea „Convorbirilor literare“, în 1882, a fost declamatã, pentru prima datã în public, o poezie de Eminescu, anume partea primã din „Scrisoarea a treia“.

El, însã, ne-a sprijinit societatea noastrã cât a putut; pentru primul nostru almanah literar, din 1883, poetul ne-a trimis o strãlucitã capodoperã, poezia sa „Luceafãrul“, care a fost publicatã, mai târziu, în „Convorbiri literare“ din acelaºi an. Din nefericire, originalul acestei mãiestre poezii a dispãrut, înainte cu vreo câþiva ani, din arhiva societãþii ºi acum se va fi aflând, poate, la vreun amator de astfel de raritãþi. Pentru almanahul al doilea, din 1888, el nu ne-a mai putut trimite nimic, cãci era greu bolnav, ºi, de aceea, domnul Maiorescu ne-a dat sfatul sã reproducem, din „Convorbiri literare“, douã poezii de ale nefericitului poet, „De ce nu-mi vii?“ ºi „Kamadeva“.

Un an mai târziu, Eminescu închise ochii pentru totdeauna ºi sufletu-i chinuit de durerile lumii acesteia pãrãsi haina de lut, care-l þinea încãtuºat, ca sã intre în Nirvana cea atât de doritã de dânsul.

În acelaºi an cu Eminescu au mai murit câþiva membri fundatori ºi onorari ai societãþii: eppul I. Popasu, Neculai cavaler de Grigorcea, B.G. Poppovitz ºi generalul român Adrian. „România Junã“ a trimis cununi de flori pentru mormintele lor ºi a pus de s-a oficiat câte un parastas pentru sufletele celor rãposaþi; pentru Eminescu, însã, care, prin numele sãu, a dat societãþii noastre toatã strãlucirea ºi numele cel bun, de care se

bucurã pânã azi, „România Junã“ n-a aflat nici o floare ºi n-a pus nici un cleric ca sã-ºi înalþe rugãciunile cãtre Dumnezeu pentru sufletul celui mai genial membru ce l-a avut ea...

De aceea, mãcar comemorarea poetului, fãcutã de societate în 27 Iunie 1909, cu parastas în capela româneascã din Viena, cu conferinþe, cu declamãri ºi cu cântãri, a fost menitã sã fie o reparaþie a greºelii din 1889.

Posteritatea începe a-l înþelege ºi a-l preþui mai bine decât contemporanii lui:

„Icoana stelei ce-a murit
Încet pe cer se suie:
Era pe când nu s-a zãrit,
Azi o vedem ºi nu e“.“

(Ion Grãmadã, Cartea sângelui, pp. 311-324).

„Eminescu ºi Bucovina

Legãturile lui Eminescu cu Bucovina încep de timpuriu, din copilãria sa fragedã, ºi dureazã pânã târziu de tot.

Poetul vine, pentru întâia oarã, în Bucovina, ca sã urmeze cursurile ºcolii primare din Cernãuþi. Din Septembrie 1858, pânã în Iulie 1860, urmeazã cursurile claselor III ºi IV primarã cu succes foarte bun. Aici a învãþat limba germanã, cu ajutorul cãreia avea sã-ºi punã, mai târziu, temelia solidã a vastei sale culturi literare ºi filosofice.

În Septembrie 1860, intrã ca elev public în liceul statului din Cernãuþi. Dar, în curând (16 Aprilie 1863), pãrãseºte institutul ca repetent al clasei a II-a. De notat pentru acest timp este faptul important cã Eminescu a avut ca profesor de limba românã ºi, câtva timp, ca gazdã pe marele Aron Pumnul, a cãrui influenþã binefãcãtoare asupra viitorului poet este evidentã.

De aceea, moartea lui Pumnul (întâmplatã la 12/24 Ianuarie 1866) îl zguduie puternic pe tânãrul impresionabil, care se grãbeºte a-i dedica o duioasã elegie („La moartea lui Aron Pumnul“, în broºura „Lãcrãmioarele învãþãceilor gimnaziºti din Cernãuþi la moartea prea iubitului lor profesor Aron Pumnul“). Pentru Eminescu, ca ºi pentru noi toþi, era Pumnul un „luceafãr“, un „geniu mare al deºteptãrii“ noastre naþionale.

Elegia, plinã de defecte de formã ºi fond ale primului avânt poetic al lui Eminescu (caracteristice, de altfel, ºi pentru poezia timpului aceluia), este, totuºi, plinã de simþire sincerã, dupã cum aratã, de exemplu, strofa finalã:

„Urmeze încã-n cale-þi ºi lacrima duioasã
Ce junii toþi o varsã pe trist mormântul tãu;
Urmeze-þi ea prin sboru-þi în cânturi tânguioase,
În cânturi rãsunânde, suspine-armonioase,
Colo în eliseu!”.

Tot în Cernãuþi, are Eminescu prima ocazie de a vedea teatru Românesc. În anii 1864-65, joacã în acest oraº vestita trupã a doamnei Fani Tardini ºi Eminescu este un harnic ºi serios spectator teatral. Ca sufleur al acestei trupe, dispare Eminescu din „frumoasa Bucovinã“, la care îºi îndrepta, adesea cu duioºie, gândul sãu întristat în pribegiile sale urmãtoare.

Era firesc ca, îndatã dupã elegia pentru Pumnul, sã urmeze oda „La Bucovina“, publicatã în „Familia“ (14 August 1866).

Bucovina o iubeºte poetul pentru „geniu-i romantic“:

„Numai lângã sânu-þi geniile rele,
Care îmi descântã firul vieþii mele,
Parcã dormita;
Mã lãsarã-n pace ca sã cânt în lume,
Sã-mi visez o soartã mândrã de-al meu nume
ªi de steaua mea“.

ªi, apoi, sfârºeºte cu aceste accente triste:

„Mânã doru-i tainic colo înspre tine,
Ochiul îmi sclipeºte, genele-mi sunt pline,
Inima mi-e grea;
Astfel, totdeauna, când gândesc la tine,
Sufletul mi-apasã nouri de suspine,
Bucovina mea“.

ªi Eminescu s-a „gândit“, în adevãr, adese ºi lungã vreme la Bucovina „sa“ frumoasã, cu toate cã numele ei abia de mai revine în poeziile sale („Doinã“ ºi „La arme“).

Putem considera ca fãcând parte din legãturile sale cu Bucovina ºi petrecerea sa la Universitatea din Viena. Dupã cum reiese din amintirile publicate de contemporanii sãi, Eminescu a avut multe ºi puternice legãturi sufleteºti cu studenþii bucovineni din societatea studenþeascã vienezã „România Junã“. Din toamna anului 1869, când a sosit la Viena pentru a se înscrie la facultatea filosoficã, ºi pânã în vara anului 1871, când pãrãseºte Viena, Eminescu a fost, aºa zicând, centrul spiritual ºi sufletesc al studenþimii noastre vieneze. Meritele lui Eminescu pentru acest centru studenþesc român, care este ºi astãzi „România Junã“ din Viena, sunt indiscutabile.

Lui Eminescu îi revine, în parte, meritul aranjãrii marilor serbãri naþionale de la Putna, în 15/27 August 1871. Cu toate cã a fost unul dintre iniþiatorii acestor serbãri, a cãutat, totdeauna, sã rãmânã cu meritele sale în umbrã ºi modestia sa cunoscutã l-a oprit, chiar în Putna, unde era de faþã, sã iasã cumva în rândurile dintâi ale personalitãþilor marcante.

Poezia ocazionalã, în care se cântã serbarea de la Putna ºi pe care a distribuit-o Eminescu personal, în ziua serbãrii, pare a fi într-adevãr scrisã de el (T.V. Stefanelli, Amintiri despre Eminescu, Bucureºti, 1914).

Despre „Însemnãtatea serbãrii de la Putna“ vorbeºte Eminescu, pe larg, într-un articol publicat în „Convorbiri literare“ (15 Septembrie 1870). În acest articol, vorbeºte Eminescu despre „Congresul studenþilor români“, pe care îl proiectase el pentru serbarea din Putna. Cãci aceastã serbare avea sã fie, dupã pãrerea lui, nu numai o „serbare pentru glorificarea trecutului“, ci ºi un prilej de discuþie serioasã a tinerimii asupra „problemelor ce viitorul ni le impune cu atâta necesitate“. Înainte de toate, relevã Eminescu, în acest articol, „trebuinþa cea mai mare“, adicã „o singurã direcþiune a spiritului pentru generaþiunea ce creºte“, o idee mare, pentru a cãrei realizare se luptã cu succes întreaga sa viaþã.

În Cernãuþi revine Eminescu, pentru scurtã vreme, în Octombrie 1875, când se serba inaugurarea nou înfiinþatei universitãþi germane. Tendinþa germanizatoricã a universitãþii a prevãzut-o Eminescu chiar atunci. ªi este interesantã constatarea cã Eminescu, care studiase în ºcoala primarã din Cernãuþi, între altele, ºi limba ruteanã, vorbeºte într-un articol al sãu („Românii ºi Rutenii din Bucovina“) despre lupta ce-ar trebui dusã de amândouã popoarele „contra inamicului ce, în Bucovina, ne

este comun: contra Pangermanismului“.

În douã articole din „Curierul de Iaºi“ (No. 81 ºi 107 din 1876), Eminescu revine asupra universitãþii nou create, bãtându-ºi joc de ea în mod foarte crud. El face, cu pãrere de rãu, constatarea cã limba de predare germanã s-a introdus chiar ºi la cursurile facultãþii teologice; cã profesorul Sbiera nu avanseazã, din motivul cã „refuzã a þine în limba germanã cursul sãu“. Eminescu nu se sfieºte a declara universitatea cernãuþeanã „un institut cu tendinþe germanizatorice, în care opiniile politice ale profesorilor sunt lucrul principal ºi ºtiinþa lucru secundar“ (articolul în care-i auzã pe Eusebiu Popovici, Isidor Onciul ºi Constantin Popovici cã se folosesc de limba germanã, articol din care am citat în capitolul precedent – n.r). De aceea, conchide el, „devine indiferent cine se sileºte a tãia, acolo, mutre filosoficeºti de pe catedrã; dacã e domnul Tomaºciuc sau domnul Havriºciuc sau alþi **ejustem farinae**“.

De la 1875, urmãreºte Eminescu dezvoltarea Românilor bucovineni, la distanþã, ºi numai articolele sale cultural-politice ne aratã ce tari erau legãturile sale sufleteºti cu noi (Liviu Marian face abstracþie de precizãrile lui Eminescu din ultimul artiocol dedicat Bucovinei, precizãri referitoare la neimplicarea lui în problemele bucovinene, ca sã nu deranjeze Austria printr-un presupus amestec în treburile ei interne – n.r.).

În Iaºi, unde se stabilise la 1874, îi fu încredinþatã lui Eminescu, de cãtrã ministrul cultelor ºi instrucþiunii, Maiorescu, slujba de „director al bibliotecii centrale“. Eminescu funcþioneazã în aceastã calitate din Septembrie 1874, pânã în Iulie 1875. Urmaºul sãu în funcþie fu poetul bucovinean Dimitrie Petrino. ªi acesta este poate singurul Bucovinean care l-a fãcut sã sufere.

Petrino îl acuzã pe Eminescu de a fi sustras bibliotecii mai multe cãrþi. **Guvernul liberal, ajuns la putere, îi intenteazã poetului un proces scandalos**, care dureazã peste un an ºi se sfârºeºte cu achitarea poetului nevinovat. **Acest proces va fi o veºnicã patã pentru liberali** ºi Petrino. Dar, dacã cei dintâi pot avea o scuzã în faptul cã urmãreau pe un opozant politic dârz ºi periculos, cel din urmã nu avea nici una. Totuºi, este interesantã cauza din care a pornit duºmãnia lui Petrino contra lui Eminescu.

În 1869, publicase Petrino, în Cernãuþi, o broºurã, „Pucine cuvinte despre coruperea limbii române în Bucovina“. Eminescu polemizeazã cu Petrino, într-un articol publicat în „Albina“ din Pesta.

(**Articolul lui Eminescu**: „Persoana asupra cãreia aveþi bunãtatea a face aluziuni atât de delicate, domnul meu, a încetat de mult de a mai fi numai o persoanã simplã. Nu mai e muritorul slab, muritorul plin de defecte pãmânteºti, nelimpezit încã de eterul opiniunii publice: - nu! el e personificarea unui principiu, sufletul – nemuritor neapãrat – care a dat consistenþa ºi conºtiinþa naþionalã maselor ºi a fãcut din ele o naþiune; – mase, care cu toatã nobilimea, cu tot clerul, cu toate averile, începurã a nu se mai înþelege pe sine, a nu-ºi pricepe fiinþa ºi natura ce era comunã ºi care face ca masele sã fie, pe neºtiute chiar, pãrþile unui singur întreg. Întru realizarea principiului sãu, omul ce-l personificã a întrebuinþat mijloace care în detaliu d-tale nu-þi plac, pe care le gãseºti, ca tot ce-i omenesc: necomplecte, defectuoase, sã zicem chiar rele. Combateþi atunci mijloacele, domnul meu, combateþi-le în defectuositatea lor, ºi nu persoana, individul, principiul sãu cel bun, care toate în sine au a face puþin cu vesmântul defectuos sau ba, cu care o îmbraci. Geniul în sdreanþã sau în vesminte aurite tot geniu rãmâne; ideea sublimã expresã (pentru: exprimatã – **nota lui Constantin Loghin**, de la care am preluat acest articol) chiar într-o limbã defectuoasã tot idee sublimã rãmâne ºi principiul cel mare ºi salutar acelaºi rãmâne, aplicat prin mijloace greºite chiar. ªi dacã combateþi formele exterioare ale fondului, bãgaþi de seamã a o face din punct de vedere absolut: – estetic, rece ºi judecãtor raþionalist al formei, combateþi-o cu vigoarea ºi seriositatea convicþiunii, nu cu pamfletul ridicol ºi fãrã preþ, care detrage întotdeauna mai mult autorului sãu, decât celor persiflaþi prin el. Nu râdeþi, domnilor de Lepturariu; pentru cã secaþiunea sa de pe alocurea e oglinda Domniei Voastre proprie; nu râdeþi de nihilismul sãu, pentru cã e al Dv...

Ne þinem de datorinþa noastrã a aduce aminte cã nu ne simþim îndestul de capabili ca sã apãrãm, cum se cade, oameni ca ªincai ºi ca Pumnul... oameni cari apoi nici nu au nevoie de apãrarea noastrã sau a altcuiva, pentru de a rãmânea cum sunt, adecã nemuritori ºi mari“).

Critica lui Eminescu este, deºi dreaptã, plinã de ironie crudã la

adresa lui Petrino, care dãduse singur, în poeziile sale, dovezi destule de limbã „coruptã“. Era fireascã asprimea criticii lui Eminescu faþã de un tânãr poet care cuteza sã publice, în broºura-i amintitã, la adresa nemuritorului Pumnul versuri ca acesta: „Sã piarã în Leptura-i rumânul papãlapte!“.

Meritã sã fie relevat cu laudã curajul cu care ia Eminescu apãrarea lui Pumnul, dându-i maestrului sãu mort dovezi strãlucite de recunoºtinþã ºi admiraþie. E prea lung frumosul pasaj privitor la Pumnul, încât sã fie redat aici (l-am redat, totuºi, înaintea acestui paragraf – n.r.). Eminescu spune cã Pumnul, dupã moarte, „nu mai e muritorul slab, muritorul plin de defecte pãmânteºti, nelimpezit încã de eterul opiniunii publice“, ci este „personificarea unui principiu... care a dat consistenþã ºi conºtiinþã naþionalã maselor ºi a fãcut din ele o naþiune“. Eminescu îl socoate pe Pumnul între acei „pionieri perseverenþi ai naþionalitãþii ºi Românismului“, a cãror „inimã mare plãtea poate mai mult decât mintea lor“.

Este interesantã constatarea cã, în acelaºi an, scrie Eminescu cunoscuta sa poezie „Epigonii“, în care laudã poeþii noºtri din generaþia veche ºi exprimã idei asemãnãtoare cu cele din articolul menþionat. Se poate foarte uºor admite cã Eminescu a fost împins la aceastã apoteozã exageratã a predecesorilor sãi vãzând marea nedreptate fãcutã lui Pumnul.

Se înþelege cã Petrino trebuia sã se supere adânc pe Eminescu, totuºi, revanºa sa crudã a trecut marginile unei replici cavalereºti.

Duºmãnia lui Eminescu cu Petrino nu-ºi aflã, totuºi, în aceastã polemicã ºi în acest proces sfârºitul. Eminescu îi dedicã lui Petrino ºi un sonet, pãstrat în manuscriptele sale ºi publicat, apoi, în volumul de „Poezii postume“.

Iatã sonetul:

„**Petri No**tae

Împresurat de **creditori**, se vede,
ªi neputând plãti cu **rele rime**,
Te-ai **strecurat** pe la **cordon**, sublime,
Sã ne-amãgeºti cu versuri centipede.

Presupunând cã nu te ºtie nime‘,
Cã eºti **martir** ai vrut sã faci a crede.
Mai bine masca de **paiazzã-**þi ºede,
Cãci ne-am convins de mult de-a ta mãrime.

Armeano-grec, lingãu în douã feþe,
Îþi adã-aminte de ce-aveai în straiþi
Când **pietre numãrai** la voi în pieþe.

De-aceea taci ºi încã bine paieþi,
Cã nu te regulãm, cum ºtii, cu beþe.
Fãclie nu-i nemþescul tãu opaieþ!“.

Dupã 1875, Eminescu, cum am zis, stã departe de Bucovina, dar, totuºi, urmãreºte, de-aproape ºi cu interes, viaþa româneascã din ea. Lucrul este, de altfel, firesc, ºtiutã fiind dragostea pe care o avea Eminescu pentru Românii de pretutindeni ºi cunoscutã fiind uriaºa sa activitate jurnalisticã pentru promovarea intereselor generale româneºti.

Eminescu, cât timp a fost redactorul „Curierului de Iaºi“ (1876) ºi director al organului partidului conservator din Bucureºti, „Timpul“ (1877-1883), a ºtiut sã þinã la curent pe cititorii sãi cu cele mai importante probleme din viaþa Românilor din afarã de regat. Se înþelege cã nici Bucovina n-a fost neglijatã.

Articolele sale, pe lângã cã au importanþa lor istoricã – ºi ca documente ale timpului, mai relevã încã inima caldã de Român a poetului ºi cugetarea sa adâncã, care ºtia, totdeauna, sã pãtrundã problemele româneºti ale timpului în legãturã cu marile evenimente politice din Europa, sã scoatã învãþãturi înþelepte ºi sã dea îndrumãri cuminþi.

Tot ce agitã viaþa româneascã din Bucovina îl intereseazã de aproape pe Eminescu.

N-avem încã sub ochi întregul material de „scrieri politice ºi literare“ ale lui Eminescu. ªi, totuºi, vedem cu prisos, din cele publicate, cã nimic important din viaþa româneascã din Bucovina nu i-a scãpat din vedere poetului.

Eminescu, acum ca student, a avut mare merit pentru îndrumarea

spiritului românesc din Bucovina, introducând în cercurile studenþeºti din Viena, prin societatea „România Junã“, ideile critice înaintate de Maiorescu. A fost combãtut de mulþi, chiar ºi de unii Bucovineni (Ioniþã ºi Vasile Bumbac, care l-au acoperit toatã viaþa cu dispreþul lor, ignorându-l din împãrãþia literelor româneºti), care vedeau în „direcþia nouã“ a lui Maiorescu ºi a „Convorbirilor literare“ un curent cosmopolit. Eminescu le-a arãtat tinerilor universitari ce este cosmopolitismul ºi ce este naþionalismul adevãrat. ªi ideile sale au biruit.

Mai târziu, însãºi „România Junã“ publicã, în „Almanahurile“ sale literare, articole de Maiorescu ºi ceilalþi reprezentanþi ai „direcþiei noi“.

Spiritul critic al direcþiei noi, care punea, în locul sentimentelor exagerate, raþiune purã, ºi, în locul frazelor sforãitoare, fapta realã, transpirã din toate articolele lui Eminescu privitoare la Bucovina.

El este primul jurnalist român din regat care atacã problemele mari ale Românilor din Austro-Ungaria. El discutã temeinic, bazându-se, totdeauna, pe cunoºtinþe istorico-politice vaste despre raporturile dintre România ºi Austro-Ungaria, arãtând ce rol revine Românilor chiar în „regenerarea“ monarhiei austro-ungare.

Atitudinea politicã a României faþã de Austro-Ungaria ºi Rusia o face el dependentã de hotãrârea acestor imperii de a „asigura viitorul“ Românilor, nu numai „ca stat“, ci, mai cu seamã, „ca naþie“.

Vorbind despre poziþia Românilor din Austria (adicã din Bucovina), Eminescu spune cã „biserica ºi ºcoala, atât cer Românii din Austro-Ungaria pe seama lor ºi, prin aceasta, ºi-au cerut pãstrarea naþionalitãþii ºi nimic mai mult“.

Dar tocmai cu privire la ºcoala ºi biserica româneascã din Bucovina se plânge Eminescu, constatând cã limba româneascã se prigoneºte de administraþie, cã biserica n-are autonomie deplinã, cã statul se amestecã în treburile bisericeºti, cã administraþia fondurilor bisericeºti nu este bunã, cã Mitropolia Sucevei ºi episcopia Rãdãuþilor decad.

Se înþelege cã, dacã ar trãi Eminescu azi, ar vedea cã, la multele rele, avem noi, Românii bucovineni, partea noastrã mare de vinã ºi cã, în unele privinþe, s-au fãcut îmbunãtãþiri sau sunt pe cale a se face.

Douã rele, însã, pe care le releveazã Eminescu, cu greu se vor mai putea drege: jidovirea Bucovinei ºi înmulþirea Rutenilor.

Eminescu, care era un antisemit convins, se îngrozeºte privind la progresul nestãvilit de jidovire a Bucovinei. El aratã cum în Bucovina jidanii se bucurã de toate drepturile civile, iar „asupra þãrii s‘au svârlit ca un pâlc negru de corbi, expropiind palmã cu palmã pe þãranul încãrcat de dãri, sãrãcit de împrumuturi spre a-ºi plãti dãrile, nimicit de dobânzile de Iudã ce trebuie sã le plãteascã“ (o exagerare, desigur, pusã doar în cârca Austriei; pentru cã Fãlticenii, de pildã, aveau de trei-patru ori mai mulþi evrei decât oricare oraº bucovinean; la fel ºi Mihãilenii Regatului României; Alecsandri, în prefaþa cãrþii lui Constantin Negruzzi, „Pãcatele tinereþii“, explicase convingãtor vinovãþia româneascã a „deschiderii cu platã a vãmilor“, precum ºi corupþia româneascã incredibilã pe care a determinat-o acest fenomen – n.r.).

De aici, tristele sale accente din „Doinã“:

„Din Boian la Vatra-Dornii
A umplut omida cornii
ªi strãinul te tot paºte
De nu te mai poþi cunoaºte...“.

De aceea, ºi revolta sa, când vede cã reprezentanþii evreo-germani ai aºa-zisei „civilizaþii în Orient“ încarcã þara cu batjocurã, precum acel scriitor evreu (ºi fost coleg de liceu al poetului), Karl Emil Franzos, în cartea sa, „Aus Halb-Asien“.

„D-sa, spune Eminescu într-o recenzie a acestei cãrþi, numeºte aceste secãturi icoane de culturã“. ªi, mai departe: autorul „judecã fãrã a ºti nimic ºi batjocoreºte toate popoarele câte n-au plecare de a se sãruta cu jidanii“. Prin critica asprã a acestor „producte nespãlate ale filosofului din Sadagura“, Eminescu a dat o nouã dovadã de dragostea sa mare faþã de noi.

Este, de altfel, caracteristic pentru Eminescu cã vedea în jidani cel mai mare pericol pentru Bucovina româneascã. De aceea, în singura sa poezie cu caracter rãzboinic, marºul sãu „La arme“, în care îndeamnã pe Românii din Basarabia, Transilvania ºi Bucovina la o viaþã nouã, poetul spune despre Bucovina cã a ajuns:

„... roabã ºi cadânã
Pe mâni murdare de jidan“.

De aceastã „ruºine“ trebuie sã se spele Bucovina „pângãritã“. Dar „Rãsãritul“,

„De unde vin în roiuri în veci renãscãtoare
Lumi spurcate ºi rele, barbarele popoare“,

nu ne-a adus numai jidani, duºmanii economici, ci ºi pe „ruteni“, duºmanii noºtri etnici.

În douã articole lungi (începutul unui studiu mai întins, rãmas, din nefericire, neterminat), Eminescu vorbeºte ºi despre „Românii ºi Rutenii din Bucovina“. În aceste articole, izvorâte dintr-o polemicã cu foaia ruteanã „Bukovinskaja Zorija“, Eminescu vorbeºte despre o „rusificare“ a Românilor chiar în Galiþia ºi îºi sprijinã pãrerea sa pe „fizionomie, diploma cea mai româneascã a Românilor de peste Prut“. ªi „fizionomia Bucovineanului, declarã Eminescu apodictic, vorbeascã el româneºte sau ruseºte, este peste tot românã“.

ªi, apoi, continuã în alt loc: „Românii cei rusificaþi din Bucovina sunt însã cu sufletul Români ºi numai Români, deºi limba le e rusã, cãci un viciu mare al poporului nostru românesc a fost confundarea naþionalitãþii cu religia“.

Pãcat numai cã Eminescu deviazã mult de la subiect, vorbind despre limba slavã în bisericã (nici vorbã de exagerare, ci de o analizã atentã ºi competentã a acuzelor formulate, cândva, de Aron Pumnul – n.r.) ºi coborând pânã la Daci, astfel cã de o limpezire definitivã a problemei acesteia, care ne pasioneazã mai cu seamã în prezent, nu poate fi vorba.

*

„Veselul“ Alecsandri, acel „rege al poeziei, vecinic tânãr ºi ferice“, a vizitat ºi el „vesela grãdinã“ a Bucovinei. Dar pentru el, care sta în puterea vârstei ºi a gloriei poetice, cãlãtoria în Bucovina a fost mai mult o cale triumfalã, dictatã mai mult de vanitatea sa de a se vedea încoronat ºi cu laurii „veselei grãdini“, în care vedea numai un „rai“ cu „pomi

roditori ºi mândri feciori“, un „cuib de pãsãrele“, o „floare cãzutã din soare“, care „zâmbeºte de fericire“, dar pe care a uitat-o, totuºi, aºa de curând, fãrã sã o fi cunoscut, în adevãr, bine.

Altfel, Eminescu, dezlipit cu puterea, în vârsta fragedã a copilãriei, de pãrinþi, fraþi ºi de „pãdurea“ sa iubitã, el a fost aruncat în strãinul oraº al Cernãuþilor pentru a învãþa carte „nemþeascã“. ªi, cum copiii vãd mai bine, înþeleg mai repede, pentru cã viaþa lor întreagã este cea a simþurilor, a inimii, Eminescu ne-a cunoscut repede, ne-a înþeles durerile, ne-a îndrãgit ºi ne-a rãmas, pânã la groapã, un tovarãº sincer ºi credincios. Ne-a dat tot ce avea mai scump, inima sa de frate, fãrã a ne cere ceva în schimb. Cãci, atunci când ajunsese în culmea gloriei ºi o lume întreagã îl sãrbãtorea, el n-a venit sã-ºi culeagã, în „frumoasa“ „sa“ Bucovinã, laurii binemeritaþi.

Modestia sa, însã, nu ne scuzã pe noi. Noi, Românii bucovineni, n-am fãcut aproape nimic pentru Eminescu al „nostru“, al tuturora. N-am fãcut poate fiindcã nu putem, suntem sãraci. Dar n-am fãcut, desigur, ºi din pricinã cã nu ne-am ºtiut ridica la înãlþimea vremurilor de azi, pentru care se cer, mai mult decât oricând, virtuþile unui Eminescu.

Dacã nu putem face nimic alta pentru sãrbãtorirea celei de-a 25-a aniversãri a zilei morþii sale, sã-i citim, cel puþin cu evlavie, opera ºi sã ne înãlþãm cu gândul ºi sufletul în lumea seninã ºi curatã, în care pluteºte geniul sãu nemuritor!

Liviu MARIAN

(**Nota lui Liviu Marian**: Asupra subiectului sunt a se consulta detalii: Dr. Radu I. Sbiera – Amintiri despre Eminescu, Cernãuþi, 1903; Ion Grãmadã – România Junã, Arad, 1912; T.V. Stefanelli – Amintiri despre Eminescu, Bucureºti, 1914; ºi colecþiile vechi ale revistei „Junimea literarã“. „Junimea literarã“, 1914, nr. 6, 7 ºi 8).

„O stea încântãtoare a învierii tale”

„Lãcrimioarele învãþãceilor gimnaziºti din Cernãuþi la mormântul preaiubitului lor profesor Arune Pumnul”, Cernãuþi, 1865; „Aron Pumnul. Voci asupra Vieþii ºi însemnãtãþii lui“, volum omagial îngrijit de I.G. Sibiera, Cernãuþi, 1889:

„La mormântul lui Aron Pumnul

I.

O stea încântãtoare a învierii tale,
Frumoasã Bucovinã, din ceru-þi a cãzut!
S-au stins acele raze mãreþe, ideale
De adevãr puternic ce-ades ne-au strãbãtut!

Pãmântul tãu în care atâtea inimi sfinte
Dorm astãzi netrezite, aflând repausul lor,
Prin doliu el devine comoarã de morminte
ªi mai cuprinde astãzi înc-un frumos odor!

Dar nu moare acela ce zace în þãrânã
ªi care de mari lupte lovit a obosit,
Cãci viaþa ce-o lãþise în tine, Bucovinã,
Un viitor ferice el þie þi-a gãtit!

Deci toþi acum, ca unul, sã-l plângem cu cãldurã,
A’ cãror inimi încã dreptãþii n-au rãcit!

Sã plângem noi pe-un frate ce nu ºtia de urã,
Iar tinerimea noastrã pe-un tatã mult iubit!

II.

Îmbracã-te în doliu, frumoasã Bucovinã,
Cu cipru verde-ncinge anticã fruntea ta,
C-acuma din pleiada-þi auroasã ºi seninã
Se stinse un luceafãr, se stinse o luminã,
Se stinse-o dalbã stea!

Metalica, vibrânda a clopotelor jale
Vueºte în cadenþã ºi sunã întristat,
Cãci, ah!, geniul mare al deºteptãrii tale
Pãºi, se duse-acuma pe-a nemuririi cale
ªi-n urmã te-a lãsat!

Te-ai dus, te-ai dus din lume, o, geniu nalt ºi mare,
Colo unde te-aºteaptã toþi îngerii în cor,
Ce-ntoanã tainic dulce a sferelor cântare
ªi-þi împletesc ghirlande, cununi mirositoare,
Cununi de albe flori!

Te plânge Bucovina, te plânge-n voce tare,
Te plânge-n tânguire ºi locul tãu natal,
Cãci umbra ta mãreaþã, în falnica-i sburare,
O urmã-ncet cu ochiul în tristã lãcrimare
Ce-i simþ naþional!

Urmeze încã-n cale-þi ºi lacrima duioasã
Ce junii toþi o varsã pe trist mormântul tãu;
Urmeze-þi ea prin sboru-þi în cânturi tânguioase,
În cânturi rãsunânde, suspine-armonioase,
Colo în eliseu!

M. Eminoviciu, privatist”.

„Carte de cetire / pentru / clasa a doua gimnasialã / de / ªtefan ªtefureac”, Suceava, 1886, pg. 16:

„Revedere

Codrule, codruþule,
Ce mai faci, drãguþule?
Cã de când nu ne-am vãzut,
Multã vreme a trecut;
ªi de când m-am depãrtat,
Multã lume am îmblat.

– Ia, eu fac ce fac de mult:
Iarna viscolul ascult
Crengile-mi rupându-le,
Apele-astupându-le,
Troienind cãrãrile
ªi gonind cântãrile.
ªi mai fac ce fac de mult:
Vara doina mi-o ascult;
Pe cãrarea spre isvor,
Ce le-am dat-o tuturor,
Umplându-ºi cofeile
Mi-o cântã femeile.

Codrule cu râuri line,
Vreme trece, vreme vine:
Tu din tânãr precum eºti
Tot mereu întinereºti.

– Ce mi-i vremea, când de veacuri
Stele-mi scântee pe lacuri,
Cã de-i vremea rea sau bunã,
Vântu-mi bate, frunza-mi sunã;

ªi de-i vremea bunã, rea,
Mie-mi curge Dunãrea.
Numai omu-i schimbãtoriu,
Pe pãmânt rãtãcitoriu,
Iar noi locului ne þinem,
Cum am fost aºa rãmânem:
Marea ºi cu râurile,
Lumea cu pustiurile,
Luna ºi cu soarele,
Codrul cu isvoarele.

M. Eminescu“

„Carte de cetire / pentru / clasa a doua gimnasialã / de / ªtefan ªtefureac”, Suceava, 1886, pg. 56, „Carte de cetire / pentru cursul inferior al ºcoalelor secundare“, Suceava, 1913, pg. 35:

„Ce te legeni, codrule?

Ce te legeni, codrule,
Fãrã ploae, fãrã vânt,
Cu crengile la pãmânt?

– De ce nu m-aº legãna,
Dacã trece vremea mea!
Ziua scade, noaptea creºte
ªi frunziºul mi-l rãreºte.
Bate vântul frunza-n dungã:
Cântãreþii mi-i alungã.
Bate vântul dintr-o parte:
Iarna-i ici, vara-i departe.
ªi de ce sã nu mã plec,
Dacã pãsãrile trec!
Peste vârf de rãmurele
Trec în stoluri rândunele
Ducând gândurile mele
ªi norocul meu cu ele,
ªi se duc pe rând, pe rând
Zarea lumii-ntunecând,
ªi se duc ca clipele
Scuturând aripele,
ªi mã lasã pustiit,
Veºtejit ºi amorþit
ªi cu doru-mi singurel,
De mã-ngân numai cu el!

M. Eminescu“.

„Carte de cetire / pentru / clasa a doua gimnasialã / de / ªtefan ªtefureac”, Suceava, 1886, pg. 94, „Revista Politicã“, nr. 13 din 15 Noemvre 1887, stil nou, pg. 13 (dar sub titlul consacrat, „Somnoroase pãsãrele“), „Carte de cetire / pentru cursul inferior al ºcoalelor secundare“, Suceava, 1913, pg. 83:

„Noapte bunã!

Somnoroase pãsãrele
Pe la cuiburi se adunã,
Se ascund în rãmurele –
        Noapte bunã!

Doar isvoarele suspinã
Pe când codrul negru tace;
Dorm ºi florile-n grãdinã –
        Dormi în pace!

Trece lebãda pe ape
Între trestii sã se culce,
Fie-þi îngerii aproape,
        Somnul dulce!

Peste-a nopþii feerie
Se ridicã mândra lunã;
Totu-i vis ºi armonie –
        Noapte bunã!

M. Eminescu“.

„Carte de cetire / pentru / clasa a doua gimnasialã / de / ªtefan ªtefureac”, Suceava, 1886, pp. 150, 151:

„Când voi fi pãmânt

Iar când voi fi pãmânt,
În liniºtea serii
Sãpaþi-mi un mormânt
La marginea mãrii.

Nu voi sicriu bogat,
Podoabe ºi flamuri;
Ci-mi împletiþi un pat
Din tinere ramuri.

Sã-mi fie somnul lin
ªi codrul aproape,
Sã am un cer senin
Pe-adâncele ape!

S-aud cum blânde cad
Isvoarele-ntruna,
Prin vârfuri lungi de brad
Alunece luna!

S-aud pe valuri vânt,
Din munte talanga,
Deasuprã-mi teiul sfânt
Sã-ºi scuture creanga!

ªi cum n-oi suferi,
De-atuncea-nainte
Cu flori m-or troeni
Aduceri aminte.

ªi cum va înceta
Al inimei sbucium,
Ce dulce-mi va suna
Cântarea de bucium!

Vor arde-n preajma mea
Luminele-n dealuri,
Isbind s-or frãmânta
Eternele valuri.

ªi nime-n urma mea
Nu-mi plângã la creºtet,
Ci codrul vânt sã dea
Frunziºului veºted!

Luceferii de foc
Privi-vor din cetini
Mormânt fãr‘ de noroc
ªi fãrã prietini.

M. Eminescu“.

„Revista Politicã”, nr. 11 din 15 Octomvrie 1887, stil nou, pg. 10:

„Dorinþa

Vino-n codru la isvorul
Care tremurã pe prund,
Unde prispa cea de brazde
Crengi plecate o ascund.

ªi în braþele-mi întinse
Sã alergi, pe piept sã-mi cazi,
Sã-þi desprind din creºtet vãlul,
Sã-l ridic de pe obraz.

Pe genunchii mei ºede-vei
Vom fi singuri-singurei,
Iar în pãr înfiorate
O sã-þi cadã flori de tei.

Fruntea albã-n pãrul galben
Pe-al meu braþ încet s-o culci,
Lãsând pradã gurei mele
Ale tale buze dulci...

Vom visa un vis ferice
Îngâna-ne-vor c-un cânt
Singuratece isvoare,
Blândã batere de vânt.

Adormind de armonia
Codrului bãtut de gânduri,
Flori de tei deasupra noastrã
O sã cadã rânduri-rânduri.

M. Eminescu“.

„Revista Politicã“, nr. 12 din 1 Noemvre 1887, stil nou, pg. 12:

„Ce e amorul?

Ce e amorul? E un lung
Prilej pentru durere;
Cãci mii de lacrãmi nu-i ajung
ªi tot mai multe cere.

De-un semn în treacãt de la ea
El sufletul ºi-l leagã,
Încât sã n-o mai poþi uita
Viaþa ta întreagã.

Dar încã de te-aºteaptã-n prag
În umbrã de unghere,
De se-ntâlneºte drag cu drag,
Cum inima ta cere:

Dispar ºi ceriuri ºi pãmânt
ªi pieptul tãu se bate,
ªi totu-atârnã de-un cuvânt,
ªoptit pe jumãtate.

Te urmãresc luminãtori
Ca soarele ºi luna.
ªi peste zi de-atâtea ori
ªi noaptea totdeauna.

Cãci scris a fost ca viaþa ta
De doru-i sã nu-ncapã,
Cãci te-a cuprins asemenea
Lianelor din apã.

M. Eminescu“.

„Revista Politicã“, nr. 1 din 1/13 Ianuar 1888, pp. 13, 14:

„Atât de fragedã...

Atât de fragedã, te-asemeni
Cu floarea albã de cireº,
ªi ca un înger dintre oameni
În calea vieþii mele ieºi.

Abia atingi covorul moale,
Mãtasa sunã sub picior,
ªi de la creºtet pânã-n poale,
Pluteºti ca visul de uºor.

Din încreþirea lungei rochii
Rãsai ca marmura în loc
S-atârnã sufletu-mi de ochii
Cei plini de lacrimi ºi noroc.

O, vis ferice de iubire,
Mireasã blândã din poveºti,
Nu mai zâmbi! A ta zâmbire
Mi-aratã cât de dulce eºti.

Cât poþi cu-a farmecului noapte
Sã-ntuneci ochii mei pe veci
Cu-a gurii tale calde ºoapte
Cu-mbrãþiºãri de braþe reci.

De-odatã trece-o cugetare
Un vãl pe ochii tãi ferbinþi:
E-ntunecata renunþare
E umbra dulcelor dorinþi.

Te duci, ºi-am înþeles prea bine,
Sã nu mã þin de pasul tãu,
Perdutã vecinic pentru mine,
Mireasa sufletului meu!

Cã te-am zãrit, e a mea vinã,
ªi vecinic n-o sã mi-o mai iert,
Spãºi-voi visul de luminã
Tinzându-mi dreapta în deºert.

ªi-o sã-mi rãsai ca o icoanã
A pururi verginii Marii,
Pe fruntea ta purtând coroanã –
Unde te duci? Când ai sã vii?

„Revista Politicã“, nr. 1 din 1/13 Ianuar 1888, pp. 13, 14:

„De-or trece anii

De-or trece anii cum trecurã,
Ea tot mai mult îmi va plãce
Pentru cã toatã-a ei fãpturã
E-un „nu ºtiu cum“ ºi-un „nu ºtiu ce“.

M-au fermecat cu v‘o scântee
Din clipa-n care ne vãzum?
Deºi nu e decât femee,
E, totuºi, altfel, nu ºtiu cum.

De-aceea, una-mi este mie
De ar vorbi, de ar tãce;
Dac-al ei glas e armonie,
E ºi-n tãcere nu ºtiu ce.

Astfel robit de-aceeaºi jale
Petrec mereu acelaºi drum,
În taina farmecelor tale
E-un „nu ºtiu ce“ ºi-un „nu ºtiu cum“.

M. Eminescu“.

„Carte de cetire / pentru / clasa a treia gimnazialã / de / ªtefan ªtefureac”, Suceava, 1890, pp. 41, 42:

„Odã

(În metru antic)

Nu credeam sã-nvãþ a muri vreodatã:
Pururi tânãr, înfãºurat în manta-mi,
Ochii mei nãlþam visãtori la steaua
Singurãtãþii,

Când de-odatã tu rãsãriºi în cale-mi,
Suferinþã, tu, dureros de dulce...
Pân‘ în fund bãui voluptatea morþii
Ne-ndurãtoare.

Jalnic ard de viu chinuit ca Nessus,
Ori ca Hercul înveninat de haina-i;
Focul meu a-l stânge nu pot cu toate
Apele mãrii.

De-al meu propriu vis mistuit mã vaiet,
Pe-al meu propriu rug mã topesc în flãcãri...
Pot sã mai re-nviu luminos din el ca
Pasãrea Phoenix?

Piarã-mi ochii tulburãtori din cale;
Vino iar în sân, nepãsare tristã,
Ca sã pot muri liniºtit, pe mine
Mie redã-mã!

M. Eminescu“.

„Carte de cetire / pentru / clasa a treia gimnasialã / de / ªtefan ªtefureac”, Suceava, 1890, pp. 83, 84, „Carte de cetire / pentru cursul inferior al ºcoalelor secundare“, Suceava, 1913, pg. 344:

„Mai am un singur dor

Mai am un singur dor:
În liniºtea serii
Sã mã lãsaþi sã mor
La marginea mãrii;
Sã-mi fie somnul lin
ªi codrul aproape;
Pe-ntinsele ape
Sã am un cer senin.
Nu-mi trebue flamuri,
Nu voi sicriu bogat,
Ci-mi împletiþi un pat
Din tinere ramuri.
ªi nime-n urma mea
Nu-mi plângã la creºtet,
Doar toamna glas sã dea
Frunziºului veºted.
Pe când cu sgomot cad
Isvoarele-ntruna,
Alunece luna
Prin vârvuri lungi de brad;
Pãtrundã talanga
Al serii recii vânt;
Deasupra-mi teiul sfânt
Sã-ºi scuture creanga.
Cum n-oi mai fi pribeag,
De-atunci înainte
M-or troeni cu drag

Aduceri aminte;
Luceferi, ce rãsar
        Din umbrã de cetini,
        Fiindu-mi prietini
O sã-mi zâmbeascã iar.
        Va geme de patemi
Al mãrii aspru cânt...
Ci eu voi fi pãmânt
        În singurãtate-mi.

M. Eminescu".

„Carte de cetire / pentru / clasa a treia gimnasialã / de / ªtefan ªtefureac”, Suceava, 1890, pp. 117-119, „Carte de cetire / pentru cursul inferior al ºcoalelor secundare“, Suceava, 1913, pp. 59-61:

„La Rovine

An cu an împãrãþia tot mai largã se sporeºte,
Iarã flamura cea verde se înalþã an cu an,
Neam cu neam urmându-i sborul ºi sultan dupã sultan.
Astfeliu þarã dupã þarã drum de glorie-i deschid...
Pânã-n Dunãre ajunge furtunosul Baiazid.

La un semn un þãrm de altul, legând vas de vas, se leagã
ªi în sunet de fanfare trece oastea lui întreagã:
Ieniceri, copii de suflet ai lui Allah, ºi spahii
Vin de-ntunecã pãmântul la Rovine în câmpii,
Rãspândindu-se în roiuri întind corturile mari...
Însã-n zarea depãrtatã sunã codrul de stejari.

Iatã vine-un sol de pace c-o nãframã-n vârf de bãþ.
Baiazid privind la dânsul îl întreabã cu dispreþ:
„Ce vrei tu?“
„Noi? Bunã pace! ªi de n-o fi cu bãnat,
Domnul nostru-ar vrea sã vadã pe mãritul împãrat“.
La un semn deschisã-i calea ºi s-apropie de cort
Un bãtrân atât de simplu dupã vorbã, dupã port...
„Tu eºti Mircea?“
„Da, ‘mpãrate!“
„Ai venit sã mi te-nchini,
Sã nu schimb a ta coroanã într-o ramurã de spini?“
– „Orice gând ai, împãrate, ºi oricum vei fi sosit,
Cât suntem încã pe pace, eu îþi zic: bine-ai venit!

Despre partea închinãrii însã, doamne, sã ne ierþi,
Dar acu‘ vei vrea cu oaste ºi rãsboi ca sã ne cerþi,
Ori vei vrea sã faci întoarsã de pe-acuma a ta cale,
Sã ne dai un semn ºi nouã de mila Mãriei-Tale...
De-o fi una, de-o fi alta: ce e scris ºi pentru noi,
Bucuroºi le-om duce toate, de e pace, de-i rãsboi“.
– „Cum? Când lumea mi-i deschisã, a privi gândeºti cã pot,
Ca întreg Aliotmanul sã se-mpiedece de-un ciot?
O, tu nici visezi, bãtrâne, câþi în cale mi s-au pus!
Toatã floarea cea vestitã a întregului Apus,
Tot ce stã în umbra crucii, împãraþi ºi regi s-adunã
Sã dea piept cu uraganul rãdicat de Semi-lunã;
S-a-mbrãcat în zale lucii cavalerii de la Malta;
Papa cu-a lui trei coroane puse una peste alta
Fulgerele adunat-au contra Fulgerului, care
În turbarea-i furtunoasã a cuprins pãmânt ºi mare,
N-au avut decât cu ochiul ori cu mâna semn a face
ªi Apusul îºi împinse toate neamurile-ncoace;
Pentru-a crucii biruinþã se miºcarã râuri-râuri,
Ori din codri rãscolite ori stârnite din pustiuri,
Sguduind din pace-adâncã ale lumii începuturi,
Înnegrind tot orizontul cu-a lor zeci de mii de scuturi;
Se miºca îngrozitoare ca pãduri de lãnci ºi sãbii,
Tremura înspãimântatã marea de-ale lor corãbii.
La Nicopole vãzut-ai câte tabere s-au strâns
Ca sã stee înainte-mi ca ºi zidul neînvins.
Când vãzui a lor mulþime câtã frunzã, câtã iarbã,
Cu o urã ne-mpãcatã mi-am ºoptit atunci în barbã,
Am jurat cã peste dânºii sã trec falnic, fãrã pãs,
Din pristolul de la Roma sã dau calului ovãs!...
ªi de crunta-mi vijelie tu te aperi c-un toiag?
ªi, purtat de biruinþã, sã mã-mpiedec de-un moºneag?“.
– „De-un moºneag, da, împãrate! Cãci moºneagul, ce priveºti,
Nu e om de rând, el este Domnul Þãrii Româneºti.
Eu nu þi-aº dori vreodatã sã ajungi sã ne cunoºti,

Nici ca Dunãrea sã-nece spumegând a tale oºti.
Dupã vremuri mulþi venirã, începând cu acel oaspe
Ce din vechi se pomeneºte, cu Darie-al lui Istaspe.
Mulþi durarã, dupã vremuri, peste Dunãre vreun pod,
De-au trecut cu spaima lumii ºi mulþime de norod;
Împãraþi, pe carii lumea nu putea sã-i mai încapã,
Au venit ºi-n þara noastrã de-au cerut pãmânt ºi apã.
ªi nu voi ca sã mã laud, nici cã voi sã te-nspãimânt:
Cum venirã, se fãcurã toþi o apã ºi-un pãmânt.
Te fãleºti cã înainte-þi rãsturnat-ai val-vârtej
Oºtile leite-n zale de-mpãraþi ºi de viteji?
Tu te lauzi cã Apusul înainte þi s-a pus?...
Ce-i mâna pe ei în luptã, ce-au voit acel Apus?
Laurii voia sã-i smulgã de pe fruntea ta de fier,
A credinþei biruinþã cãta orice cavaler.
Eu? Îmi apãr sãrãcia ºi nevoile ºi neamul!
ªi de-aceea tot ce miºcã-n þara asta, râul, ramul,
Mi-i prieten numai mie, iarã þie duºman este:
Duºmãnit vei fi de toate fãr-a prinde chiar de veste.
N-avem oºti, darã iubirea de moºie e un zid,
Care nu se-nfioreazã de-a ta faimã, Baiazid!“.

ªi abia plecã bãtrânul: Ce mai freamãt! ce mai sbucium!
Codrul clocoti de sgomot ºi de arme ºi de bucium;
Iar la poala lui cea verde mii de capete pletoase,
Mii de coifuri lucitoare ies din umbra-ntunecoasã.
Cãlãreþii împlu câmpul ºi roiesc dupã un semn
ªi în caii lor sãlbatici bat cu scãrile de lemn,
Pe copite iau în fugã faþa negrului pãmânt,
Lãnci scântee lungi în soare, arcuri se întind în vânt,
ªi ca nouri de aramã ºi ca ropotul de grindeni
Orizonu-ntunecându-l vin sãgeþi de pretutindeni
Vâjeind ca vâjelia ºi ca plesnetul de ploae:
Urlã câmpul ºi de tropot ºi de strigãt de bãtae.
În zãdar strigã-mpãratul ca ºi leul în turbare,

Umbra morþii se întinde tot mai mare ºi mai mare;
În zãdar flamura verde o rãdicã înspre oaste,
Cãci cuprinsã-i de peire ºi în faþã ºi în coaste,
Cãci se clatinã rãrite ºiruri lungi de bãtãlie,
Cad Arabii ca ºi pâlcuri rãsepite pe câmpie;
În genunchi cãdeau pedestrii, colo caii se rãstoarnã,
Cad sãgeþile în valuri, care ºuerã, se toarnã,
ªi lovind în fatã, ‘n spate, ca ºi crivãþul ºi gerul,
Pe pãmânt lor li se pare cã se nãrue tot cerul.
Mircea însuºi mânã-n luptã vâjelia-ngrozitoare,
Care vine, vine, vine, calcã totul în picioare;
Durduind sosiau cãlãrii ca un zid înalt de suliþi,
Pintre cetele pãgâne trec rupându-ºi large uliþi;
Rãsepite se-mprãºtie a duºmanilor ºiraguri,
ªi gonind biruitoare tot veniau a þãrii steaguri
Ca potop, ce prãpãdeºte, ca o mare turburatã.
Peste-un cias pãgânãtatea e ca pleava vânturatã.
Acea grindin-oþelitã înspre Dunãre o mânã,
Iar în urma lor se-ntinde falnic armia românã.

Pe când oastea se aºazã, iatã soarele apune,
Voind crescetele nalte ale þãrii sã-ncunune
Cu un nimb de biruinþã; fulger lung încremenit
Mãrgineºte munþii negri în întregul asfinþit,
Pân‘ ce isvorãsc din veacuri stele una câte una
ªi din neguri dintre codri tremurând s-aratã luna.

M. Eminescu“.

„Carte de cetire / pentru / clasa a treia gimnasialã / de / ªtefan ªtefureac”, Suceava, 1890, pg. 182, „Carte de cetire / pentru cursul inferior al ºcoalelor secundare“, Suceava, 1913, pg. 229:

„Singurãtate

Cu perdelele lãsate
ªed la masa mea de brad:
Focul pâlpãe în sobã,
Iarã eu pe gânduri cad.

Stoluri, stoluri trec prin minte
Dulci iluzii. Amintiri
Þârâiesc încet ca grieri
Pintre negre, vechi zidiri,

Sau cad grele, mângãioase
ªi se sfarmã-n suflet trist,
Cum în picuri cade ceara
La picioarele lui Crist.

În odae prin unghere
S-a þesut pãinjeniº,
ªi prin cãrþile în vravuri
Umblã ºoarecii furiº;

În aceastã dulce pace
Îmi rãdic privirea-n pod
ªi ascult, cum înveliºul
Cãrþilor încet mi-l rod.

Ah! de câte ori voit-am
Ca sã spânzur lira-n cui

ªi un capãt poesiei
ªi pustiului sã pui!

Dar atuncea grieri, ºoareci
Cu uºor-mãruntul mers
Readuc melancolia-mi,
Iarã ea se face viers.

M. Eminescu“.

„Carte de cetire / pentru / clasa a treia gimnasialã / de / ªtefan ªtefureac”, Suceava, 1890, pp. 209, 210, „Carte de cetire / pentru cursul inferior al ºcoalelor secundare“, Suceava, 1913, pg. 4:

„O mamã!

O mamã, dulce mamã! din negura de vremi
Pe freamãtul de frunze la tine tu mã chemi;
Deasupra criptei negre a sfântului mormânt
Se scuturã salcâmii de toamnã ºi de vânt,
Se bat încet din ramuri, îngânã glasul tãu...
Mereu se vor tot bate, tu vei dormi mereu.

Când voi muri, iubito, la creºtet sã nu-mi plângi,
Din teiul sfânt ºi dulce o ramurã sã frângi,
La capul meu cu grijã tu ramura s-o-ngropi,
Asupra ei sã cadã ai ochilor tãi stropi;
Simþi-o-voi odatã umbrind mormântul meu...
Mereu va creºte umbra-i, eu voi dormi mereu.

Iar dacã împreunã va fi ca sã murim,
Sã nu ne ducã-n triste zidiri de þintirim:
Mormântul sã ni-l sape la margine de râu,
Ne punã-n încãperea aceluiaºi sicriu,
De-a pururea aproape vei fi de sânul meu...
Mereu va plânge apa, noi vom dormi mereu.

M. Eminescu“.

„Deºteptarea”, nr. 16 din 24 Februar / 9 Martie 1902, pg. 1, preluate din „Semãnãtorul“:

„Poesii inedite
de
Michail Eminescu

I.

Din cerul albastru
Luceferi se desfac,
Zâmbind iubirii noastre
ªi undelor pe lac.

De glasul pãsãrelelor
Pe gânduri codru-i pus, –
O, stelelor, stelelor,
Unde v-aþi dus?...

În turme cãlãtoare
Trec (nourii) pe ceri
De seamãnã, pe soare,
Duioasele dureri.

De strãlucirea florilor
E câmpul tot suspus, –
O, norilor, norilor,
Unde v-aþi dus?...

ªoptiri aeriane
Pãtrund din mal în mal;
ª-a stelelor icoane
Pe fiecare val.

De ochii tãi cei plini de-amor
Aminte mi-au adus, –
O, stelelor, stelelor,
Unde v-aþi dus?...

Cum iedera se leagã
De ramuri de stejar,
Mi-a fost odatã dragã
ªi dragã-mi este iar.

De braþul tãu cuprins de dor
Aminte mi-am adus, –
O, braþelor, braþelor,
Unde v-aþi dus?...

....

De sborul rândunelelor
Aminte mi-am adus, –
O, stelelor, stelelor,
Unde v-aþi dus?

II.

Sonet

Din munþi bãtrâni ºi din pãduri mãreþe
Se nasc isvoare, ropotind se plimbã,
Deprind pe rând oceanica lor limbã
ªi sunt în codri pustnici cântãreþe.

Spãrgând prin stânci albia lor strâmbã,
Se leagãnã line ºi fac valuri creþe,
În drumul lor ia firea mii de feþe –
Aceleaºi sunt, deºi mereu se schimbã.

Dar cu adâncul apei s-adânceºte
În glasul lor a sunetului scarã
Devine tristã – rânduri-rânduri creºte,

Pân’ce unindu-se în marea amarã
Ca fluviu mândru, ce-ostenit mugeºte –
Al tinereþei dulce glas de mult uitarã”.

„Deºteptarea”, nr. 18 din 3/16 Martie 1902, pg. 1:

„Poesii inedite
de
Michail Eminescu

Ea mergea acuma-n codru
ªi mã iau tiptil pe urmã,
Când ajung cu ea alãturi,
Simt sudoarea-mi cã se curmã.

Mai rãsuflu înc-odatã,
Zic o vorbã, – ea tresare
ªi se uitã-ntr-altã parte,
ªi rãspuns deloc nu are.

Dar mereu de ea m-apropii
ªi-i vorbesc cu dulce sfaturi, –
Ea se apãrã c-o mânã,
Dar se uitã tot în laturi.

ªi pe talie-i pun braþul,
Ea ºi fuge, va sã scape, –
Dar o þin mereu spre mine,
Mai aproape, mai aproape.

Mai nu vrea, ºi mai se lasã.
Capul ei mi-l pun pe umãr,
Pun pe ochii-nchiºi, pe gurã,
Sãrutãri fãrã de numãr.

ªi pe piept o strâng ºi-o leagãn,
Rãsuflarea-mi se sfârºeºte.
O întreb de-i dulce astfel,
O întreb de mã iubeºte.

Iar ea ochii ºi-i deschide,
Ochii mari ºi plutitori:
„Tu-mi eºti drag ºi-mi placi, dar numai
Eºti obraznic uneori“.“.

„Deºteptarea”, nr. 28 din 7/20 Aprilie 1902, pg. 1:

„Poesii inedite
de
Michail Eminescu

I.

Sboar-al nopþii negru flutur
Cu-a lui arpi ostenite,
Pe când crengile se scutur
Pe cãrãri înþelenite.

Iarã bolta cea seninã,
Printre ramuri, printre frunzã
Aruncând dungi de luminã
Cearcã tainic sã pãtrunzã.

Prin a ramurilor mreajã
Sunã jalnic în urechi
Cântec dulce ca de vrajã
De sub teiul nalt ºi vechi.

Iarã sunetele sfinte
Miºcã jalnic al tãu piept,
Nu mai cugeþi înainte,
Nici nu cauþi îndãrãpt.

Ci-asculþi mii de pãsãrele
Ciripind în verde crâng,
Cum de amoru-ne-ntre ele
Sfãtuindu-se se plâng.

II.

Dintre sute de catarge,
Care lasã malurile,
Câte oare le vor sparge
Vânturile, valurile!

Dintre paseri cãlãtoare
Ce strãbat pãmânturile,
Câte-o sã le-nece oare
Valurile, vânturile!

De-i goni fie norocul,
Fie idealurile,
Te urmeazã în tot locul
Vânturile, valurile.

Ne-nþeles rãmâne gândul
Ce-þi strãbate cânturile...
Sboarã vecinic, îngânându-l
Valurile, vânturile”.

„Deºteptarea”, nr. 28 din 7/20 Aprilie 1902, pg. 1:

Cugetãri

Între caracter ºi inteligenþã n-ar trebui sã existe alegere. Inteligenþele se gãsesc foarte adesea, – caractere foarte arare.

*

Când vei auzi o femeie dând bãrbatului ei porecle favorite dintr-o tinereþe depãrtatã, sã ºtii cã-l înºalã.

*

Proºtii se-nsoarã totdeauna; nebunii câteodatã; înþeleptul nicicând. Dacã acesta o face, s-o facã încai de comoditate ºi în deplinã siguranþã cã va fi înºelat de femeia lui.

*

Care femeie n-a înºelat pe bãrbatul ei, n-a fãcut-o pentru cã n-ar fi voit-o, ci pentru cã i-au lipsit ocazia sau curajul.

*

Amorul nu alege, ci culege. El e ceva cu totul elementar ca ºi setea ºi foamea.

*

Om de spirit e acela care-n fundul inimei lui râde de toþi ºi de toate. Om de geniu e acela ce râde de el însuºi. De aceea, un geniu nu poate fi rãu, pe când un om de spirit e totdeauna rãu.

*

A iubi? – a avea vreme de pierdut. Cine n-are vreme nu iubeºte.

M. Eminescu“.

„Deºteptarea”, nr. 44 din 9/22 iunie 1902, pg. 1, preluatã din „Semãnãtorul“:

„Poveste indicã

De mult, de mult a fost un Împãrat în þara depãrtatã a Indiei ºi avea o fatã frumoasã cum nu se mai povesteºte, bãlaie ca o lacrimã de soare, dacã soarele a plâns vreodatã.

În nopþi cu lunã, când se plimba prin întunericul dumbrãvii de lângã castelul rãsãrit din rãdãcini de stânci, ea auzi un glas frumos, – pãrea de privighetoare ºi, totuºi, ca de om.

O harfã, asemenea sunetului blând ºi regulat al valurilor mãrii, o acompania. Era un paria, cântãreþ, care-o iubea pe fata de Împãrat.

Ea-l vãzu rãsãrind prin crengi în luminã de lunã, – era nalt ºi frumos. Plete negre se ridicau deasupra frunþii mãreþe ºi ochii strãluceau, în bolþile lor ca douã flori, picãturi de întunerec topit. ªi ea-l iubi, cãci nici n-ar fi ºtiut sã facã altã, aºa era de frumos.

Într-o noapte, printre mreje de frunziº întunecat, de oliv ºi laur, privea luna ca o pavãzã de aur – el sta îngenunchiat la picioarele ei, ºi capul culcat în poalele ei albe se uita lung c-o privire de profet în întunecimea cea blândã ºi albastrã a ochilor ei mari.

Cu mânile dulci îi netezi pãrul; cu gura-i dulce de amor, îi sãrutã fruntea.

– Ce frumoasã frunte ai tu! Coroana lunii s-ar mândri sã ºadã pe ea.

– Ai dori-o tu? zise el ºi ochii lui se deschideau mari, ca doi luceferi.

El se sculã ºi o privi. Numai Împãratul Saharei – leul priveºte astfel, odatã în viaþa lui, când iubeºte. O strânse în braþe ºi se duse în lume. Adio, stea, amor, adio, tot!

*

Noaptea vine clarã, tãcutã, mare. Numai valurile sfinte ale Gangelui murmurã lin ca înþelepciunea vremilor, simbol însuº al timpului.

Paria se uitã lung în el – ºi-l înþelese. Auzi vorbirea sfintelor sale

origini, înþelese ce este aceea ce miºcã cele trecãtoare ale pãmântului. Îºi sfarmã harfa de o stâncã ºi se duse în sus. Rãscula popoare contra regilor ºi legilor lor; rãsturna regii ºi marii pãmântului ºi în fruntea acelor popoare, unele de origini sfinte, altele de origini obscure, el mergea de-a lungul râurilor mari ºi rãsturna imperii ºi le supunea sie.

Popoarele-l iubeau ca un drept ºi un bun, regii se temeau de el. Era împãratul lumii ºi Domnul tuturor celor trecãtoare.

Atunci se duse la castelul rãsãrit din rãdãcini de munþi. Intrã în înaltele turle ca sã puie coroana lumii pe fruntea miresei lui, – dar întinsã, albã ca ceara înmãrmuritã, moartã era iubita lui.

El nu mai auzi nimic, nimic, – numai valurile sfinte ale Gangelui veneau ca un rãsunet depãrtat ºi ironic în urechile lui. Îºi plecã fruntea ºi zise: „La ce? La ce?“. Apoi o apucã spre pustii ºi nimenea n-a mai auzit de el...

M. Eminescu“.

„Deºteptarea”, nr. 65 din 22 August / 4 Septemvrie 1902, pp. 1, 2, preia, din volumul „Literatura popularã“, poemul baladesc „Ursitoarele“, pe care îl prefaþeazã cu câteva consideraþii critice: „Mai de ales de însemnat e, în anul acesta, interesul ce l-au disvoltat cercurile literare conducãtoare faþã de cel mai mare poet român: nefericitul Eminescu. S-au edat în volum „Poeziile postume“, între cari, deºi nu erau cioplite definitiv, se aflã ºi bucãþi de o frumuseþã admirabilã; acum se-ngrijeºte edarea, din nou, a opurilor complete ale marelui poet. A apãrut, deja, vol. I „Literatura poporalã“, o colecþiune de cântece în formã poporalã, adevãrate giuvaere naþionale“ („Deºteptarea“, nr. 2 din 5/18 ianuarie 1903, pg. 1):

„Ursitoarele

Codru-i alb ºi frunza-i neagrã,
A lui mii de rãmurele
De zãpadã îi sunt grele,
Vântul trece doar prin ele...
Albã-i noaptea cea cu lunã,
De-n departe codrul sunã,
Lupii-n pâlcuri se adunã,
Suflã vântul, suflã-ntruna
Crâng ºi cer mi le-mpreunã...

În temei de codri deºi
Nu e pârtie sã ieºi,
Nu carare, nu-i rozor,
Nici urmã de vânãtor,
Viscolind troienele
Au umplut poienele,
S-au luat la crengi uscate,
Peste frunze scuturate,
Peste ape, peste toate.

În pãdurea nepãtrunsã,
O cãscioarã e ascunsã,
Nu-i aproape sat, nici drum,
Singuricã-mi stã acum,
Doar din horn îi iese fum.
Cine-n casã o sã-mi ºadã,
De nu-i pasã de zãpadã,
Care cade º-o sã cadã
Tot grãmadã pe grãmadã,
De-ntrece gardu-n ogradã?
Pãn la straºin-o s-ajungã
De s-alege iarna lungã.

Vãduvioarã tinericã
ªade-acolo singuricã.
Câte zile sunt lãsate
Numai ninge pe la sate,
Câtã-i vremea numai cerne
Cât zãpadã se aºterne;
Ea tot deapãnã ºi þese
Fire albe, pânze-alese.
Pãrul ei cel negru moale
Desfãcut cãdea la vale,
Ochi-i tainici ºi cãprii
Strãlucesc aºa de vii,
Iar de râde, are haz:
Cu gropiþe în obraz,
ªi la unghiul dulcii guri
ªi la alte-ncheeturi,
ªi la degete, la coate,
La-ncheeturile toate.
Ochii ard întunecoºi,
Faþa albã, buze roºi,
Iar când merge legãnatã
Tremur unii ºi de-odatã

Tremurã frumuseþea-i toatã.
Nu-i subþire ci-mpletitã,
Cum e bunã de iubitã,
Nici prea micã, nici prea mare,
Plinuþã la-ncingãtoare,
Plinuþã la sân, la faþã,
Încât ai ce strânge-n braþã.
Tot ce-ar zice i se cade,
Tot ce-ar face bine-i ºade,
ªi la vorbã de s-o-ntinde,
Vorba dulce bine-o prinde.
ªi de tace iarãºi place,
Cã are pe vino-ncoace;
Oacheºã ºi sprâncenatã
ªi la umblet alintatã
De-ar trebui sãrutatã.

Pe când arde focu-n vatrã,
Lupii urlã, câinii latrã,
Iar ea toarce din fuior
Legãnând cu un picior
Albia c-un copilaº,
Adormit ºi drãgãlaº,
Alb ca felia de caº.

ªi ea zice-ncetiºor:
– Nani, nani, puiºor,
Dormi, drãguþe, dormi în pace,
Cã la varã eu þi-oi face
Sub cel tei bãtut de vânt
Aºternutul la pãmânt,

Vântul cã va aromi,
Iarã tu vei adormi,
Vor pãtrunde stelele

Toate rãmurelele,
Iarã luna va strãbate
A nopþii singurãtate,
ªi când vântul va sufla
Teiul se va legãna
Florile s-or scutura,
Iarã tu te-i deºtepta,
În plutirea norilor,
În cãderea florilor,
Pe-a isvoarelor sunare,
La glas de priveghitoare.

Cum îngânã ºi viseazã,
Genele-i se-ngreuneazã,
Adoarme astfel cum ºade,
Fusul din mânã îi cade.
Doar prin somn miºcã piciorul
Ca sã-ºi legene ficiorul

Focu-n vatrã se potoale,
E-o cãldurã-aºa de moale,
Cât sub candela mocnitã
Ea adoarme zugrãvitã.
ªi cãmaºa-i stã sã cadã
De pe umeri pe zãpadã,
De pe munþii sânului,
Albi ca floarea crinului,
Aºa dulci ºi plini ºi dragi,
Pe-a lor culmi având doi fragi,
ªi rotunzi ºi dragi ºi dulci,
Fruntea pe ei sã þ-o culci.
Adormise-aºa frumos
Cu-a ei mâni lãsate-n jos,
Sub o candelã smeritã,
Pare cã e zugrãvitã.

Cum dormia cu ochii-nchiºi
Ea visa un mândru vis:
Un pãrete-a stat sã cadã,
Nu mai e defel zãpadã
Codru-l vede înfrunzind
Izvoarele-ntinerind,
ªi ea vede mândrul tei
Ce umbreºte casa ei,
Cã-nfloria bãtut de vânt
Cu crengile la pãmânt.
O cântare suna linã,
Iar în zare-i lunã plinã,
Iar bãiatu-n somnu-i râde,
Teiul mândru se deschide.
Ies trei zâne ca pe-o poartã,
Câte-o stea pe frunte poartã!
Ele-s ursitoarele,
Rumene ca zorile.
ªi uºoare calcã, slabe,
Pietre scumpe-n mii de boabe
Pe-a lor vãluri sunt podoabe.
ªi prin pânze strãvezii,
A lor glesne argintii
Nu s-ating nici de pãmânt,
Ci se leagãnã în vânt,
Cãci uºor de mâni se prind.
Trag un danþ ºi mi-l întind,
Leagãnul încunjurând
ªi din gurã cuvântând,
Cuvântând cuvinte rare
Ca niºte mãrgãritare:

Una zice: – Drag bãiat,
Vei fi mare Împãrat,
Cãci aºa îþi este scris,

Cum þi-o spun acum în vis.

Alta zice: – Vei fi tare
Fãrã vreo asemãnare,
Cum nu-i alt viteaz sub soare.

Iar a treia-i zice: – Dragã,
Ai sã aibi o minte-ntreagã,
Cãci isteþ vei fi cu duhul.

Ca ºi luna ºi vãzduhul;
Iarã muma cum viseazã,
Mânile-ºi împreuneazã
ªi se roagã cãtre zâne:
– Luminatelor stãpâne,
Nicãeri nu-i copilaº
Aºa blând ºi drãgãlaº,
Nici în lume, nici în þarã
Cã-i frumos din cale-afarã,
Dragu-mi-i ca o minune,
N-am cuvinte a o spune,
Geaba caut ºi gândesc
Nu ºtiu sã le potrivesc.
Nu-i daþi daruri trecãtoare,
Daþi-i lui ceva
Ce în lume nimenea
N-a avut ºi n-o avea.

Atunci danþul se opreºte,
Zâna-a treia trist priveºte
Cãtrã mamã zice-aºa:
– ªtii tu ce-ai cerut, ori ba?
Nici o ºtii, nici o vei ºti,
Darã eu voi împlini
Ce-ai cerut în ceasul sfânt,

Sfânt în cer ºi pe pãmânt.

Pe copil se pleacã zâna
Peste el întinde mâna:
– Numai tu vei mai avea
Ce nu are nimenea,
Cã acum þi-i dat de soarte
Viaþã fãrã moarte,
ªi þi-i datã tinereþe
Fãrã bãtrâneþe.

O cântare sunã linã
Arde-n zare luna plinã,
Peste vârfuri trec scântei,
Intrã zânele în tei.
Nu mai doarme, pruncul râde,
Copacul se reînchide...

M. Eminescu”.

Deºteptarea, nr. 22 din 16/29 martie 1903, pg. 1:

„Blonda
(De ce sã mori Tu?)

Tu nu eºti frumoasã, Marta, însã capul tãu cel blond,
Când se lasã cu dulceaþã peste pieptu-þi ce suspinã,
Tu îmi pari a fi un înger ce se plânge pe-o ruinã
Ori o lunã gânditoare pe un nour vagabond.

Astfel treci ºi tu prin lume... ca un basmu de proroc,
Eºti sãracã, dar bogatã, eºti mâhnitã, dar seninã!
Ce sã plângi? De ce sã mori tu? Ce poþi oare fi de vinã
Dacã faþa-þi e urâtã, pe când anii-þi sunt de foc.

ªtergeþi ochii, blândã Marta, ochii-þi negri, douã stele,
Sunt profunzi ca vecinicia mare ca sufletu-þi lin:
O, nu ºtii cât eºti de dulce, de duios ºi de divin
De-a se pierde-n ochii-aceºtia, înecaþi în lacrimi grele.

O, surâzi, surâzi odatã. Sã te pot vedea... (o sfântã),
O martirã ce surâde printr-al lumei dor ºi chin,
Pe când ochiul ei cel dulce ºi de lacrimi încã plin
Se ridicã pentru-o rugã cãtrã bolta înstelatã.

Ai surâs?... O, eºti frumoasã... eºti un înger... eºti un vis
ªi mã tem, privind la tine... cãci þi-o jur: nu m-aº mira
Dac-ai prinde aripi albe ºi la ceruri ai sbura
Privind lumea cea profanã cum se pierde în abis.

Decembrie, 1869. **M. EMINESCU**“.

Deºteptarea, nr. 22 din 16/29 martie 1903, pg. 1:

„Replici

Poetul:
Tu eºti o undã, eu sunt o zare,
Eu sunt un flutur, tu eºti o floare,
Tu eºti o noapte, eu sunt o stea,
Iubita mea.

Iubita:
Tu eºti o zânã, eu sunt un soare,
Eu sunt ostrovul, tu eºti o mare,
Eu sunt un templu, tu eºti un zeu,
Iubitul meu.

Tu eºti un rege, eu sunt reginã,
Eu sunt un chaos, tu o luminã,
Eu sunt o harpã muiatã-n vânt,
Tu eºti un cânt.

Poetul:
Tu eºti o frunte, eu sunt o stemã,
Eu sunt un geniu, tu o problemã:
Privesc în ochii-þi sã te ghicesc
ªi te iubesc.

Iulie, 1869. **M. EMINESCU**”.

Gazeta Bucovinei, anul VII, nr. 1 din 2/15 aprilie 1906, pg. 1:

„M. Eminescu

Învierea

Prin ziduri înegrite, prin isul umezelii,
Al morþii rece spirit se strecurã-n tãcere;
Un singur glas îngânã cuvintele de miere,
Închise în tartajul strãvechii evanghelii.

C-un muc în mâni moºneagul cu barba ca zãpada
Din cãrþi cu file unse norodul îl învaþã
Cã moartea e în luptã cu vecinica viaþã,
Cã de trei zile-nvinge, cumplit muncindu-ºi prada.

O muzicã adâncã ºi plinã de blândeþe
Pãtrunde tânguioasã puternicele bolþi:
„Peirea, Doamne sfinte, cãzu în orice colþ,
Cãci a cãzut în însuºi izvorul de vieþe.

Nimica înainte-þi e omul, ca un fulg,
ª-acest nimic îþi cere o razã mângâioasã,
În pâlcuri sunãtoare de plânsete duioase
A noastre rugi, Pãrinte, organelor se smulg“.

Apoi din nou tãcere, cutremur ºi sfialã
ªi negrul întunerec se sperie de ºoapte...
Douãsprezece ceasuri rãsunã... Miez de noapte...
Deodatã-n negre ziduri lumina dã nãvalã.

Un clocot lung de glasuri vui de bucurie,
Colo-n altar se uitã ºi preoþi ºi popor
Cum din mormânt rãsare Christos mângâetor,
Iar inimile toate s-unesc în armonie:

Cântãri de laude-nãlþãm
Noi, Þie Unuia.
Primindu-l cu psalmi ºi cu ramuri,
Plecaþi-vã, neamuri,
Cântând Aleluia!

Cristos a înviat din morþi
Cu cetele sfinte
Cu moartea pre moarte cãlcând-o,
Lumina ducând-o
Celor din morminte!!

(Din volumul „Poesii postume", Minerva, 1905, 1 leu 50 bani. Se poate procura, ca ºi toate cãrþile anunþate în rubrica „bibliografii", de la „Librãria ªcoala românã" din Suceava – Gazeta Bucovinei, anul VII, nr. 1 din 2/15 aprilie 1906, pg. 1)".

„Carte de cetire / pentru cursul inferior al ºcoalelor secundare“, Suceava, 1913, pg. 62:

„Rugãciunea unui Dac

Pe când nu era moarte, nimic nemuritor,
Nici sâmburul luminii de vieaþã dãtãtor,
Nu era azi, nici mâne, nici ieri, nici totdeauna,
Cãci unul erau toate, ºi totul era una;
Pe când pãmântul, cerul, vãzduhul, lumea toatã
Erau din rândul celor ce n-au fost niciodatã,
Pe-atunci erai tu singur, încât mã-ntreb în sine-mi:
Au cine-i zeul cãrui plecãm a noastre inimi?

El singur zeu stãtut-a nainte de-a fi zeii
ªi din noian de ape puteri au dat scânteii;
El zeilor dã suflet ºi lumii fericire,
El este-al omenirii izvor de mântuire.
Sus inimile voastre! Cântare aduceþi-i!
El este moartea morþii ºi învierea vieþii!

ªi el îmi dete ochii sã vãd lumina zilei,
ªi inima-mi umplut-au cu farmecele milei;
În vuetul de vânturi auzit-am al lui mers
ªi-n glas purtat de cântec simþii duiosu-i vers.
ªi tot pe lâng‘aceste cerºesc înc‘un adaus:
Sã‘ngãduie intrarea-mi în veºnicul repaus!

Sã blesteme pe-oricine de mine-o avea milã,
Sã binecuvânteze pe cel ce mã împilã,
S‘asculte orice gurã ce-ar vrea ca sã mã râdã,
Puteri sã punã‘n braþul ce-ar sta sã mã ucidã,
ª‘acela între oameni devinã cel dintâiu,
Ce mi-ar rãpi chiar piatra ce-oi pune-o cãpãtâiu.

Gonit de toatã lumea prin anii mei sã trec,
Pân‘ ce-oi simþi cã ochiu-mi de lacrime e sec,
Cã‘n orice om din lume un duºman mi se naºte,
C‘ajung pe mine însumi a nu mã mai cunoaºte,
Cã chinul ºi durerea simþirea-mi a‘mpietrit-o,
Cã pot sã-mi blestem mama, pe care am iubit-o.
Când ura cea mai crudã mi s‘ar pãrea omor...
Poate-oi uita durerea-mi ºi voi putea sã mor.

Strãin ºi fãr de lege de voi muri, atunce
Nevrednicu-mi cadavru în uliþã-l arunce,
ª‘aceluia, Pãrinte, sã-i dai coroanã scumpã
Ce-o sã asmuþe câinii ca inima-mi s‘o rumpã;
Iar celui ce cu pietre mã va izbi în faþã,
Îndurã-te, stãpâne, ºi dã-i pe veci vieaþã!

Astfel numai, Pãrinte, eu pot sã-þi mulþãmesc,
Cã tu mi-ai dat în lume norocul sã trãesc.
Sã cer a tale daruri, genunchi ºi frunte nu plec,
Spre urã ºi blestemuri aº vrea sã te înduplec,
Sã simt cã de suflarea-þi suflarea mea se curmã
ªi‘n stingerea eternã dispar fãrã de urmã!

M. Eminescu“.

„Carte de cetire / pentru cursul inferior al ºcoalelor secundare“, Suceava, 1913, pg. 187:

„Stele-n cer

Stele-n cer,
Deasupra mãrilor,
Ard depãrtãrilor
Pânã ce pier.

Dupã un semn,
Clãtind catargele,
Tremurã largele
Vase de lemn:

Niºte cetãþi
Plutind pe marile
ªi miºcãtoarele
Pustietãþi.

Stol de cocori
Apucã-n ‘ntinsele
ªi necuprinsele
Drumuri de nori.

Sboarã ce pot
ªi-a lor întrecere,
Vecinicã trecere, –
Asta e tot...

Pânã nu mor,
Pleacã-te, îngere,
La trista-mi plângere
Plinã de-amor.

Nu e pãcat
Ca sã se lepede
Clipa cea repede
Ce ni s‘a dat?

Floare de crâng,
Astfel vieþile
ªi tinereþile
Trec ºi se stâng.

Orice noroc
ªi‘ntinde-aripile,
Gonit de clipele
Stãrii pe loc.

M. Eminescu“.

„Carte de cetire / pentru cursul inferior al ºcoalelor secundare“, Suceava, 1913, pg. 240:

„Cu mâne zilele-þi adaogi

Cu mâne zilele-þi adaogi,
Cu ieri vieaþa ta o scazi,
ªi ai cu toate astea‘n faþã
Deapururi ziua cea de azi.

Când unul trece, altul vine
În astã lume a-l urma;
Precum când soarele apune,
El ºi rãsare undeva.

Se pare cum cã alte valuri
Cobor mereu pe-acelaºi vad,
Se pare cum cã-i altã toamnã,
ªi-n veci aceleaºi frunze cad.

Naintea nopþii noastre umblã
Crãiasa dulcii dimineþi;
Chiar moartea însãºi e-o pãrere
ªi un visternic de vieþi.

Din orice clipã trecãtoare
Ãst adevãr îl înþeleg,
Cã sprijine vecia‘ntreagã
ªi‘nvârte universu‘ntreg.

De-aceea sboare anu-acesta
ªi se scufunde în trecut,
Tu ai º‘acum comoara‘ntreagã
Ce‘n suflet pururi ai avut.

Cu mâne zilele-þi adaogi,
Cu ieri vieaþa ta o scazi,
Având cu toate astea‘n faþã
Deapururi ziua cea de azi.

Priveliºtile sclipitoare
Ce‘n repezi ºiruri se diºtern
Repausã nestrãmutate
Sub raza gândului etern.

M. Eminescu“.

Junimea literarã, nr. 6, 7 ºi 8 din 1914, în studiul „Eminescu ºi Bucovina“, de Liviu Marian:

„**Petri No**tae

Împresurat de **creditori**, se vede,
ªi neputând plãti cu **rele rime**,
Te-ai **strecurat** pe la **cordon**, sublime,
Sã ne-amãgeºti cu versuri centipede.

Presupunând cã nu te ºtie nime‘,
Cã eºti **martir** ai vrut sã faci a crede.
Mai bine masca de **paiazzã-**þi ºede,
Cãci ne-am convins de mult de-a ta mãrime.

Armeano-grec, lingãu în douã feþe,
Îþi adã-aminte de ce-aveai în straiþi
Când **pietre numãrai** la voi în pieþe.

De-aceea taci ºi încã bine paieþi,
Cã nu te regulãm, cum ºtii, cu beþe.
Fãclie nu-i nemþescul tãu opaieþ!“

Cuprins